વીણા-વેલી. ભાગ ૨ જો.



રણછોડલાલ મોતીલાલ બુકસેલર.

વાંચવા લાયક પુસ્તકો.

પૈસા કેમ કમાવા?–થોડી મુડીમાંથી લક્ષાધિપતિ કેમ થવાય તેની સઘળી સમજણ આ પુસ્તકમાં છે કીં ૧–૮–૦ આ નકલો ૧–

ઉદ્યોગ પ્રેરણા ૧–૦

સ્વામી દયાનંદ સન્મતિ ૨–૦

૧૦૦ વર્ષનું ઉદ્યોગ-વ્યાપારીઓ અને અધિકારીઓને આ પુસ્તકથી અનેક લાભ થાય છે કીં કાચા પુઠાના ૩ ૦ અને પાકા પુઠાના ૦ ૦॥

ભારતીય સામ્રાજ્ય ૨–૮

અમૃતાનંદ ભક્તિરસથી ભરપુર આખ્યાનનો સંગ્રહ ૦–૦

મનુસ્મૃતિ ૦–૮

સાહિત્યાદર્શ ૧–૧૨

સમાજ ૧–૦

પ્રભાત ૧–૮

બાદશાહી કથાકુંજ ૧–૦

ઘરબેઠા ઇંગ્રેજી શીખવાનાં પુસ્તકો

ઇંગ્રેજી અભ્યાસ–કાગળ, ચિઠ્ઠી, તારના નમુના, વિગરે બાબતો કિં ૧–૮

અંગ્રેજી પત્ર વ્યવહાર કરવાનું

સાવન ૧–૮

ધી પોકેટ ઇંગ્લીશ ઇન્ડુ ગુજરાતી ડીક્ષનેરી પૃષ્ટ ૧૧૪૨ ૭–૮

ધી પોકેટ ગુજરાતી ઇન્ડુ ગુ ડીક્ષનેરી ૨–૮

વિચાર સાગર ૫–૦

સુધરેલી સીતા ૦–૪

રાજપુત કથાકુંજ ૧–૮

શાંતિ નિકેતન ૨–૪

ગુણ લક્ષ્મી ૧–૦

રાજા છત્રસાલ ૨–૪

છત્રપતિ રાજારામ ૨–૪

અનુપકુમારી ૨–૦

સૈનિકની સુંદરી ૪–૦

શ્રીમતી વિજયા ૩–૦

સૌન્દર્યજ્વાળા ભા ૧ ૨ દરેક ૧-૧૨

પ્રમાદધનની પ્રભુતા ૪–૮

મોહિની ૧–૮

રણઘેલા રજપૂતો ૭–૬

પ્રણય પંક ૨–૮

ગુજરાતી ટેલીગ્રાફ કોડ બુક ૨–૮

સોસાયટીનો સ્ટુ ૨–૮

માયાવી મોહીની ૩–૦

ટાગોરની વાતો ભા ૨ જો ૨–૦

આસામપર હલ્લો ૧–૪

गूजरात विद्यापीठ ग्रंथालय

[गुजराती कॉपीराइट विभाग

अनुक्रमांक [illegible] वर्गांक

पुस्तकनुं नाम [illegible]

विषय [illegible]

ॐ તત્સત્ પરમાત્મને નમ

વીણાવેલી.

નૉવેલ

ભાગ ૨ જો.

ભાગ્યબળનો આબેહુબ ચિતાર

મંગળાચરણ.

કર્તા--

ઇશ્વર સ્મરણ.

હુ ખહેર હર હર સુખ કરણ દેવ,
ચંદ્ર ઇંદ્ર કુબેર દેવ મળી, સર્વે કરે શીરનામી શેવ
સીતરસ્મી બાલ ભાલ, રોપી ગળે રૂંઢમાળ,
ઓઢી ગજખાલ વહે, જાન વીશીરે વીશાળ-હુ ખહેર
કામ નાશ, કરણ ખાસ, હરણ ત્રાસ, ભરણ આશ,
હીમનીવાસ, માહીવાસ, સર્વમા સ્વયં પ્રકાશ.
અજર અમર એકરૂપ, વિશ્વ વ્યાપ્ત માન ભુપ,
તનથી, મનથી, ધનથી, સેવા તારી, કરીએ સારી.
ઉરમા ધારી, મુર્તિ તારી . . .   હુ ખહેર

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય અમદાવાદ

પ્રકરણ ૧

ધમાનો પસ્તાવો

ધમો દેલીથી તરછોડાઇને ઘેર ગયો, ઘેર જતાજ પાગલવાર પસ્તાવામા પડયો, ઘેર રોશીએ ધમાની બળતરામા આપઘાત કર્યો, અને બૈરી નાતરે ગઈ ઘરનો આ ઠાઠ જોઈ ધમો એકાએક ચાલી નીકળ્યો રસ્તામા આવી વીચાર કરવામા એકતાર બન્યો, અને પાગલવાર પસ્તાવામા પડયો

ધમે વીચાર્યું, આહાહા ! ઘડી પહેલા હુ જોધપુરનો રાજકુમાર કહેવાતો હતો, અને હાલ કંગાલ વેશમા રખડુ છુ તેમજ સાહામી સ્વપ્નવત આવી, પાછી ઉડી ગઇ ઉઘરા અપસરા આવી, પણ મે મુરખાએ ન બોલાવી કે ચલાવી ફીટીને પાછો આવી, તે છેવટે મોહોતની નીશાની લાવી

મને કંગાલને ક્યા કમનડી થાઈ, કે રાજકુવરી ઉપર આશક બન્યો ! હરામી ઠાકોરોએ ચઢાવીને ઠેઠ ઝાડ ઉપર બેસાડયો હુ મુરખ કે ચઢતા વીચાર ન કર્યો ચઢે તે પડે તે તો નિસદે છે પણ આતો ચઢાવનારનેજ વટકા મારી હેઠો પાડયો ઠેર ન રહ્યો ઘરનો કે વાટનો !

જો ઘેર ગયો ત્યા ગોદા વાગ્યા, ડોશી આપઘાત કરી મરી ગઇ, બૈરી નાતરે ગઈ હવે એકે બારી આ ધમાભાઇની ન રહી ઊચે આભ અને નીચે ધરતી શીવાય ધમાભાઈનુ કોઈ ન રહ્યુ ગામના રહીએ તો રાજાની બહીક ! હવે જવુ કયા ? ભાગ્ય ઉપરજ આધાર રાખીને ચાલી નીકળવા શીવાય બીજો ઉપાય નથી

ભાગ્ય ! ભાગ્ય ! તારી બલીહારી છે તુ અજબ અજબ છે દશાના રગ અને ઢગ ન્યારા છે તડકા અને છાયાની તુલ્ય છે જેમ ઉગમણો સુર્ય ઉગતા તે તડકો આથમણી દીશાએ પડે, ને સુર્ય મધ્યમા આવતા સર્વે દીશા સરખી તડકામય થાય પછી પશ્ચીમ તરફ છાયો વળવા માડે તેમ ભાગ્યની દશા પણ ચાલી જનાની,

ઘડીમા સુખ ! ઘડીમા દુખ ! સુખ શેમા માનવુ ! આ સ્વપ્નવત્ત સસારમા દશાના કઢગા ફેરફારોને લઈને, કાઈ રૂચતુજ નથી, દશા ! દશા !તારી વાત ન્યારી છે, વીધી ! તારી પણ બલહારી છે, કે આ ધમાભાઈના આવા લેખ લખ્યા ! જો હાથમા આવે, તોતો કદાપી ન છોડુ, પછી જે થાય તે ખરૂ, શુ આવા લેખ લખવા માટે આ ધમાભાઇ શીવાય બીજો કોઇ ન મળ્યો !

ધમો વીચાર કરે છે, ત્યા વીધી આવીને ઉભી

વીધીને જોઇ ધમો આશ્ચર્ય પામ્યો, અને પુછયુ ભલી બાઇ તુ કોણ છુ ! વીધીએ કહયુ, હુ વિધાત્રી છુ, ધમે કહયુ, ભલીબાઇ તુ અત્રે કેમ આવી છુ ? વીધીએ કહયુ, તેં યાદ કરી તેથી, હવે મારા ઉપર જે બળ અજમાવવુ હોય, તે અજમાવ ધમાએ કહયુ, શુ બળ અજમાવવુ ! તે પ્રથમથીજ લેખ લખીને નિર્માલ્ય બનાવ્યો છે, તે તને કેવી રીતે પહોચીશ ! વીધીએ કહયુ, હુ એક અબળા જાતીને તુ મર્દ નહી પહોચી શકે ?

ધમે કહયુ, તને અબળા કહેનાર મનુષ્ય મુર્ખ છે, તારા જેવુ પ્રબળ આ શ્રષ્ટીમા કોઇજ નથી, ભલભલાને અબળ કરનારને અબળા કહેનાર મુર્ખનો સરદાર છે, પુરે પુરો ગમાર છે, તુ અબળા નથી પણ પ્રબળા એટલે અથાગ બળવાળી છુ

વીધીએ કહયુ, તુ હાલ કહેતો હતો, કે જો વીધી હાથમા આવે તો છોડુ નહી, તે બોલો તારા કયા ગયા ! ધમે કહયુ, હવામા પામર પ્રાણીઓ ગુસ્સાના આવેશમા ગમે તેમ બકે, પણ તે તો ફક્ત કહેવાનુજ કરવાનુ નહી, ને તેમ થાય પણ નહી, ગુસ્સાના આવેશમા ગુગરને મેદાન કરવા માગે, તે કેવી રીતે કરી શકે ? દુનિઆની કહેવત મુજબ કમજોર અને ગુસ્સા બહોત એ પ્રમાણે આજકાલ

પ્રાણી માત્રનુ વર્ણન છે, વીધીએ કહ્યુ, ત્યારે હું જાઉં છું?
ધર્મે કહ્યુ તમારી મરજી, પણ મારા મનનો સદેહ મટાડવા આ દાસપર દયા, કરો, અને પુછું તે તે વાતોના ખુલાસા આપી સુખેથી પરવરો, વીધીએ કહ્યુ, સુખેથી પુછ

ધર્મો–વીધી– ગાયન ૧

રાગ—ગોપીચદનો

ધર્મો–હે! વીધી મયાળુ, લેખ લખ તુ કેવી રીતથી,
વીધી–હે પામર પ્રાણી કહુ તે, તુ નાભળ્ય એકજ ચીત્તથી
પરભવ જીવે આવી શ્રષ્ટીમા, બાધ્યા હોય જે થોક
પુન્ય પાપ બાધ્યા ભોગવવા તેવો લેખ મુજ રોકરે હે
ધર્મો–રાજપાટને રિદ્ધિ સિદ્ધિ ભોગવે પ્રાણી શીપેર
તેવા શુ પરભવના પુન્યો કે નર અધેરરે–હે
વીધી–દયા દાનને દીનતા ધારી, બાંધ્યા પુન્ય અપાર,
રાજપાટને વઈભવ સરવે આ ભવ ભોગવનારરે હે
ધર્મો–તે જીવે શું પરભવમાહી, નહી કીધા હોય પાપ,
પુન્યાઇને લઈ તે પાપોમા શું પડીઓ કાંઇ કાપરે–હે
વીધી–પાપમા કાપ ન પડે કદાપી, સૌ ભોગવવુ કાય;
પુન્યને લઇ પાપકર્મ જે કીધા તે ન કપાયરે–હે
ધર્મો–પાપ તેમને કેમ નડે નહી, કીધા હશે નહી કાઇ;
સુખ સાહ્યબી માણે અતીશે, આ ભવસાગર માંહીરે–હે

વીધી-પાપો નહી છોડનાર કોઇને, ભલે રાય કે રંક,
 પાપ પુન્યના સાથે પડીઆ, નીજ લેલાટે અંકરે-હે
ધમો-લેલાટ અટને નથી જોવાતા, છુપા પડયા છે કાંઇ
 ઠામ ઠેકાણુ બતાવ્ય મુજને, તે વીણ જાણુ નાહીરે-હે
વીધી-ઉઘાડા લેલાટે ઝળકે, લેખ તુ ધારી નીહાળ,
 અક્ષરમીનુ કોડીઆ સરખુ, ઝગમી ભવ્ય કપાળરે-હે
ધમો-મારા કરમમા હજી લખ્યુ શુ ? તે તુ મુજને બતાવ,
 પછી જોઇલે કેવી રીતે, ફાવે છે તુજ દાવરે-હે
વીધી-લખ્યા લેલાટે લેખ મે આપે, કદી ન મીથ્યા થનાર
 ટાળ્યા ટળે નહી લાખો વાતે, મુરખ શીદ જખમારરે-હે
ધમો-યાદ કરીશ જખ મારીશ ત્યારે, બતાવ આણી વાર,
 મેખ મારૂ તુજ લેખે નક્કી. ઉલટો હુ પળનારરે-હે
વીધી-પેલી કુવરીનો ભવ બાળ્યો, વ્હોરી ટીલી આપ
 વીણાની પાછળ પડવાનો, લીધે પરભવ પાપરે-હે
ધમો-બસાર તજવા નીશ્ચય ધાર્યો, તે શુ કદી ફરનાર,
 મેખ મારૂ તુજ લેખે નક્કી, બાવો હુ બનનારરે-હે
વીધી-થઇને બાવો કાવે દાવે, કાળા કરમ કરનાર,
 પરભવ પુન્યે વિણા બોધે, ટળશે કર્મનો ભારરે-હે
ધમો-જોધપુરનો રાજકુવર બન્યો, મળી સાહ્યબી આહી,
 તે શા કારણ કહોને વીનવુ, કીયા પુન્યને લેઇરે-હે

વીધી–પુર્વ ભવે તે માત પીતાની, શેવા કીધી દીનચાર;
તન મન ધનને અર્પણ કરીને, મેળવી આશ્રણી સારરે–હે

ધમો–આજ લગાડા કીધેલી શેવા નવ સમજયો કાંઈ સાર,
સમજાવોને મુજ પામરને, થાય મનનો નીસ્તારરે–હે

વીધી–માબાપને તે બહુ રજાડયા, જન્મ ધરી તે વાર.
છેવટ આર દીવસ કીધ શેવા, પસ્તાઈ દીલ અપારરે–હે

ધમો–માબાપ શેવાથી મળી આશ્રબી, આશ્ચર્ય પામુ મન,
આવુ જાણત તો તે શેવામા, અર્પત તન મન ધનરે–હે

વીધી–માબાપ પુત્રને પતી સતીને, પ્રથમ પ્રભુ છે જાણ;
જાણ છતા પણ ચિત નહી ધારે, બની રહે અજાણરે–હે
દેવ દર્શને મન દોડાવે, જપ તપ ધારે ચીત
સાચા વખોડી ખોટા વખાણે, કરતા નિજનુ હીતરે–હે
માત પીતાની શેવા પુત્રે જે કરતા પ્રીતે અપાર;
તેમજ સતી પુજે નીજ પતીને, પહોચે પ્રભુને દ્વારરે–હે
તે વીણ સઘળુ મીથ્યા જગતમા. જપ તપ દરશન દેવ
ધર્મ ઢોંગી થઈ ઢોંગ આદરવા, કરવી અન્યની શેવરે–હે
દયા દાનને દીનતા તે વીણ, ધર્મ નથી અન્ય જાણ
પામર પ્રાણી તે તરછોડી, હાથે વ્હોરે હાણરે–હે

ધમો–ધન્ય ધન્ય છે શીક્ષા તારી, ચુકુ નહી તલભાર,
નમસ્કાર છે માવડી મારા, પ્રેમેથી તુ સ્વીકારરે–હે

વીધી–દાટયા કદાપી ભુલી જવાના, લખ્યા ભુલાશે નહી;
સ્વર્ગ મૃત્યુ છોડીને જાવે, ભલે પાતાળની માહીરે–હે
એકવાર ભુલીશ તુ હજીએ, નક્કી દીલ તુ ધાર,
વીણા શખિને ગ્રહણ કરીને, પામીશ સુખ સસારરે–હે
ધમો–ધન્ય ધન્ય છે દેવી વિધાત્રી, ધન્ય છે તારૂ નામ,
પરભવમા સભારી લેજે, માગુ કરી પ્રણામરે–હે
વીધી–પુન્ય કર્મને નહી તરછોડી, છોડીને સઘળા પાપ,
પરભવ ભાતુ બધતા પ્રીતે, પામીશ સુખ અમાપરે–હે

એ પ્રમાણે ધમાને શીખ આપી વીધાત્રી વિદાય થઈ ગઈ વીધાત્રીના ગયા પછી ધમે જોયું તો વીધાત્રી જોવામા આવી નહી આમ તેમ ફરીને જોયુ, પણ તે શેની નજરે આવે ! ને તો ત્યાથી અલોપ થઈ ગઈ હતી ધમે વીચાર કર્યો, કે હુ તે ઉઘુ છુ કે જાગું છુ ! શું વીધાત્રીએ અહીઆ આવીને મારી સાથે વાતચીત કરી ! આતે સાચું કે સ્વપ્નુ ! આજ મારૂ ભાન ઠેકાણે ન હોય, તેમ કેમ જણાય છે ! હશે જે બન્યુ હશે તે ખરૂ !

પણ હવે મારે કરવુ શુ ? ને જવુ પણ કયા ! લાજ આબરૂ જતા સસાર સુખ સઘળા થઇ ગયા છે હરામ, ને હવે તેનુ છ પણ કયા નામ ! કહેવત છે કે, સુખમા સોની, અને દુખમા અકલેક સીતારામ !

બાવો બન્યા વિના સિદ્ધી નથી. કોક જંગલમાં

જઈ અલખ નીરંજનનુ નામ જપીશુ, અને કરેલ કર્મનો પસ્તાવો કરી પસ્તાવાના તાપમા તપીશુ, આ ભવનો બગાડયો, પણ આવતો ભવ સુધારીશુ અને ભવોભવ આ ભવને સંભારીશુ હવે તો સંસારમા ફકત ગેરૂથીજ છે કામ જેથી સઉ બજાશે નામ, માટે અહલેક સીતારામ. એ પ્રમાણે નીશ્ચય કરી વસ્ત્રો ગેરવી બની જંગલ તરફ ચાલી નીકળ્યો

પ્રકરણ ૨ જું.

લોભીલાલ કહીઆરો વખત થતા આવ્યો નહી તેની ચીંતામા હતા, ત્યા વીણા સોદાગર વેશે આવી પહોચી. નવિન સોદાગરને જોઇ શેઠે પુછ્યુ, કહો કેમ પધારવુ થયુ છે? અને તમે કોણ છો? સોદાગર વેશમા વીણાએ કહ્યુ હમ સોદાગર હે, દુર દેશાવરમે રહેતે હે ઓર ભારી વેપાર સોદા કરતે હે યા હમ બાવનાચંદન લેને આયે હે દેખો વો નમુનેકા માલ તુમારી પાસમે હે? શેઠે કહ્યુ, હા! વો નમુનેકા માલ છે કેટલા લેના છે? સોદાગર વેશમા વીણાએ કહ્યુ, લાખો કરોડોકા માલ ખરીદ કરે, જો વ્યાજબી ભાવસે વોઇ નમુનેકા માલ મીલે તો ચાહય ઇતના માલ હો, હમ ખરીદ લેવે

લોભીલાલે કહ્યુ, સોદાગર સાહેબ! એજ નમુનેકા માલ છે, ભાવે એક દેતા છે, ને માલે એજ નમુનેકા દેતા છે પણ પૈસા રોકડા લેતા છે! સોદાગર વેશમા વીણાએ કહ્યુ, સેઠજી! કુચ બીના પૈસે માલ ખરીદને કેસે આવે! પણ માલ દીખલાઓ નમુનેસે મીલાઓ, ઓર ભાવ વ્યાજબી વ્યાજબી બોલ દો હમકુ પુરવેગા તો માલ લેઇગે, ઓર

૧૧૮૯

ઇસવખત આલકા દામ ગીન દેઇંગે હમ સોદાગર લોક વ્હેપારકી બાતમે પીછે પાઉ નહી ધરતે હે

લોભીલાલે કહ્યુ, અહીં તો મારે એક છે, ને ભાવ એક છે, સોદાગર વેશમા વીણાએ કહ્યુ, કયા ભાવ! લોભીલાલે કહ્યુ, ચાલીસ રૂપીએ એક શેરના ભાવથી દેતા છે ચીન, જાવા, અને હોંગકોંગના બજારમા હમારી દુકાનો છે લોભી લાલ કરમચંદનુ નામ તો સાભળ્યુ હશે? સોદાગર વેશમા વીણાએ કહ્યુ, હા! હા! થોડી આપ! લોભીલાલે કહ્યુ, હુ એજ હુ પોતે! લોભીલાલ કરમચંદ સોદાગર વેશમા વી-ણાએ કહ્યું, તુમને મુસ્લીમ સોદાગરકા નામતો સુના હોગા? લોભીલાલે કહ્યુ, હા હા! કોક વખત કાગળમા આવતા હતા ખરા! તેજ આપ કે! સોદાગર વેશમા વીણાએ કહ્યુ હા! વોહી મે હુ

લોભીલાલે લાલીઆને કહ્યુ, લાલીઆ! જા આ સોદા-ગર સાહેબને આપણી વખારો બતલાવ્ય! લાલીએ કહ્યું ચાલો સોદાગર સાહેબ, હુ તમને વખારો બતાવું, સોદાગર વેશમા વીણાએ કહ્યુ, શેઠજી! આપજ દીખલા ઓને! લોભીલાલે કહ્યુ, આ મારો લાલીઓ બતાવશે, તે જોઇને તમે અહીંઆ આવો, મારે જરા ધરમનુ કામ છે.

સોદાગર વેશમા વીણાને લઈ લાલીઓ વખારો બતાવા ગયો, ત્યા લોભીલાલે કહ્યુ ધરમનું કામ તો એ છે કે, હજી પેલો ફકીઆરો કેમ ન મુઓ! જો આવી

પહોચે, તો તો ઠીક, નહીતર વેહેવારનો ભેદ ફળાઈ જશે. આ પ્રમાણે વીચાર કરે છે, ત્યા કઠીઆરો આવ્યો

કઠીઆરાને ઠાલી હાથે ભારો લીધા વિના આવતા જોઈ લોભીલાલ સ અચંબો પામ્યો, અને કહ્યુ, દિકરા ! આજ ભારે કેમ ન લાવ્યો ! કઠીઆરાએ કહ્યુ, શેઠજી ! હવે મારો હીસાબ કરો ને ! લોભીલાલે વાણીઆ વીદ્યા કરી કહ્યુ હા ! હા ! હા ! મારો દીકરો ગાંડોને ગાંડાજ રહ્યો શેઠે હસી કાઢયુ, ત્યા કઠીઆરાએ ફરીથી કહયુ, શેઠ મારો હીસાબ કરોને ! લોભીલાલે કહયુ, ભાઇ ! બાપુ ! શેનો હીસાબ માગે છે, કદી કદી વધારે રોટલો જોઇએ ઠીએ, તો હમેંજ આપીએ છીએ ને ?

કઠીઆરાએ કહ્યુ, શુ બાવના ચંદનના લાકડાની કીમત કેટલે ને નરચુ ! લોભીલાલે ચીડાઇને કહ્યુ, ગધેડીના ! બાવના ચંદન તારા જનમમા જોયા છે ! જા બાપુ જા ! મારી સાત થીગડાની બંડી અપાવુ છુ (લાલીઆ રોઢા ગર નેકરના વીણને વખાણો બતાવીને તેડી લાવે છે) લાલીઆને જોઈ લોભીલાલે કહ્યુ દીકરા લાલીઆ ! જા આ કઠીઆરાને મારી સાત થીગડાવાળી બંડી આપજે (કઠીઆરા) જા દીકરા તને બંડી આપશે કઠીઆરાએ કહ્યુ, પણ મારો હીસાબ કરો ને ! લોભીલાલે કહ્યુ, જા ભાઈ જા ! ઉપરથી જુના જોડા પણ આપશે

કઠીઆરાએ સોદાગર વેશમા વીણાને કહ્યુ, સોદાગાર

સાહેબ ! આ શેઠ પાસેથી મારો હીસાબ અપાવો ગરીબ કઠીઆરા ઉપર એટલી મેહેરબાનીની કરો. સોદાગરે કહ્યુ, શી બાબતનો હીસાબ ? એમ શેઠને પુછ્યુ શેઠે કહ્યુ, ગરીબ કઠીઆરો છે, રોજ કાડીનો ભારો લાવતો છે કીમતમા એટલોને મરચુ લેતો છે, પછી તેનો શુ હીસાબ રહેતો છે ?

કઠીઆરાએ કહ્યુ, પણ શેઠજી ! સોદાગરજી ! શુ બાવના ચદનના લાકડાની કીમત એટલો ને મરચુજ! સોદાગર વેશમા વીણાએ કઠીઆરાને પુછ્યુ, કયા બાવના ચદન ! કઠીઆરાએ કહ્યુ, હા જુવો આ ! એમ કહી લાકડાનો નમુનાનો કટકો સોદાગરને બતાવ્યો.

સોદાગર વેશમાં વીણાએ કહ્યુ, શેઠજી ! ઈસકા હીસાબ ચુકાદો, ગરીબકુ કીસલીયે સતાતે હો ? ગરીબકી હાય લેનેમે કુચ ફાયદા નહી, લાલીલાલે કહ્યુ, ગધેડીકા જુટા હે, કઠીઆરાને કહ્યુ, ગધેડીના ફજેતો કરવા આવ્યો છુ કેમ ! કહી મારી કહાડયો.

સોદાગર વેશમા વીણાએ કહ્યુ, શેઠજી ! બાવના-ચદનકા ભારા વો નહી લાતા હે, તો તુમેરે વહા બાવના ચદનકે લકડે કહાસે આતેહે ? લાલીલાલે કહ્યુ, વાહ સોદા-ગર સાહેબ ! તમે ખરા ! વેપારનો ભેદ મફતમા જાણી જવો હશે ખરૂ કે ?

એ પ્રમાણે વાતચીત ચાલે છે ત્યા ચાર વાણીઆ માજનને લઈ કડીઆરો આવી પહોચ્યો, માજનને કડીઆગરએ કહ્યુ, મહાજન માબાપ ! આ શેઠ પાસેથી મારો હીસાબ અપાવો આ બાવનાચદનના લાકડાનો સારાત્રણ મણનો ભારો આજ પાચ વરસથી રોજ આ શેઠને ત્યા નાખુ છુ ને આજ હીસાબ કરવા કહ્યુ ત્યા મને મારીને કહાડી મુકયો

મહાજન પકી ધરમચદ નામના વાણીઆએ કહ્યુ, કરમચદ ! કરમચદે કહ્યુ કેમ ધરમચદ ! કરમચદે કહ્યુ મારો બેટો પાચ વરસમા વધી ગયો, તે આ કડીઆરાથીજ. બારોબાર વેપાર કરે, તે ભેદ કયાથી કળાય (લોભીલાલને) આપી દે ! આપી દે ! ગરીબના હીસાબ આપી દે !

લોભીલાલે કહ્યુ, આપો તમારા ઘરનુ, તમને કોણે પચત કરવા તેડાવ્યા હતા, તે દોડયા દોડયા અહી આવ્યા ! અહીઆ બાવનાચદન જોયા છેજ કોણે ! લોભીલાલે એ પ્રમાણે કહ્યુ, ત્યા લાલીઆએ મહાજનને કહયુ, ચાલો હુ બતાવુ મહાજન વખારો જોવા જવાના વીચારે લોભીલાલની વખારો તરફ લાલીઆ સાથે જવા નીકળ્યુ, તેમને રોકીને કહ્યુ, ખબરદાર ! કોઈ જતા નહી, તમારો પારકી વખારો જોવાનો શો અધિકાર છે ? (લાલીઆને) ગધેડીના કયા છે વખારો !

સોદાગર વેશમા વીણા કે જે આ બધી વાત સાભળતી હતી, તેણે શોદાગરનો પોશાક દુર કરી અગ પોશાકમા ઉભી, અને કહ્યુ શેઠજી ? આ વીણને ઓળખો છો ! લોભીલાલ અને મહાજન અચબો પામ્યા, અને વીણાને સવિનય પ્રણામ કર્યા, લોભીલાલે કહ્યુ, કોણ વીણા સુદરી ! વીણાએ કહ્યુ, હા હુ વીણા તને કહુ છુ કે આમનો જે હીસાબ નીકળે તે આપી દે, મહાજન તમે વ્યાજબી પચાત કરી કઠીયારાને કઠીયાગનુ લહેણુ અપાવો. એ મારા શીરછત્ર છે. ને હુ તેમની દાસી છુ. એ મારા નાથ છે ને હુ તેમની સ્રી છુ

લોભીલાલે કહ્યુ વીણા બા ! જો કે હીસાબમા તો કાઈ નીકળતું નથી, પણ તમો કહો તો સો બસો રૂપીઆ આપુ, વીણાએ કહ્યુ, હગમની પાઈ હમારે હરામ છે હીસાબે નીકળતુ લેવાનુ જ હમારૂ કામ છે, હકનુ લેવુ છે, હરામનુ જાઇતું નથી માટે કહુ છુ કે હીસાબ આપીદો, હીસાબની પચાત કરનાર મહાજન તૈયાર છે, ઘરમા વખારો પણ તૈયાર છે, સાથે નમુનો પણ તૈયાર છે, રીતસર નહી સમજો તો સીપાઇઓ પણ તૈયાર છે, ને બેડીઓ પણ તૈયાર છે કહો હવે શી વાર છે ? ઇશ્વર સાચાનો મદદગાર છે

લોભીલાલે કહ્યુ, કાઈ નથી બા ! કાઇ નથી એમ કહી મહાજનને કહ્યુ, જો જો. વાણીઆના ઘરમાંથી

ઓછુ કઢાવજો, મહાજને કહ્યુ, જેમ હમને યોગ્ય લાગશે તેમ પંચાત કરીશુ પણ ધર્માદામા પાચ હજાર પ્રથમ આપવા કબુલ કરે, તો પંચાત કરીએ

લોભીલાલે કહ્યુ, ધરમાદો શેનો ! મહાજને કહ્યુ, પંચાત કરીએ તેમા હમોને શુ લાભ ! તારી પાસેથી ધરમાદો કરાવીએ એજ લાભ, લોભીલાલે કહ્યુ, ધરમાદામાં તો એક પાઈ પણ આપનાર નથી મહાજને કહ્યુ, ત્યારે એમ પંચાત પણ કરનાર નથી. આ ચાલ્યા, એમ કહી મહાજને જવા માડ્યુ, તેમને રોકીને કહ્યુ, ભાઇ કબુલ છે પણ જો જો ? અભાગીઆઓ વાણીઆના ઘરમાથી કઢાવતા ! મારો બેટો ભણ્યો છે તો ભમરડા જેટલુ, ને એકદમ શી રીતે વધી ગયો, તેનો વીચાર કરતો હતો પણ હવે ખબર પડી કોઇ આવુ કોહોણુ તે શાકના જાય ! કેમ કરમચદ વિચાર કરજો. જોજો લોભીલાલે કહ્યુ મહાજને કહ્યુ, એતો હમોને યોગ લાગશે તેવી પંચાત કરીશુ,

એ પ્રમાણે કહી મહાજને વીચાર કરવા માડયો, ધરમચદે કહ્યુ, કેમ કરમચદ ? કરમચદે કહ્યુ, કેમનુ શુ પુછો છો ? આ કઠીઆરાને લઇને તો આ સાહ્યબીવાળો થયો છે માટે તેની, જે મીલકત હોય, તે અડધો અડધ કઠીઆરાને આપે મહાજન સમસ્તે કહ્યુ, તે બરાબર છે. એમ એકમતે થઇ વીણાને કહ્યુ, જુવો વીણા બા !

લોભીલાલની જેટલી પુંજી હોય, તેની અડધો અડધ પુંજી આ કડીઆગને આપે, વીણાએ કહ્યુ તે હાલને હાલ અપાવો. હમારે માધવ ગોવીદની જાત્રાએ જવુ છે,

લોભીલાલે કહ્યુ, ગજબ કર્યો ! ધરમચદે કહ્યુ, એતો મહાજનને ઠર્યુ એહ્, તેમ કર્યુ, વીણાએ કહ્યુ, ટોડીની સાહ્યબીમા આ ગરીબ માણસની મહેનતે સાહ્યબીવાળા થયા, તેને અડધુ આપતા પણ જીવ ચાલતો નથી કે ! ગરીબના ખરા પરસેવાની મહેનતના પૈસા ડુબાવનાર અને ગરીબોના ગળા રેહેંસનાર તમે ખાતરીઆ ચોર છો વારૂ ! બોલેલુ પાળશે તેની કબુલાત કોણ આપે છે

વીણાએ કહ્યુ, આનો જમાન કોણ થાય છે ! લોભીલાલે કહ્યુ, શુ મારા શાહુકારના એ જમાન કે ! કડીઆગએ કહ્યુ, તમે તમારી શાહુકારી પાણીમા બોળી છે. તમે શાહુકાર નથી, પણ ધોળે દહાડે ખાતર પાડી, સામાને લુટી લેનાર ખાતરીઆ ચોર છો વીશ્વાસે સોપેલા ગરીબોના ગળા રેંસનાર ખુનીના એ ખુની છો

લોભીલાલે કહ્યુ, તુ પણ બોટય ! તડારો પણ વખત છે ! વીણાએ કહ્યુ, તે શુ બોલે છે ? તમે હાથે કરીને જ બોલાવો છો જેના લીધે તમે સાહ્યબીવાળા થયા, તેમાની અડધી સાહ્યબી આપતા પણ જીવ ચાલતો નથી, તો તમારા જેવા સામાને ધુતી લેનાર ધુતારા, ઠગારા ને ચોર શા માટે નહી ચાલો, હીસાબે નીકળતુ હમને

એકદમ આપી દો લોભીલાલે કહયુ, ચાલો એ પ્રમાણે ક- હયુ ત્યા વીણા એ કહયુ

ગાયન.

વીણા— (મોઢે મીઠુ બોલી બોલી) એ ગઝ

ભોળા જનોને ભમાવી રાક જનોને સતાવી,
કરો હોઇઆ તમામ
લઇ થાપણુ ઢબાવો લેવા આવે ત્યા નતાવો,
ધિક મહાજનનુ નામ,
ઘરે ભરૂમો તમારો તેવાજનને દાર મારો,
તમને ધિકકાર ધિકકાર—ભોળા
ચોરોના ચોર તમે લુચ્ચા ખુની છો
છે તમને ધિક્કાર—અતિ ફીટકાર,
પાપ માજમ ખાઈ કરો મઝા
શાહુકારીનો આ મતલાબ્યો ઠીક સાર—

એ પ્રમાણે ફીટકાર આપી મહાજનને સાથે રાખી તેની મીલકતનો હીસાબ કહાડી અડધી મીલકત લઇ વી- ણાએ કહ્યુ, નાથ! હવે ચાલો માધવ ગોવીંદની જાત્રા કરી માત્રુ શ્રાદ્ધ કરવા સિદ્ધપુર જઇએ કઠીઆરાએ કહ્યુ, મારા ભાગ્યને ખીલવનાર સુઘડ સુંદરી? તમારી મરજી પ્રમાણે વર્તવા તૈયાર છુ, વીણાએ કહ્યુ, નાથ મારી મરજી શાની! હુ તો આપની તાબેદાર છુ, સુંદરી તું તાબેદાર નથી પણ આ ગરીબ કઠીઆરના ભાગ્યનો ભં-

દાર છુ ! કંગાલ કઠીઆરાની કર્મ આધાર છુ ! વીણાએ કહ્યુ. નાથ ! આપની કંગાલીયત દુર થતા આપ સુઘડ સાહ્યબીના ભોગદાર છો, આ દાસીના સરદાર છો, આ ભામીનીના ભરથાર છો, આ સુંદરીના શીરછત્ર પ્રાણાધાર છો.

કઠીઆરાએ કહ્યુ, સુઘડ સુંદરી ! આ કંગાલ કઠીઆરાના દુર્ભાગ્યે છુપાયેલી સાહ્યબીને તમેજ મેળવનાર છો, અને તેના તમેજ ભોગદાર છો દશારૂપી રાત્રીના અંધકારમા બીડાયેલુ નશીબ રૂપી કમળ દીનકર રૂપ બની તમેજ ખીલવનાર છો તમો દીનકર રૂપી આપો આપ પધાર્યા ત્યા કમળને ખીલવતા શી વાર !

વીણા સુંદરીને પોતાના ગુણ પતીને મુખે સાભળવા જેમ ડાહ્યા માણસને પોતાના ગુણ સાભળવા રૂચે નહી તેમ રૂચ્યા નહી, મુર્ખ માણસોજ પોતાના ગુણ પોતાના મોઢે ગવાતા સાભળી ખુશી થાય, પણ વીણા સુંદરી ઘણી ડાહી, અને વીચીક્ષણ હતી તેથી તેણે કઠીઆરાને કહયુ, નાથ ? હવે કુથલી જવાદો, અને સિદ્ધપુર તરફ સીધારો, કઠીઆરાએ કહયુ, જેવી તમારી ઇચ્છા, ભલે ચાલો,

વીણાએ કહયુ, નાથ ! હવે તો સાહબી મળી છે. માટે સાહયબીને ઘટતો પોશાક ધારણ કરો વીણાનુ આવુ બોલવુ સાભળી, કઠીઆરાએ પોતાનો કઠીઆરાનો પોશાક દુર કર્યો, અને અમીરી પોશાક ધારણ કરી, વીણા સુંદરી સહ સિદ્ધપુર જવા નીકળી પડયા.

પ્રકરણ ૩ જું

દોહરો.

મોતી વેરી ચોગણા કેરા કરી નહી જાય;
એ વીણા હસ્થી દોટી લેવા ધાય

વેલીને સાથે લઈ તાતોલખા નદીને સામે કાંઠે આવી પહોંચ્યો, અને ચાલવાથી વેલી કુંવરી થાકી ગઈ હતી, તેથી તે નદીની રેતીમા સુઈ ગઈ જે રાજકુંવરીને મુખમલનુ નરમ બીછાનુ પણ કાંકરીને ખુચતુ હતુ તે રાજકુંવરી નદીની જાડી રેતીમા સુઈ ગઈ, છતા તેને થાકને લીધે રેતીનુ બીછાનુ વહાલુ હીમ જેવુ લાગ્યુ, કેહેવત છે કે

ભુખ ન જુવે ટાઢો ભાત, ઉંઘ ન જુવે તુટી ખાટ
તરશ ન જુવે ધોબી ઘાટ, ઇશ્ક ન જુવે જાત કજાત.

તે મુજબ રેતીના બીછાનામા પણ થાકના લીધે નીદ્રાદેવીના કબજામા પડી, વેલી નીદ્રાધિન થઈ, ત્યા તાતોલખા જાલમસીંહના મોહોટા ઇનામની આશાના હવાઈ કીલ્લા બાંધતો તે પણ તેજ રેતીમા થાકને લીધે આડો થયો, અને હવાઈ તરંગો ધરતો ધરતો તે પણ નીદ્રાવશ થયો

થોડી વારે જાલમસીંહ ત્યા આવી પહોંચ્યો, અને તેમને શોધવા લાગ્યો શોધ કરતા કરતા વેલીને અને તા-

તોતલખાને નીદ્રાવશ જોઈ વીચારમા પડ્યો, તેણે વીચાર્યું કે. આ ગવઈઆનુ સાલ જબરૂ છે, માટે તેને કોઈ રીતે ઠાર કરવો, જેથી તે સાલ હુજ થતા, વેલીને લઈને પસાર થઈ જવાય

એવો વીચાર કરી મ્યાનમાથી તલવાર કાઢી ગવઈયાને મારવા ધર્યો, પણ પાછો વીચાર કર્યો કે, જો ગવઈયાને તલવારથી મારેલો જોશે, તો કુવરી મારા માટે ખોટો મત બાધશે, પણ બીજો કોઈ રસ્તો નીકળે તો સારૂ, કે જેથી સાલનુ સાલ જાય અને કુવરીને તેને માટે મારા ઉપર વ્હેમ પણ ન આવે એવો રસ્તો સોધવામા ગુથાયો

થોડીવાર વીચાર કરી મજુમા નજર કરતા, મોહોટો પત્થર તેની દ્રષ્ટીએ પડ્યો પત્થરને જોઈ તેણે વીચાર્યું કે આ પત્થર તેના માથામા મારૂ કે ચુકે ચા કર્યા વિના મધામ પહોચી જાય પછી તેની લાસને નદીમા ફેકી દઈને કુવરીને જાગૃત કરવી, જેથી કુવરીને વ્હેમ રહેશે નહી, કદાપી પુછશે તો કહી શકુ કે તે તો તને મુકીને ચાલ્યો ગયો હશે, હુ વાડીઆમા આવ્યો ત્યારે તે મારા જોવામા આવ્યો નહી, ને તમોને જોતાજ મે તમોને જાગ્રત કર્યા, એ રસ્તો ઠીક છે

એ પ્રમાણે વિચાર કરી પથર તરફ ફર્યો, અને તેની પાસે જઈને બે હાથે તે ઉચકી, અને તાતોલખાને મારવા માટે ઉંચો કર્યો, ત્યા પથરા નીચેથી મ્હોટો સર્પ

નીકળી તેના પગે વીંટાયો, સર્પ આવી જાલમસીહના પગે વીંટાયો, ત્યા, જાલમસીહના હોશ કોશ ઉડી ગયા, અને હાથમાનો પત્થર પડી જતા બચાવની બુમ પાડવા લાગ્યો,

જાલમસીહે બચાવની બુમ પાડી, ત્યા તાતોલખા તથા વેલી એકદમ બે બાકળા જાગી ઉઠયા, અને જાલમસીહની આ સ્થીતી જોઇ તે બને રસ્તે પડી ગયા જાલમસીહને હવે ખાત્રી થઇ કે હવે આપણે જીવવાના નથી, જો સર્પે ડંસ કર્યો, તો તો થઇ રહયુ, આ જાલમસીહ ભાર્જાના મોએ વગર પુન થઇ જવાના જો કોઈ હરીનો લાલ આવીને બચાવે તો બચાવ થાય નહી તો પછી રામ શરણ તો છેજ

એ પ્રમાણે મ્હોતના સપાટામા પડેલો, બચવા માટે બુમો પાડી રહયો છે, ત્યા કઠીઆરો અને વીણા સુંદરી સિદ્ધપુર જવા નીકળેલા તે ત્યા આવી પહોચ્યા,

જાલમસીહને સર્પના સપાટામા જોઇ કઠીઆરાએ એક બંદુકના ભડાકે સર્પને ઠાર કર્યો અને જાલમસીહને મ્હોતના ભયથી મુક્ત કર્યો મ્હોતના ભયથી દુર થતાજ તે વીણા સુંદરી કે જેને તેના પીતા રાયસીહે એક કંગાલ કઠીઆરાને વરાવેલી, તે વીણા સુંદરીને એક અમીર જેવા માણસ સાથે જોઇ તે અજાયબ થયો, જાલમસીહે કહયું

કોણ વીણા સુંદરી ! વીણાએ કહ્યુ, કોણ જાલમસીહ ? જાલમસીહે, કહ્યું, હા વીણાએ કહ્યુ, તમે એકલા અહી કયાથી જાલમસીહે કહ્યુ, શીકારે નીકળ્યો હતો. તે એક હરણ પાછળ

પડતા આટલે બધે દુર નીકળી ગયો, અને આ સર્પના પાસમા સપડાઇ ગયો, રીનાલો બધો પાછળ આવે છે (વીણાને જોઇ જાલમસી હે વિચાર કર્યો, વેલી માટે ફાગટ મહેનત કરી મહેનત તો આને માટે સજા ૧૨ છે, શુ મીઠુ, બોલવુ, શુ. રૂપ ! શી કાન્તી !) વારૂ ? તમારી સાથે આ મહાભાગ્ય કોણ છે ?

એ પ્રમાણે કહ્યુ, માગ માથાના મુગટ તેજ કઠીઆરા, કે જેમની સાથે હુ વરી છુ, જાલમસી હે કહ્યુ, વેલીના શા હાલ થયા, તે તમે સાભળ્યા, ? વીણાએ અચબો પામી પુછયુ, શા ? જાલમસી હે કહ્યુ, પોગળ વેરાઇ ગયુ, જોધપુરનો ગજકુવર સાચો નહી પણ બનાવટી નીકળ્યો વીણાએ ઉદાસ થઇ કહ્યુ, મે તને પ્રથમથીજ કહ્યુ, હતુ, પણ તેણે માન્યુ નહી અને છેવટમા દુખ સાગરમા ડુબી અભણ માતાએ અને અભિમાની પીતાએ તેને અભીમાની બનાવી અને તેજ અભીમાને તેને આ દશાએ લવરાવી, જો તે દીવસે મારૂ કહેવુ તેણે માન્યુ હોત, તો તેની આ દશા ન થાત, પણ તેના નશીબમા એવુ લખાવી લાવી હશે, તે કેમ મીથ્યા થાય

એ પ્રમાણે શોકના ઉદગારો વીણાના મુખમાથી નીકળવા માડયા, ત્યા કડીઆરાએ કહયુ, સુઘડ ! સુદરી ! તેનો શોક નકામો છે સૌ સૌના નશીબ પ્રમાણે બને જાય છે; તમે સમજુ થઈ શોક શામાટે કરો છો ? મારી મને આશા

નહોતી, કે આ સ્થીનીએ પહોચુ પણ આ સ્થીતીએ પહોચવાનુ લખેલુ, કે તમો ભાગ્યદેવી મળી ગયા, અને આ કંગાલ કહીઆગના દળદર ટળી ગયા

વીણાએ ક્હ્યુ નાથ ! આપનુ કહેવુ સત્ય છે, પુર્વ ભવના સચિત આ ભવ ભોગવવાના છે, જે જે બને છે તે પુર્વના સચીતનેજ લીધે, જાલમસીહે કહ્યુ, તમો કયા જાઓ છો ? વીણાએ કહ્યુ માધવ ગોવીદની જાત્રા કરવા સિદ્દપુર જઇએ છીએ, તમો કયા જાઓ છો ?

જાલમસીહે કહ્યુ હુ પણ સિદ્ધપુરજ આવુ છુ વીણાએ કહ્યુ, તો ચાલો, અમોને તમારો સારો સગાથ મળ્યો જાલમસીહે કહ્યુ, તમો આગળ ચાલતા થાઓ હુ પાછળ મારા માણસોની તઇયારી કરી આવી મળુ છુ વીણાએ કહ્યુ સારૂ, જલદીથી આવી મળજો, એ પ્રમાણે કરી વીણા અને કહીઆરો ત્યાથી સીદ્દપુર તરફ વિદાય થયા

તેઓ ગયા, ત્યા જાલમસીહે કહ્યુ, આવી મળું છુ, આ આ આવી મળુ છુ ! તારા લાયકની તઇઆરી કરીનેજ આવી મળુ છુ માધવ ગોવીદના દર્શનની મને ગરજ નથી, પણ તે સુદરીને મેળવવાનીજ ઇચ્છા છે. આવી દેવપુતળી જેવી કન્યા તને કંગાલને તે શોભે ! તે તો મારા લાયકની છે પણ સીદ્ધી રીતે કાઇ મળે તેમ છે એ તો ચોજ, મારાઓને સમજાવી તેના ઉતારેથી ઉપડાવી ગેર કરાવુ, અને એજ વીણાને આ જા લમસીહની મોહોરદાર

બનાવું, ત્યારેજ મારૂ નામ જાલમસી હ, ચાલ્ય મારાઓની તજવીજ કરી તેમની પાછળ પહોચી જાઉ, એ પ્રમાણે વીચાર કરી કઠીઆરાને તેના ઉતારામાથી ઉપડાવી ઠાર કરાવા માટે મારાઓની તજવીજ કરવા ગયો.

પ્રકરણ ૪ થું.

માધવ ગોવિંદની જાત્રા.

વીણા સુંદરી અને કઠીઆરો સિદ્ધપુરમા આવી પહોંચ્યા, કઠીઆરાની જાલમસી હને બચાવવાની બહાદુરી, શસ્ત્ર વાપરવાની સમજ, તેમજ રાજકીય લક્ષણ જોઇ વીણાને તેના સદેહ ઉત્પન્ન થયો પરતુ ગોર આવી પહોચવાથી માતૃશ્રાદ્ધ કરવા જવ્યા માટે ગોરની પાછળ ગયા

જોધપુરના રાજા જોધાણનાથ, કે જેણે ,એક વચનને ખાતર પોતાની સગર્ભા રાણીને વનમા મોકલી, તેનીજ ઝુરનામા ઝુર્યા કરતા હતા, તેમનો ઝુરાપો આજ પદર વરસ થયા એનોએજ હતો તે દુર કરાવા માટે પ્રધાનજીએ તેમને સીધપુર આવવાની સલાહ આપી સમજાવીને સિદ્ધપુર તેડી લાવ્યા હતા સિદ્ધપુર આવ્યા છતા તેમનો ઝુરાપો તેઓને તેવોજ હતો

ગોર તેમને એક જગોએ ઉભા ગણી શ્રાદ્ધ કરાવાની તઇયારી માટે ગયો, ત્યા જોધાણનાથ પાછા તેજ ઝુરાપામા પડ્યા, અને શોક કરવા લાગ્યા

ગઇ ! અરેરે સગર્ભા સુદરી ગઇ ! આ અભાગી-આને છોડી ચાલી ગઇ માથે વાંઝીઆ મેહેણુ મુકતી ગઇ, આહા હા ! નીર્ભાગી, પુરો અભાગી, આટલુ આટલુ કરૂછુ, છતા તેને મેળવી શકતો નથી આજે સોળ સોળ વરસ થયા તેની જેવી ને તેવી આકૃતિ આ આંખો પાસે ખડી છે મુકી મુકાતી નથી, વીસરી વીસરાતી નથી, પ્રત્યક્ષ જોવાતી નથી તેનુ રટણ ઘડી ઘડી પળે પળે થયા કરે છે માધવ ગોવિંદના દર્શનનુ ભાન નથી, પણ તે સુદરીના દર્શનનુજ ભાન છે ખાતા, પીતા, પહેરતા, ઓઢતા સર્વ વાતે સુદરીના અધરામૃતપાનનીજ ઇચ્છા છે, પહેરવામા તે સુદરીના પ્રેમનીજ કફની પહેરવા ઇચ્છા છે, ઓઢવામા તે સુદરીનુ મધુરૂ ભાષણ આ રૂવે રૂવે છવાઇ રહ્યુ છે, તેની જ ઇચ્છા છે પણ સુદરી ક્યા ?

પ્રધાનજીએ કહ્યુ, રાજવી ! નાહકનો કલેશ શા માટે કરો છો ! બનવા કાળે બની ગયુ, તેને આજ સોળ સોળ વરસ થઇ ગયા, છતા નથી લગાડતા રાજ કાજ તરફ લક્ષ, નથી લગાડતા સ્ત્રીમા લક્ષ, નથી લગાડતા ખાવામા લક્ષ, કોઇ વાત ઉપર લક્ષ લગાડતાજ નથી, એ તે તમોને શોભે ! તમારો ઝુરાપો દુર કરાવા હુ તમોને માધવગોવીંદને પાસે તેડી લાવ્યો, છતા અહી પણ એનુ એજ !

જોધાણનાથે કહ્યુ પ્રધાનજી ! તમારૂ કહેવુ સત્ય છે, પણ તમારૂ કહેવુ મારા ધ્યાનમા નથી ઉતરતુ નથી. મારૂ ધ્યાન તો એજ માઠી રાણીમાજ ર ગી રહ્યુ છે, સંસાર બધો શુન્ય દેખુ છુ.

જોધાણનાથ- ગાયન.

(પ્રેમપુરમા તણાય નાવ મારીને) એ રાહ

દેખુ શુન્ય ન નાર જોડ ધારીરે, પ્રિયા નામ ધાવ ઉચ્ચારીરે.
પ્રીયા હશે તુ કયા શોધી વળ્યો જ્યા ત્યા,
ભુલ્યો ભ્રમર ભટકુ કમળ વીહારીર-પ્રિય નામ,
જપુ તુજ જાપ શાણી, ધરી તુજ ધ્યાન રાણી,
મળીશ ન શકુ જાણી, કયાથી મળનારીરે-પ્રિયા નામ
હૃદય ચીરાય મારૂ ગતી મતીને વિનારૂ,
કયાથી મળે દર્શન મારૂ, શોઢી પ્રિયા મારીરે-પ્રિયા

રાજાને લઈ પ્રધાનજી શ્રાદ્ધ કરવા માટે ગયા, ત્યા કઠીઆરો, વીણા સુદરી, અને ગોર આવી પહોચ્યા ગોરે કહ્યુ જજમાન રાજા પેલા સામા તીર ઉપર તમને શ્રાદ્ધ કરાવાનુ છે માટે ચાલો તમે નાહીને તઈઆર થાઓ, તેટલામા હુ શ્રાદ્ધ સામગ્રી લઈને આવુ છુ એ પ્રમાણે કહી ગોર શ્રાદ્ધ સામગ્રી લેવા માટે ગયા

ગોર ગયા ત્યા કઠીઆરાએ કહ્યુ સુવડ સુદરી તમે અહીઆજ બેસો, હુ સ્નાન કરવા જાઉ છુ. એમ કહી કઠીઆરો સ્નાન કરવા ગયો, અને વીણા સુદરી પતીની આ-

જ્ઞાને માન આપી ત્યાજ રહી, કઠીયારાના ગયા પછી વીણા સુદરી કઠીયારા સંબંધના વીચારમા પડી

વીણાએ વીચાર્યું, પતીની જાત કઠીયારાની નથી, તે તો ખુલ્લુ છે એકજ ગોળીથી સાપને ઠાર કરી જાલમસીહને બચાવ્યો, તે શુ ઓછી બહાદુરી છે ? તેમના હથીયાર બાધવાની, તેમજ વાપરવાની ચાતુરી તદન રાજસી છે, તેમા તો શક નથી તેમના હાથે બાધેલુ માદળીયુ વાચવાનો વખત આવ્યો છે માદળીયુ વચાતા તે બધો ભેદ ખુલી જવાનો તેતો નિશ્ચય છે

તેમનુ મીઠુ મનહર બોલવુ ! રાજસી ચાલ ! અલોકિક બુદ્ધિ ! પોશાક પહેરવાની ઢબ ! એ બધી કઠીઆરાની જાતમા ક્યાથી હોય ! ને હોય પણ શેની ! તે તો બિચારો લાકડા વેચનારને પેટ અવતાર લઈ આવુ શીક્ષણ ક્યાથી મેળવે !

ભાગ્ય ! ભાગ્ય ! તુ એક જબ્બર છે ! તારા આધારે સતોષે રહી છુ, તો તુ એક કલ્પવૃક્ષ સમાન ઉપર આશાના અમૃત ફળ બેસવાની તૈયારી છે મોહોર તો બેશી ચુક્યો ! ફળને હવે વાર થથી પતી આવે એટલીજ વાર.

પ્રથમ તો મન મોહનને કહેવાની કે માદળીયુ લાવો, તે વાચવાનો થયો છે દાવો મન મુકી વચાવો અને આ બાળાને સુભાગી બનાવો, સુભાગ્યે ઉત્તમ જાત પતીની

નીકળશે એટલે ભાગ્યનો લ્હાવો પુર્ણ થશે, શકા જશે, અને સમાધાન પણ થશે, પણ વખતે કુજાત નીકળી તો ! તો શું ? હુ કયા જાતને વરી છુ કે તેની ચીતા હોય ! ભર બજારમાથી શ્રીફળ ખરીદયુ છે, તેમાથી કોપરૂ ઉમદુ નીકળે કે ખોરૂ ! વેચનારને શુ ! ખરીદનારનું ભાગ્ય

વીણા— ગાયન

ભર ચોટેથી શ્રીફળ વ્હોર્યુ, ખાવા કોપરૂ ખંતેજી,
સારૂ ખોરૂ કર્મે નીકળવું, ભાખ્યું શાણા સંતે— જેવી૦
જાત ભાતને નથી વરી હું, ભાગ્યે લખ્યા પતી પામીજી
જાત કુજાતી નીકળે ગમે તે, ધાર્યું થશે ગજગામી–જેવી૦
કુજાતી કઠીઆરા જાણી જોઇને છે પતી સ્થાપ્યાજી,
પરભવ પુન્યે મળ્યા સુભાગી ભાગ્યમા પ્રભુએ આપ્યા–જેવી૦
એજ પતી છે એજ પ્રભુ છે, એજ આ સતી શણગારજી,
પ્રભુ ગણીને સેવન કરવુ એજ સતીનો ઉદ્ધાર— જેવી૦

આ પમાણે સતી વીચાર કરે છે, ત્યાં કઠીઆરો આવ્યો, અને કહેયુ, સુદરી ચાલો, શ્રાદ્ધ વીધી સપુર્ણ થઈ રહી. હવે આપણે ઉતારામા જઇએ, વીણાએ કહેયું; નાથ પધારો, એ પ્રમાણે કહી તેઓને ગોરે આપેલા ઉતારા તરફ ગયા.

પ્રકરણ ૫ મું

વીણા અને કઠીઆરો ઉતારામા.

ઉમંગમા આવી વીણાએ કહ્યુ, નાથ માધવજીવિહના દર્શન કર્યા ? કઠીયારાએ કહ્યું, હા. વીણાએ કહ્યુ માતૃશ્રાદ્ધ કર્યુ ? કઠીયારાએ કહ્યુ હા વીણાએ કહ્યુ, હવે તો આપના જીવને આનંદ થયોને ? કઠીઆરાએ કહ્યુ, મારી પરમપ્રિયા પ્રાણઆધાર ! તે બધુ તારા પ્રતાપેજ, સુભાગી સુંદરી તારા ભાગ્યેજ આ દશાને પહોંચ્યો છુ, અને આવો સાહ્યબી વાળો બન્યો તે પણ તારા ભાગ્યનોજ પ્રતાપ

વીણાએ કહ્યુ નાથ ! હુંતો આપની દાશી છુ. આપ સુભાગીના પ્રતાપેજ મને સુભાગી બનાવી, કંગાલ કઠીયારણનો પોશાક બદલાવી સાહ્યબીવંત બનાવી, તે આપના સુભાગ્યને લીધેજ, નહીતર હુંતો આપની દાસી છુ.

વીણા—કઠીયારો— ગાયન

(અતુલ શૃંગાર છો) એ રાહ

વીણા—અરપણ તન મન છે

કઠીયારો—વાહરે વાહરે

નિત્ય ધન્ય ધન્ય છે

વીણા—વાહરે વાહરે

પરભવ પુન્યે મળ્યા પુન્યશાળી

કઠીયારો—અરપ્યુ આ તમ મન ધન છે

વીણા—વાહરે વાહરે

વન ઉપવન સાથે ફરૂ

નાથ ચરણ ધરી માથ

કઠીયારો—ભાગ્ય ખીલાવ્યુ સુંદરી

અહી હીણભાગી હાથ

વીણા—જન્મ સાર્થક મારૂ સર્વ તમો છો

કઠીયારો—વેચાણ તમને આ તન છે

વીણા—વાહરે વાહરે—અરપણ

વીણાએ કહ્યુ, નાથ! હવે બધી વાત જવા દો, પેલુ માદળીયુ લાવો, અને વચાવો, હવે શ્રાદ્ધ કર્યું માટે તે ઉપર છે હમારો દાવો કઠીયારાએ કહ્યુ, સુંદરી રહે વાદોને કયા નાશી જવાનુ છે, પણ આ માધવગોવિંદનું તીર્થ તો અજબ!

વીણાએ કહ્યુ અજબ કેમ ન હોય! પણ હવે મારી વાત નહી ઉડાવો માદળીયું લાવો. કઠીઆરાએ કહ્યુ, સુંદરી રહેવા દો એ વાચવાથી શું સાર છે? કદાપી મારી જાત સુજાત નીકળી કે કુજાત નીકળી, જો સુજાત નીકળી તો તો ઠીક છે ને જો કુજાત નીકળશે તો પસ્તાવાનું થશે માટે રહેવા દીયો

વીણાએ કહયુ, નાથ ! નાહકની મને બનાવો નહી. તે માદળીયુ વાચવાની ઉત્કંઠા છે તે પરીપુર્ણ કરો. તમારી જાત ગમે તે હશે, પણ હુ કયા જાતને વરી છુ, કે જેથી પસ્તાવુ પડે ભર બજારે બીડેલી કળી ખરીદ કરી છે, તે ગમે તો કેતકીની નીકળે કે કરેણાની નીકળે, તેમા વેચનારને શુ પંચાત પડી છે, ખરીદનારનુ ભાગ્ય !

કઠીયાગએ કહ્યુ, સુદરી ! નાહક હઠ શા માટે કરો છો ? ઠીક કહુ છુ કે રહેવા દીયો, વીણાએ કહ્યુ, નાથ ! એ બધી વાત કોરે મુકી માદળીયુ લાવો. કઠીયારાએ કહ્યુ, શુ તમારી માદળીયુ વાચવાનીજ ઇચ્છા છે ? વીણાએ કહ્યું, નાથ ! શા માટે અધિરી બનાવો છો ! જલદી વંચાવો

કઠીયારાએ કહ્યુ, સુભાગી સુદરી ! પ્રથમ વચન આપો, કે માદળીયામાની ચીઠીની વાત મારી રજા શીવાય તમારે કોઇને કહેવી નહી વીણાએ કહ્યુ લ્યો આ વચન છે એમ કહી તાળી આપી અને કહ્યુ નાથ ! લાવો કઠીયારાએ કહ્યુ, સુદરી મનને સાચવી રાખજો. હર્ષ ઘેલા થતા નહી

વીણાએ કહ્યુ, નાથ ! શા માટે અધિરી કરો છો ! લાવો, લાવો, એવુ તે એમા શુ છે કે જેથી આટલુ બધું કહો છો ? કઠીયારાએ કહ્યુ, સુઘડ સુદરી ! હવે પછીના સુખનો આધાર છે ! ભાગ્યનો ભંડાર છે ! વીણાએ કહ્યુ, ત્યારે તો જલદી લાવો.



કઠીયારાએ કહ્યુ, હુ જ વાચુ છુ. વીણાએ કહ્યુ, નાથ! જલદી વાચો. વીણાની અધીરાઇ દુર કરવા, કઠીઆરાએ માદળીયુ ફોડી મહી થી ચીઠી કાઢીને વાચવુ શરૂ કર્યુ પ્રથમ વાચ્યુ કે દીકરો મુકી મરે છે. વીણાએ કહ્યુ કોણ? કઠી-આરાએ કહ્યુ, આવે છે! રખડતી રજપુતની રાણી વીણાએ કહ્યુ, શુ તમે રાજકુમાર! કયાના! કઠીઆરાએ કહ્યુ, સુદરી! આવે છે! આવે છે! વીણાએ કહ્યુ, કહો કહો નાથ જલદી કહો! નાહકની નહી ટવળાવો, અધિરીને ધીરી કરો કઠીયારાએ પાછુ વાચવા માડયુ, જોધાણનાથના કુવર અમર કુમારનો જય થાઓ, આશીશ આપે છે સોઢીરાણી, સાથે મહોગવાળી વીંટીની નીશાની

વીણાએ અચઓ પામી કહ્યુ, શુ તમે જોધપુરના રાજ કુમાર! કઠીયારાએ કહ્યુ હા, પણ વ્હાલી તમારો તો તાબે-દાર વીણાએ કહ્યુ, નાથ! પ્રભુની લીલા અગાધ છે! ઈશ્વિર બળવાન નથી, પણ ઈશ્વિર ઉપરની આસ્તાજ બળવાન છે. પીતાએ વેલીને જોધપુરના દરબારનો વૈભવ આપવા ચાહ્યા, પણ તે માગ ભાગ્યમા લખાયેલો, તે કેવી રીતે મીથ્યા થાય!

વીણા— ગાયન

ઝીલ્લા—ગત

જય સુખ કર દુ ખ હર તુ!
ભક્તવત્સલ પ્રભુ ટેક નીભાવણ તું—ટેક.
રંગ ઢંગ તારા, જગ જગ ન્યારા;

ટેક જે ધારે, આફીને તારે, તેને ઉદ્ધારે.
તુજ તન મન ધનથી જય કર તું!
રાજવી પ્યારા! આંખોના તારા! દર્દ રહીયાળા!
ઉદ્ધારી બાળા

આસ્તા ધારી તારી પ્યારી—જયસુખકર
કસોટી મારી કીધી છે ભારી પાર ઉતારી પાપમાંથીરે,
રાજવી પામી દુઃખ સૌ વામી એ સૌ ભાગ્યના બળથીરે
હે જગધર! સુખકર, દુઃખ હર જય કર, શ્રેય કર,
ગધાકર

નરવર સત્ય એક ગીરીધર—તું—જય
વીણાએ કહ્યું નાથ! આ દાસીનો સંસાર પ્રભુ પ્રતાપે
અને ભાગ્યબળે સુધર્યો, એકવાર આ દાસીને પ્રેમનું આલી
ગન આપીને કૃતાર્થ કરો

વીણા—કઠીયારો— ગાયન

વીણા—આનંદ આનંદ ઉર અતિશે જોધાણ કુળદીપક નીકળ્યા
કઠીયારો–સંતોશીની આમ શુભ ગતી છે.
સાચી નીષ્ટાએ સુભાગ્ય ફળ્યા.
વીણા—(સાચું ખોટું એ ભાગ્ય બળ, એજ ફળ)
કઠીઆરો–નિર્ભાગીથી સુભાગી બનાવ્યો
સતી શાણી છો સુભાગ્યે મળ્યા,
વીણા—કઠીઆરામાંથી નીકળ્યા રાજેશ્વર ભાગ્ય હમારા પુર્ણ ભળ્યા
ગોખે બેઠે ગોરણ મળીઆ નસીબ નટના એતો ખેલ

કઠીયારો–ખેલ તમારા મન માનુની કઠીયારેથી કીધો છેલ
વીણા—(વ્હાલા રાજકુમાર હુ તો આપની દાસી
દાસી નહી પણ સુખગામી)
કઠીયારો–પીતુ ગજમા જઇએ પ્રીતે
વીણા—પુર્વના પાપો સર્વે ટળ્યા

કઠીઆરાએ વીણાને પ્રેમનુ આલીંગન આપ્યુ જેમ વિખુટી પડેલી પ્રિયા પતીને ભેટતા જેટલો આનદ પામે, તેથી પણ વિશેશ આનદ આ આલીગનથી વીણાને થયો. તે બીચારીને કઠીયારા નાથે આપી, ત્યારે તેને કયા ખબર હતી કે, આ જોધપુરના કુમાર છે ફક્ત સતોશેજ આનદ માન્યો હતો તે સતોષ કલ્પતરૂ ફળ્યો, અને મીઠા ફળ ચાખવાનો વારો મળ્યો, તેથી તેવા આનદ કેમ ન થાય!

આલીગનથી છુટા થતા વીણાએ કહ્યુ નાથ! આપણે જોધપુર કયારે જઇશુ? કઠીયારાએ કહ્યુ, હાલ, હુ તૈયારી કરવા જાઉ છુ, ને તમો પોઢી જાઓ વીણાએ કહ્યુ, નાથ સતી બેઠે પતીને તે તસ્દી હોતી હશે કે? હુજ તૈયારી કરવા જાઉ છુ અને આપ પોઢી જાઓ

વીણા–કઠીયારો— ગાયન

(પાતળીઆ પરિશ્રમ લ્યો શાને)

કઠીયારો-ઘટે નહી શ્રમ શાણી સુકોમળ
રાખો કાઇ ગમ રાખો ગમને

વીણા—સમ દઉ શ્રમ લેવા પ્રીતમજી માનો મારા સમ માનો શ્રમને
ચીંતા ઘટે નહી, શ્રમ હઠે નહી, તો તો સતી નહી
એ શાસ્ત્ર નીતી—પ્રાણપતી—

કઠીયારો— ઘટે નહી૦
(શુ આવા કોમળ શરીરે તે શ્રમ લેવાય !)

વીણા—(ત્યારે સતી બેઠે પતીને તસ્દીએ દેવાય ?)

કઠીયારો—પતીની ચીતાનો ભાર નિવારે
સતી સુલક્ષણી ધન્ય તેને ધન્ય છે
સુખમા વિલાસી દુ ખે બને દાસી

વીણા— પતી શેવા પ્યારી

કઠીયારો—આ સાચી સતી ધન્ય મતી ઘટે નહી૦
(શાણી હુ જ જઉ છુ, તમે શ્રમ રેહેવા દીયો)

વીણા—(સતીના ધર્મની આડે આવવુ હોયતો ભલે તમેજ લીયો)

કઠીયારો—ધર્મ સતીનો શુ જાણે રગીલી !
ધન્ય તને ધન્ય લાખો ધન્ય છે

વીણા—જાણુ નહી લાલા ધર્મ બીજો વ્હાલા જપુ પતી માળા

કઠીયારો—આ . .ભાગ્યવતી સાચી સતી ...ઘટે નહી૦

વીણાએ કહ્યુ, નાથ ! પોઢી જાઓ, હુ હાલ તૈયારી કરી પાછી આવુ છુ, કઠીયારાએ કહ્યુ ભલે પધારો પતીની આજ્ઞા મળતા સતી તઇયારી કરવા ગઈ અને કઠીયારો પોતે સુઇ ગયો

પ્રકરણ ૬ ઠું

જાલમસીહ કે જે વીણા ઉપર મોહીત થયો હતો તેણે નદીત્રટેથી કઠીયારાના હાથે સર્પથી મુક્ત થતા જુઠુ બહાનુ કાઢી તેમનાથી જુદો પડી તે કઠીયારાને મારીનાખી વીણાને લઇ જવાના ઈરાદે મારાઓની તજવીજ કરવા ગયો. અને નજદીકમા ચાર કોહોળી રહેતા હતા, તેમની પાસે ગયો

કોહોળીઓએ કહયુ અલ્યા આહી કેમ આવ્યા છે ? જાલમસીહે કહયુ, તમારૂ કામ પડયુ છે, તેથી આવ્યોછુ કોહોળીઓએ કહયુ, અમારૂ શુ કામ પડયુ છે ! જાલમસીહે કહયુ, એક છોકરાને ઉપાડીને જંગલમા લઈ જવો છે કોહોળીઓએ કહયુ શુ કામ ! જાલમસીહે કહયુ, ઠાર કરવા કોહોળીઓએ કહયુ, તે હમે નહી કરીએ તુ કોક પાપીઓ લાગે છે ? જાલમસીહે કહયુ, ઈનામ મળશે ઈનામ ! કોહોળીઓ કહયુ એણે તારૂ શુ બગાડયુ છે, કે તેને મારી નખાવવો છે ! જાલમસીહે કહયુ મારી બાયડીને લઈ નાસી આવ્યો છે, કોહોળીઓએ કહયુ ત્યારે તો એક ઝટકે ઉડાડી દેવાના જાલમસીહે કહયુ, ચાલો ત્યારે ? કોહોળીઓએ કહયુ ચાલો હમને બતાવો

એ પ્રમાણે કહી મારાઓને તેડી કઠીયારો સુતા હતા ત્યા આવ્યો અને પોતાની પાસે બેભાન કરવાની શીશી હતી તે સુઘાડીને કઠીયારાને બેભાન કરી મારાએ સાથે જ ગલમા મોકલી દીધો અને વીણાને છળવા માટે કઠીયારાને ત્યાથી મારાઓ માર વીદાય કરી તેની જગોએ તેની સાલ ઓઢીને સુઇ ગયો

તે સુઇ ગયો ત્યા વીણા આવી અને જાલમસીહ કે જે સાલ ઓઢી સુતો હતો, તેને પોતાનો પતી સમજીને પુછયુ, નાથ ! હુ ડીઓ કોઈ પેટીમા મુકવી છે ? આ પ્રશ્નનો જવાબ દુષ્ટ જાલમસીહે આપ્યો નહી, તેથી વીણાએ પતીને પુછવા માટે જાગૃત કરવા માટે જાલમસીહે ઓઢેલી સાલ ખેચી

સ્તીએ સાલ ખેચી, ત્યા જાલમસીહ એકદમ બેઠો થઇ ગયો, અને કહ્યુ, કેમ છે મારી વ્હાલી દીલદાર ! વીણા જાલમસીહને જોઈ અચબો પામી, અને કહ્યુ કોણ દુષ્ટ જાલમસીહ ! જાલમસીહે કહ્યુ વ્હાલી હુ જાલમસીહ ઠાકોર પોતે, વીણાએ કહ્યુ, મારા પતી કયા ! જાલમસીહે કહ્યુ, તેના લાયકની જગ્યામા, મશાણમા, વીણા દુખ દરીયામા ડુબી ગઈ, ને કહ્યુ હાય ! વ્હાલા રાજકુમાર ! એ પ્રમાણે અફસોસ કરવા લાગી

જાલમસીહે કહ્યુ, સુદરી ! અફસોસ શા માટે કરો છો ! એ દગાલ કઠીયારામા શુ માલ બળ્યા હતા !

મારી સાથે આવશો તો સુખી થશો સમજ્યા ? વીણાએ કહ્યુ, હરામી જાલમદા, સુખી સુર્યની આડે આવનાર કાળ મુખા ગડુઆ તને રોમ રોમ કીડા પડશે અને તારી લાસ જગલમા સડશે અને કાગડા કુતરા ચુથશે સમજ્યો ! તારો જીવ બચાવનારને આ બદલો ! જાલમસીંહે કહ્યુ એનો જાણ્યુ ! ચાટ્ય આગળ થા ? વીણાએ બુમ મારી, કોઈ આવો, આવો બચાવો ! સતી ઉપર બળાત્કાર થાય છે, જાલમસીહે કહ્યુ, અહી આ કીયો તારો બાપ આવનાર છે ? વીણાએ ફરીથી બુમ પાડી, કોઇ આવો, આવો, બચાવો ! સતીના ધરમનુ ધરબાળ જાય છે

વીણાની બુમ સાભળી જોધાણુનાથે છેટેથી કહ્યુ. હુ જોધાણનાથની હયાતીમા સતીને સતાવનાર એવો એ માથાવાળો કોણ છે !

જોધાણનાથને જોઈ જાલમસીહ ગભરાયો, અને સતીને મુકીને નાશી ગયો, જાલમસીહ નાશી ગયો, ત્યા જોધાણ- નાથ આવી પહોચ્યા, અને જાલમસીહની પાછળ સીપાઈ ને દોડાવ્યો કે તે પાપીને પકડીને મારી પાસે લાવો, જોધા- ણુનાથનો હુકમ થતા સીપાઈ તે હરામી જાલમસીહને પક- ડવા તેની પાછળ દોડયો.

સીપાઇ જાલમસીહને પકડવા ગયો, ત્યા જોધા- ણુનાથે કહ્યુ. સતી સુદરી ! તમો મારી સાથે જોધપુર

ચાલો, જોધપુર ગયા બાદ તમારા પતીની તપાસ કરાવીશુ વીણાએ કહ્યુ શુ નાથ મળશે ! જોધાણનાથે કહ્યુ, જો હયાત હશે તો મળશે, પછી તો પ્રભુની ઇચ્છા, હાલતો તમો જોધપુર આવવા તઈયાર થાઓ હુ મારે ઉતારે જાઉછુ, ત્યા તમે આવી પહોચો એ પ્રમાણે કહી જોધાણનાથ પોતાના ઉતારા તરફ ગયા.

વીણા પતી શોકમા ગીરફતાર થઇ, અને કહેવા લાગી, શુ નાથ મળશે ! મળવુ લખ્યુ હશે, તો મળશે. ને નહી મળે તોયે શુ ! પણ

વીણા— ગાયન

(મુદર શામળીઆ) એ રાહ

રાજન રઢીયાળા, કયા જઈ વ્હાલા વશીઆ
આખોના તારા, ભાગ્ય હમારા ખમીઆ
ભાગ્ય બળે સુપતી મીલાવ્યા કઠીયારાના રાજવી કહાવ્યા
નશીબ નીર્ભાગ્યેથી ગુમાવ્યા, વીચાર ભાવીને એ ભાવ્યા
ક્યાથી મળે રગ રસીઆ—રાજન રઢીયાળા૦
નિર્ભાગે મને લવરાપુ રોળી રાકડીને રાખે રગદોળી
પ્રાણ વિયોગની મગાવી હોળી.
દુખ સાગરમા દીધી ઝબોળી
દુરભાગ્ય મારા ધસીયા—રાજન રઢીયાળા૦
પાપીએ નીજ પાપ બતાવ્યુ, ભવસાગરમા નાવ ડુબાવ્યુ
કાશીએ કરવત લઉ મનભાવ્યુ,

હીમાળે ગળવુ કર્મમા આવ્યુ
દુરદેવ ભલે મુજ હસીયા—ગજલ

એ પ્રમાણે દેવને દોગ આપતી વીચાર કરવા લાગી કે જોધાણનાથ મારા સસરાજી છે તેમની સાથે જવામા મને હરકત નથી પતીની આજ્ઞા શીવાય માહળીયાની વાત કોઈને ન કહેવાનુ પતીને વચન આપ્યુ છે, માટે તે વાત મારે જણાવાની નથી, માટે હાલ તો તેમની સાથેજ જવામા સાર છે. એ પ્રમાણે વીચાર કરી સતીસુદરી જોધાણનાથના ઉતારે ગઇ, અને તેમની સાથે જોધપુર તરફ સીધાવી

પ્રવેશ ૬ ઠો

કઠીયારાને મારાઓ જંગલમા લાવ્યા, અને એક ઠેકાણે વીચાર કરવા લાગ્યા, અલ્યા જેઠલા, આતો મરી જવા જેવોજ છે, પેલા રાડનાએ ઝેર દુગાડ્યુ લાગે છે તેથી આતો પુરો થઇજ્યો છે, આપણુ મારવાનો રહ્યો નથી જેઠલાએ કહ્યુ, ભાથીડા આ ગમલાનુ કહેવુ બરાબર છે પણ આપણે ઘડીવાર બેહો, જો હાલશે તો આ બંદુકડીથી ઠાર કરતા કેટલી વાર લાગ-

વાની છે ! રામલે કહ્યુ, અરે ઈની ખુનના ભાઈ કર, આ તરવાર તઇયાર છે, હાલ્યો તો તો બે કકડાજ કરી નાંખવાનો

એ પ્રમાણે ચારેજણા કહુબો કાઢવા બેડા, ત્યા કઠીયારાને ગેનની શીશી સુઘાડી હતી તેનો અમલ ઉતરતા તે લગાર હાલ્યો, ત્યા જેહલાએ કહ્યુ. અલ્યા પેલો હાલ્યો ? રામલે કહ્યુ ફોડય બધુકડી ! બધુક ફોડી તેની ઝોળી આડી જવાથી કઠીયારો ઉભો થયો, અને પાસે પડેલી મારાઓની તલવાર લઇ મારાઓની પાછળ ગયો

મારાઓને ઠાર કરી કઠીયારો વિચારમા પડયો, કે હુ કયા ! ગોરનો ઉતારો કયા ! વીણાસુદરી કયા ! આ મારાઓ શા ! બધુકનો બહાર કયો ! આ કાઇ સમજાયુ નહી, શુ કોઈ હરામીએ મને ઠાર કરી વીણાસુદરીને લઇ જવાની લાલચે આ કર્તવ્ય તો નહી કર્યું હોય ! હા હા તેમજ હશે, નહીતર આવી બીના શેની બને !

અહા ! હા ! હા ! સુભાગ્યે મળેલી સતી ગુમ થઈ ! હવે એ રસવેલી કયારે મળશે ! ચાલ્ય હીણભાગી જીવ ગોરને ત્યા જઇ તપાસ કરી પ્રિયાનો પત્તો મેળવુ.

કઠીયારો— ગાયન

ભેટુ કયારે સતી નારી, એ ભાગ્યવતી નારી . ભેટુ.
પ્યારી વિયોગની વીરહ પીડાની વીરહીનેજ પીછાણુ.

એક પ્યારીમા ભમે પ્રાણ,અવર નહી ધ્યાન,રહે ચીત્ત ધારી ભેદુ.
રાજવી જાણી સતીએ શાણી ધરતીની કેવા ઉમંગ
તે ઉમંગનો થયો ભંગ, ટળ્યો સૌરંગ, બળે ઉરભારી ભેદુ.
પ્યારી કેરો પતો મળશે, ત્યારે થશે દીલ સુખ
તે વીણ સૌ લાગે દુખ, વદુ શુ મુખ, શકુ ન વીરતારી ભેદુ.
ભાગ્યવતી એ ભામા હશે કયા મુખ કે દુખ માજા-
નીચ કૃત્ય આ કોણ કરનાર, મારૂ જઈ ઠાર, કટારે કારી .ભેદુ.

એ પ્રમાણે હાય અફસોસ કરતો વિયોગ દુખે અધિ-રો બની સતીનો પતો મેળવવાની આશાએ ગોરે આપેલા ઉતારે ગયો ઉતારે જઈને જોતા, સુદરી, અને શેઠને ઘેરથી આણેલી લક્ષ્મી એ બેમાનુ નજરે પડ્યુ નહી. આ દેખાવ જોતા જેમ કેળ ઉપર વિજળી પડતા જેમ ચીરાઇ જાય, તેમ કહીયારાનુ હ્રદય ચીરાવા લાગ્યુ,

અફસોસમાને અફસોસમા દુખી ઉદગારો તેના હ્રદયને ચીરી મુખદ્વારા બહાર પડવા લાગ્યા. તે ઉદ્ગાર દ્વારા કહ્યુ, હાય ! સતી સુદરી ગઈ, સાથે સંપતી પણ ગઈ સુભાગી સુદરી ગઇ, સાથે ભાગ્યને પણ લેતી ગઇ, સંપત્તીનુ દુખ નથી, પણ સુભાગી સુદરી કયાં ગઈ હશે ! કોણ હરી ગયુ હશે ! પુછુ પણ કોને ! ગોરને પુછવાથી પત્તા મળશે એમ સંભવે છે, માટે ચાલ્ય ગોરને પુછુ, એવો વીચાર કરી વિરહાગ્નીમા રીબાતો રાજકુમાર ગોરની પાસે ગયો.

ગોરને મળી પુછ્યુ, મારી પ્રીયાને તમે જોઇ? ગોરે કહ્યુ, મને તો કાંઇ ખબર નથી કઠીઆરે કહ્યુ, મારો સર સામાન જોયો! ગોરે કહ્યુ, તેની પણ મને ખબર નથી ગોર પાસેથી આવો જવાબ મળતા, તેનુ મન સંસાર તરફથી દુર થયુ અને દૈવને દોશ આપવા લાગ્યો

તેણે કહ્યુ હે ગોઝરા દૈવ? તને આવ ક્યાથી ફુર્યુ? તારૂ હ્રદય કેવુ? કંગાલ કઠીયાગની હાલતમાં રાજકુવરીનો સબંધ! ભાગ્યવતી સુદરીના ભાગ્યે વઇભવ? એવુ ન આપ્યુ હોત, તો મારે દુખી થવાનો વખત શેનો આવત? આતો નીર્ધનીઆને સ્વપ્નામા ધનવાન બનાવ્યો, અને સવાર થતા નીદ્રા મુકત થયો ત્યા તેની તેજ દશા! વળી સ્વપ્નામા પુત્ર આપ્યો હુલાવરાવ્યો, ફુલાવરાવ્યો, સ્વપ્ન મુકત થતા તેની તેજ દશા! તેવી રીતે મારે પણ સ્વપ્નવત્તજ થયુ.

સુદરી ગઈ, સાહ્યબી ગઈ, ભાજીની ભુખ ન દેખી તેવીને તેવીજ રહી, આ સંસાર અટવીમા દશાના તડકા છાંયા પ્રાણી માત્રને ભોગવાના તે ભોગવવાનાજ, સાહ્યબીને રોતો નથી, એતો જીવતો નર ભદ્રા પામશે, પણ સુભાગી સુદરી અત્યારે શી સ્થીતીમા હશે? મારા કરતા તે સતીની દશા વધારે દુખદાયક હશે? ને હોય તેમા નવાઇ પણ શી? સતાને પતીના વીયોગે કેમ ન થાય! કોણ દુષ્ટે અમારી આ દશા કરી હશે? હવે શોધુ પણ કયા?

એ સુદરીના વીયોગે સંસાર આરો ઝેર જેવો થયો છે, હવે સંસારમા સુખ શેનુ ? જીદગીનું સાચુ સુખ આખો તે જતા જીદગી સુખી શાની ? સ્ત્રી પણ પુરૂષ જીદગીની આખો છે, આખની કીકી છે, સંસાર અટવીમાં સુખદુખનો ભોમીઓ છે, તે વિણ જીવિત વૃથા છે

કડીયાગ— ગાયન

(આ શ્વપ્ના સમ સંસાર)

છે વૃથા પુરૂષ અવતાર વગર સ્ત્રી શાણી
તે વીણ જીવિત ધિક્કાર મનખો ખરે ધુળધાણી
સ્ત્રી છે સાચુ ભુશણ નરનું
જેથી શોભે આગણુ ઘરનું
તે વિણ હાયે ! ઘર વૃથા ગણાયે, વાઢા જીવિત લાચારરે–છે.
નાત જાતમા નામ દીપાવે
સુખ દુખમા રહેતી સમ ભાવે
સમ ભાવ ધારે, દુખ નિવારે, દુખે દીલાસો દેનારરે–છે.

જીવ ? હવે નાહક પસ્તાવો શામાટે કરે છે ? સ્વપ્નુ આવ્યુ, સુખને લાવ્યુ, પણ તે સુખ શેનું ! હવે તેનો પસ્તાવો કરવો ફોગટ છે, હવે આ સંસારથી પણ શુ કામ છે ? એ સુદરી શીવાય આ સંસાર સુખ આ હીણભાગીને હરામ છે, આ દુખી સંસારથી કંટાળેલાને દિલાસા રૂપ કાઈજ નથી, સંસારથી ભાગ્યાનો ભેર તેતો

સાચો ગેરૂજ છે, સતી જતા મન ભગવુજ થયુ છે સતી વીણા આ તન પણ ભગવુજ થયુ છે તો પછી વસ્ત્રો પચરંગી રાખીને કામ શુ છે

જોગી થઇ જગલે જગલને દેશોદેશ ભમી સતીનો પત્તા મેળવીશ, જો ભાગ્યબળે મળી તો તો સમજીશ કે સુધર્યુ કામ, નહીતર આ સસારને છેવટના રામ રામ, હવે મન તુ એ સતીના નામની માળા લઇ સમર્થ અહલેક સીતારામ એ પમાણે મનનો નીશ્ચય કરી જોગી થઈ પ્રિયની શોધમા નીકળી ગયો

હવે જાલમસીહ, કે જે વીણાને મુકી નઠો હતો, તે જગલમા આવી પહોચ્યો, જે ઠેકાણે તે આવ્યો, તે ઠેકાણે ઘણો સાધુ બની ઈશ્વર સાધનામા મશગુલ રહેતા હતો અને જીંદગીનુ સાર્થક કરતો હતો તે ઠેકાણે આવી જાલમસીહ મન સાથે કહેવા લાગ્યો, સુદરી સપાટામાં આવેલી ગઈ, ઇજત ગઈ, આબરૂ ગઇ, ને છેવટે આ દશા થઇ, સુદરીને લીધા સીવાય રાજ્યમા જઈએ. તોપણ નીચુ જોવાનુ થાય ? હવે કેવી રીતે મેળવવી ! જોધપુરના દરબારમાથી ઉપાડવી, એ કાંઇ, નાહાનુ સુનુ કામ નથી, ચમાગઢથી વેલીને ઉઠાવી તેવો ફરેબ કરીએ, તો તો વખતે વીણા સુદરીને વરીએ, જો કોક ધમલા જેવો મળી જાય તો તો કામ સધાય,

ધમલાનુ નામ સાભળી ધમો કે જે આધનામા બેઠો હતો, તે એકદમ ચમક્યો, અને જાલમસીહ પાસે આવીને કહ્યુ, કોણ લુચ્ચા જાલમસીહ ! જાલમસીહે કહ્યુ, હા હા જાલમસીહ ? કોણ ધમાભાઇ ! ધમે કહ્યુ લુચ્ચા ! મારી આ દશા કરનાર તુજ છે, હવે કહુ છુ કે મારી વેલી લાવ્ય ? જાલમસીહે કહ્યુ, હુ પણ કહુ છુ કે મારી વેલી લાવ્ય ! ધમે કહ્યુ, ત્યારે વેલી ગઇ કયા ! જાલમસીહે, કહ્યુ, મારો બેટો તાતોલખા ઉપાડી ગયો.

ધમે કહ્યુ હાશ ! હાશ ! હવે ખુશી થયો જાલમસીહે કહ્યુ મારી આ દશા થઇ, તેથી તુ ખુશી થયો ! ધમે કહ્યુ હા, તારી દશા આવી થઇ, તે તારા કર્મેજ થઈ છે, પણ મારી આવી દશા કરનાર તો તુ જ છે

જાલમસીહે કહ્યુ, હવે એ વાત રહેવા દે, ને જો વેલીને વરવુ હોય, તો ચાલ્ય જોધપુરના દરબારમા ! વીણાને વેલી બે ત્યા છે, વેલી તારી ને વીણા મારી, ધમે કહ્યુ ઠીક છે, મોતીએ ચોકતો પુરો ! પણ જો તારે કામને નામે તરવુ હોય, ને વીણાને વરવુ હોય, તો તુ પણ થા બાવો, મારી કફની તૈયાર છે, ખાસ તારા માટેજ સગ્રહ કરી રાખ્યો છે જાલમસીહે કહ્યું એવા કાવાદાવા શીવાય કામ સુધરે તેમ લાગતુ નથી, માટે લાવ બાવો તો બાવો ધમે કહ્યુ એ પણ ઠીક છે એક લ્હાવો; એમ કહી પોતાની જુની

કેદની જાલમસીહને આપી તેને પણ બાવો બનાવ્યો બાવો બની બને જણા ખુશી થયા

ગાયન

જોઇ લેજો જગમા બાવા

જોઈ લેજો જગત ઠગાઈ છે ભગવા માહી નમાઇ
દેખાવે સિદ્ધ સવાઈ, સ્ત્રી દેખી કહેતા માઈ
જોબનવતી સ્ત્રી વૃદ્દોમા બાવા જાએ ધાઈ
ગડી રાટોને રીઝાવે પ્રિતે ભજન કીર્તન ગાઈ
અને વળી તાલ બજાઇ વળી સાથ તબુરા સાહી–જોઇ
ભેખ ધરે ભવ તરવા માટે એવા વીરલા કયાઈ
બનીને બાવા રામ ભજન સઉ રહ્યુ ગમકી માહી–જોઇ
આજ કાલ બાવા ઘરઘાલે નીરખો ધારી જ્યાહી
લુટારા બની લુટે પ્રેમે ડર ચિતા કાઇ નાહી–જોઇ

એ પ્રમાણે ખુશી થતા સતી સુદરીના સુખ સુર્યમા આડે આવનાર રાહુ આ રૂપબની જોધપુર તરફ ગયા.

પ્રકરણ ૭ મું

જોધાણનાથ અને વીણા.

જોધપુરમા વીણાને આવે બાર માસ થયા, પણ કઠીયારાનો પતો મળ્યો નહી, સતી સુંદરી પતી વિયોગે દુ:ખી હતી જો કે તેને જોધાણનાથ તરફથી કોઇ વાતનું દુ:ખ નહોતુ, પણ તેને પતી વિયોગનુ દુ:ખ પાકુ હતુ, તેતો ફક્ત દીવસના બારે પહોરને બત્રીસે ઘડી પતી નામના જાપ જપતી પતી વિયોગે ખાનપાન, વસ્ત્રશણગાર આદી તજી પતીનો ખરો પત્તો મળતા સુધીને માટે અધવાનો વેશ રાખ્યો હતો.

એક દિવસે જોધાણનાથે વીણાને એકાતમા મળવા એક શેવકદ્વારા કહેવરાવ્યુ, એકાત મળવાનુ કહેણ સાભળી વીણા સુદરી અચબો પામી પરતુ સતી સુદરી હીમતથી ડગી નહી, ને મળવાનુ કબુલ કયુ, અને કહેવા આવનારને કહ્યુ કે જાઓ જોધાણનાથને કહેજો, કે સુખેથી મળે, મને કોઇ વાતની ચીતા નથી.

સેવકે આવી વીણા સુદરીનો સદેશો કહયો, વીણાનો સદેશો સાભળી જોધાણનાથ ખુશી થયા, અને મનસાથે વીચાર કર્યો, કે સતી સુદરી પાસે જઇને મનની વાત કેવી

રીતે કરી શકીશ ! પ્રથમતો આ જીભ ઉપડવાની નથી, છતા તેની પાસે જઇને જે થાય તે ખરૂ, એવો વીચાર કરી જોધાણનાથ વીણાના એકાત વાસ તરફ ગયા

વીણાના એકાત વાસ પાસે આવી પહોચતા છડીદારે નેકી પોકારી, નેકીનો નાદ સાભળી વીણા જોધાણનાથ સાથે તેમના પ્રશ્નોનો ઉત્તર દેવા સજ થઇ બેઠી, ત્યા ગજાજી પધાર્યા, જોધાણનાથને વીણા સુદરીએ અવિનય પ્રણામ કર્યા.

જોધાણનાથે કહ્યુ, સુઘડસુદરી ! આજ બાર બાર મહીના થયા છતા તમારા પતીનો પત્તો મળતો નથી, ને હવે આશા પણ લાગતી નથી કે તમારા પતીનો પત્તો મળે ! વીણાએ કહ્યુ, તો ગજાજી આજ્ઞા આપો, કે મારા પતીની પાછળ સતી થઇ સ્વર્ગમા તેમને જઇ મળુ, જોધાણનાથે કહ્યુ, સુદરી ! કોઈ પણ નીશાની વગર તે કેવી રીતે બને ?

વીણાએ કહ્યુ, તો આજ્ઞા આપો કે પતીની પાછળ જોગણ થઇ દેશોદેશ ફરી મારા પ્રીયતમનો પતો મેળવુ, જોધાણનાથે કહ્યુ, છતા પત્તો નહી મળે તો ? વીણાએ કહ્યુ, તો શુ ! કાશી જઇ કરવત મુકાવીશ, કે હીમાળે જઇ હાડ ગાળીશ, જોધાણનાથે કહ્યુ, સુદરી જરા મારૂ કહેવુ ધ્યાનમા લ્યો ! સતીએ કહ્યુ, સુખેથી કહો.

જોધાણનાથે કહ્યુ, સતી સુંદરી ! તેમ કરવાની જરૂર નથી પતી પાછળ કરવુ ઘટે, તેથી પણ તમે અ-ધિક કર્યું છે પણ મારે તમને એક વાત કહેવાની છે. વીચાર કરી જવાબ આપજો, કોઇપણ રીતના ઉપદ્રવની ધાસ્તી રાખતા નહી, આ જોધાણનાથ ઠગારો, કે ધુતારો નથી તેની ખાત્રી રાખજો. તમારા મનમા તમે જેવાં ને તેવાંજ મુખ્તીઆર છો સમજજો કે આતો એક તમારો વીચાર જાણનાર છે.

વીણાએ કહ્યુ, કહે જાઓને જોધાણનાથે કહ્યું, આજથી સોળ વરસ ઉપર મારી સગર્ભાસતી સોઢી રાણીને મે હીણભાગીએ ગુમાવી, ત્યારથી સસાર બધો ઝેર જેવો થઇ ગયો છે, અને બીજી રાણીઓ ઉપર ચીત્ત ચોટતું નથી, જોજો વીચાર કરી જવાબ વાળજો, બળાત્કાર કે બીજી કોઇપણ રીતની ધાસ્તી રાખશો નહી, વીણાએ કહ્યું, (પતીની વાત મળી પણ આમની સુબુદ્ધિ છે ટળી) હા કહે જાઓને !

જોધાણનાથે કહ્યુ, વાઝીઆ મેહેણાને લઇને સગા સબંધીઓ તરફથી ફરજ પડવાથી તમોને કહેવુ પડે છે, આજ સુધી તે શોઢી રાણીનો શોક હૃદય મદીરમા જારી હતો, પણ તમને જોયા, ત્યારથી તે શોક કમી થયો છે વારૂ ! તમને શોઢી રાણીની જગો આપુ તો ?

વીણાએ કહ્યુ રાજાજી ! તમારૂ અતર તે વાત કબુલ કરે છે ! તમારૂ મન તમારી રાણીમા, મારૂ મન મારા પતીમા, તે વાતનો મેળ તે બને ? પ્રેમના ફુટેલા શીસાને સાધવાની કોની દેન છે ! પ્રેમના તુટેલા હીરાને જોડવાને કીયુ રેન છે ! પ્રેમની તુટેલી ડાળીને પાછી જેવીને તેવી જોડવાને કીયુ મેન છે ?

જોધણનાથે કહ્યુ, પાછી હતી તેવીને તેવી નજ જોડાય પણ કામ ચલાવી લેવાય, વીણાએ કહ્યુ, રાજાજી ! શા માટે પરિક્ષા કરો છો ? માછલી જળ વીના જીવનારી નથી ને નથીજ, કોયલ આબા વીના બેસનાર નથી તે નથીજ સારસ પોતાની જોડી વીના જીવનાર નથી ને નથીજ કાયા પ્રાણ વીના ટકનારી નથી તે નથીજ, શુરાને લાકડાની તલ વાર બધાવીએ, તો તે કેવી શોભે ? સુર્યના પુર્ણ પ્રકાશમા દીપક પ્રગટાવીએ, તો તે કેવો દીપે ? આધળાને બનાવટી આખો બેસાડીએ, તો તે કેવુ દેખે ?

જોધાણનાથે કહ્યુ, તે તો નજ દેખે ! વીણાએ કહ્યુ, તો મારૂ મન મારા પતીમા, અને તમારૂ મન તમારી રાણીમા તે કેવી કેવી રીતે જોડાય ! પણ હુ સિદ્ધપુરમા મારા પતી પાસે ગજકઠીયારાની વાત સાભળતી હતી, તે અધુરી રહી ગઈ છે, તે કોઇ પુરી કરનાર નીકળે તો તો બધાએ સારાવાના થાય જોધાણનાથે કહ્યુ, કહો તે વાતનો અહીંઆ શો સબધ છે ? વીણાએ કહ્યુ, બધોએ, તુટેલો

પ્રેમનો હીરો કેવી રીતે જોડયો, તેનુ સઘળુ ધ્યાન તે વાતમા દર્શાવેલુ છે જોધાણનાથે કહયુ, તો તો હાલ દેશો દેશમા ઢ ઢેરો પીટાવી વાત કહેનારાઓને બોલાવુ છુ, તેમાથી કોઈ તમારી વાત પુરી કરનાર નહી નીકળે? વીણાએ કહયુ, જો તે વાત પુરી કરનાર નીકળે, તો તો તમારા ને મારા બનેના ભાગ્ય જાગે! જોધાણનાથે કહયુ તો હાલ ઢંઢેરો પીટાવી દેશોદેશના વાત કરનારાઓને બોલાવુ છુ, પણ તમે ત્યા સુધી શુ કરશો! વીણાએ કહયુ, પતી વીયોગની ચિતા જોધાણનાથે કહયુ, સતી શામાટે ચીતા કરો છો! જુવો સાભળો.

જોધાણનાથ–વીણા નાયન

(કોમળ ગાયા કા કરમાવા) એ રાગ

જોધાણનાથ–સતી શીદને મન ગભરાઓ, ધીર રહોને ધારી
વીણા–ધીરજ ધારૂ કયાથી રાજા નથી જીદગી પ્યારી
પ્રાણ પીયુ અધવચ્ચ ગુમાવ્યા,
મળવાના વારા નહી આવ્યા
બનુ હુ જોગણ નારી–
જોધાણ—સતી શીદને મન ગભરાઓ, ધીર રહોને ધારી
શોક સહુ મનનો નિવારો, વીચારો કહુ તે બાળા
વીણા–વિચાર ધારે અશ્રુપારલા પરોવી પહેરૂ માળા
નાથને મળવા દુ ખ ઉઠાવુ,

બનીને જોગણ પતો મીલાવુ
કેમ હઉ વિસારી—

જોધાણુ—સતી શીદને મન ગભરાઓ, ધીર રહોને ધારી

જોધાણનાથે કહ્યુ, સુંદરી નાહકની ચિંતા તજી દીયો, અને બીજી બાબતમા મન લગાડો વીણાએ કહ્યુ રાજાજી! તે કેમ બને? પતંગીઆનુ ધ્યાન જે દીપક ઉપર લાગેલુ છે, તે ફેરવી શકાય છે? માછલાનુ ધ્યાન જે પાણી સાથે લાગેલુ છે તે જુદુ થાય તેમ છે? તેમ સતીનુ ધ્યાન પતી તરફ લાગેલુ હોય, તે કેવી રીતે ફેરવાય! સતીને કરવાનુ બીજુ હોય જ નહી જુવો સાભળો

વીણા— ગાયન

(આશુ બોલો આશુ બોલો) એ ગઝ

સતી કરે શુ? સતી કરે શુ? રે રાજાજી સતી—
જપે જાપ બેઠી સંસાર, પતી રામ નામનો ઉચ્ચાર—રાજાજી
બ્રહ્માંડ ડાબોદા ભલે, કે કાપો તીક્ષણધાર
આળપપાળ તજીને સતી, એક પતી રટે નીરધાર
શીર છત્રપતી રત્ન શોભાવી અન્ય કરે શા વિચાર!
ગાય, ઉચ્ચારે, નામ પતીનુ, જેમા સતી ઉદ્ધાર—
ખાન પતીમા ને પાન પતીમા ગાન પતિમા છે સાર
ટેક મુકે નહી જીવ જતા સતી, જાણી સાર સંસાર—

વીણાના વીચાર સાભળી જોધાણનાથે તેને ધન્યવાદ

આપ્યો અને વાત કહેનારાઓને તેડાવાનુ કહી રાજા દરબાર તરફ ગયા, રાજા ગયા, ત્યા વીણાએ વિચાર્યું, સુસરાજીતો ગયા, માહળીઆની વાત અક્ષરે અક્ષર સાચી તેમા શક નથી રાજકઠીયારાની વાત કહેનારાઓને બોલાવા માટે સસરાજી ઢઢેરો પીટાવી દેશે દેશના વાત કહેનારાઓને બોલાવશે, પરાક્રમી પ્રીયતમ હયાત હશે તો તો ચેતી જશે ને અહી આવશે, પતી દીવાય તે વાત બીજાથી થાય તેવી નથી, માટે હવે છેલ્લો ઉપાય લીધો છે કદાપી પતી મળી જશે તો મારૂ અને રાજાજીનુ ભાગ્ય ફળી જશે, ને છેવટમા નહીજ મળે, તો સતીને બીજુ શુ કરવાનું હોય ? કાશી જઈ કરવત લઇશ, કે હીમાલયમા જઇ આ પાપી કાયા ગળી જશે એ પ્રમાણે વિચાર કરી સતી પતીધ્યાનમા ગુલતાન થઇ

કઠીઆરો બાર મહીના સુધી જોગી વેશમા પ્રીયાની શોધમા ગામો ગામ, અને જગલે જગલ ફર્યો, છતા પ્રિયાનો પત્તો મળ્યો નહી. તેને થોડીક ખબર હતી, કે તેપોતાના રાજ્યમા જોધપુરમા છે ? છેવટે થઈ સીદ્ધપુર તરફ આવવા નીકળ્યો. તેણે વિચાર્યું કે જ્યાથી ગુમ થઇ છે, ત્યાથીજ પતો મળશે, એવા વીચારે તે સિદ્ધપુર પાછો ગોરને ઘેર આવ્યો

ગોરને ઘેર આવીને પુછ્યુ, ગોર મહારાજ ! મારી

પ્રિયાનો પતો કયાંઇ મળ્યો ! ગોરે કહ્યુ, તમે કોણ છો ? ને પ્રિયા શેની ! કઠીઆરાએ કયુ આજથી બાર મહીના ઉપર હમો માતૃ શ્રાદ્ધ કરવા આવ્યા હતા, તે તમોને યાદ છે ? ગોરે કહયુ, જોધાણનાથ આવ્યા ત્યારે આવ્યા હતા તે તમેજ કે ! કઠીયારે કહયુ, હા ગોરમહારાજ તેજ, ગોરે કહ્યુ, ત્યારે તો તમે રાજકુવર જેવા દેખાતા હતા, ને અત્યારે જોગી કેમ થયા છો ? કઠીઆરાએ કહયુ કરમની કઠણાઈ એ, પ્રિયાના વિયોગે, કેમ કયાંઈ પતો મેળવી આપશો ? ગોરે કહયુ હુ પતો કયાંથી મેળવી આપુ, પણ જોધાણનાથેના આ માસમા ઢઢેરો ફર્યો છે, કે ન્હાનુ મોટુ જે કોઈ રાજકઠીયારાની વાત જાણતુ હોવ, તેમણે જોધપુર દરબારમા હાજર થવુ, જો રાજકઠીયારાની વાત પરદેશી રાજકુવરીને પસંદ પડશે, તો મન ગમતા ઇનામ મળશે માટે જોધપુર જાઓ, વખતે પતો મળે તો ?

પરદેશી કુવરીને, રાજકઠીયારાની વાત, એવા વચન ગોરના મુખથી સાભળી તે અચંબો પામ્યો, અને સતીને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યો તેના મનને નિશ્ચય થયો કે પ્રિયાનો પતો મળ્યો, મારા રાજમાં દિ માહળીઆ મારીની ચીઠીની વાત તો કોઈને ઠરી [illegible] ચેન લાગતુ નથી, માટે ચાલ સીધો જોધપુર જઈ રાજ કઠીયારાની વાત કહી સતીના સંતાપ દૂર કરૂ, અને રીતાને પણ આનંદ પમાડુ. એવો વીચાર કરી સીધો જોધપુર આવવા નીકળ્યો.

જોધપુરના ઉપવનમા ધમો અને જાલમસીંહ બને જણા ગુરૂ ચેલો બની આજ બાર બાર મહીનાથી વીણાને જોધપુરના દરબારમાથી ઉઠાવાની ઇચ્છાએ અડગા નાખી પડયા છે, છતા તેમનો દરબાર ગઢ નજરે જોવાનો પણ દાવ આવ્યો નથી, તેથી દરબાર ગઢમા પ્રવેશ કરવાની પેરવીમા જ મચી રહેલા છે, અને તેને માટે ધનો મોટો સંત બન્યો છે, અને જાલીમસીંહ ચેલો બન્યો છે, અને ઝુંપડી બાધી શેહેરની નજદીકમાજ પડયા છે

કઠીઆરો આ બનાવટી સત ચેલાના ઝુંપડા પાસે આવી પહોચ્યો, ત્યા ઢંઢેરો પીટનાર તે રસ્તે થઇને નીકળ્યો, અને ઢંઢેરો પીટયો જે કોઇ નાહાનુ મોહોટુ રાજકઠીયારાની વાત જાણતુ હોય, તેમણે જોધાણનાથના દરબારમા આવી રાજકઠીયારાની વાત કહેવી, તે વાત પરદેશી રાજકુવરીને પસંદ પડશે, તો મન ગમતા ઇનામ મળશે

એ પ્રમાણે ઢંઢેરો સાભળી કઠીઆરાએ કહ્યુ, જાઓ તમારા રાજાજીને કહો કે એક જોગી વાત કહેનાર આવ્યો છે. ઢંઢેરો પીટનારે કહ્યુ, જોગી મહારાજ ? તમારા જેવા તો હજારો આવી ગયા, અને ધક્કા ખાઈ ને ચાલ્યા ગયા.

કઠીઆરાએ કહયું, મને બરોબર આવડે છે, માટે જાઓ તમારા રાજાજીને જાહેર કરો ઢંઢેરો પીટનારે કહ્યું જાહેર કરવાની કાઇ જરૂર નથી. રાજકઠીયારાની વાત કહેનારને માટે જોધપુરનો રાજદરબાર ખુલ્લો છે. કઠીઆરે

કહ્યુ, પરદેશી રાજકુંવરી કોણ છે ! ઢંઢેરો પીટનારે કહ્યુ, તેની મને ખબર નથી, જો વાત જાણતા હોય તો ચાલો

ઢંઢોરો પીટનારની ને કઠીઆરાની વાતચીત સાભળી જાલમસીહે ધમાને કહ્યુ, મતદાસ ! સાભળ્યુ ? ધમો કહે શુ ? જાલમસીહે કહે, શુ શુ ? પેલાઓની વાત ! ધમે કહ્યુ શી ? જાલમસીહે કહ્યુ, રાજકઠીઆરાની વાર્તા કહેનારને માટે જોધપુરનો દરબાર ખુંદતો છે ? ધમે કહ્યુ તેનુ શુ છે ! જાલમસીહે કહ્યુ, આજ બાર બાર મહીના થઈ ગયા, છતા દરબારગઢ જોવા પામ્યા નથી, તો આ અવસર ખોવો નહી, ચાલ્ય થા તૈયાર ! તેમના પહેલા પહોચી જઈએ ને રાજકઠીઆરાની વાત કહીએ- ધમે કહ્યુ મને તો આવડતી નથી, જાલમસીહે કહ્યુ, ચાલ્ય થોડી તુ કહેજે, ને થોડી હુ કહીશ, ભલા એ બહાને આજ દરબારગઢના તો દર્શન થશે ! ધમો કહે ત્યારે ચાલો.

ઢંઢેરો પીટનાર અને કઠીયારો વાતચીત કરતા ત્યાથી દરબારગઢ તરફ ગયા, ને પહેલા ધમો અને જાલમસીહ દરબારગઢ પાસે પોહાચી ગયા, અને છડીદાર મારફત રાજકઠીઆરાની વાર્તા કહનાર એક સાધુ આવ્યા છે, તેવી ખબર દરબારમા આપી

પ્રકરણ ૮ મો

એક આંકીને રહી અને વેઠયુ વીયોગ દુઃખ
સમતાથી પતી મેળવી પામી સયોગ સુખ

જોધાણનાથ દરબાર ભરી બેઠા છે, સતી સુંદરી વીણા પરદામા બેઠેલી છે, ત્યા જોધાણનાથે કહ્યુ, સતી સુંદરી ! ઘણા ઘણા વાર્તાઓ કહેનારાઓ આવી ગયા છતા એકેની વાત તમારી વાતને મળતી આવતી નથી, વીણાએ કહ્યુ, તો રાજાજી મને મારા પતીની શોધથા જવાની આજ્ઞા આપો, જોગણ વેશે દેશોદેશ ફરી પરાક્રમી પ્રિય તમનો પત્તા મેળવીશ, એ પ્રમાણે સતી વાત કરે છે, ત્યા છડીદારે આવીને કહ્યુ કૃપાનાથ ! કોઇ બે જોગી વાત કહેનારા આવ્યા છે, જોધાણનાથે કહ્યુ, તેમને ખુશીથી પ્રવેશ કરાવો હુકમ મળતા છડીદારે ધમટાને અને જાલમસીહને દરબારમા દાખલ કર્યા.

જોધપુરનો દરબાર જોઇ ધમો અને જાલમસીંહ દીંગ થઈ ગયા દરબારગઢની શોભા દરબારીનો દોર દમામ ! અને જોધાણનાથની રાજ્યની છટા ! તે જોઈને અચંબો પામે, એ કાઇ નવાઈ જેવુ નહોતું

દરબારગઢમા પ્રવેશ કરી વાર્તા કહેનાર માટે ગોઠવેલા આસન ઉપર બને જણા બીરાજમાન થયા અને વાત કહેવા માટે અદરોઅદર હાહાતુશ કરવા લાગ્યા, ધમો જાલમસીહને કહે કે તુ કહે, ને જાલમસીહ ધમાને કહે કે તું કહે, એ પ્રમાણે અદર અદર ગુસપુસ કરવા લાગ્યા, છેવટે જાલમસીહે વાત ઉપાડી

જાલમસીહે કહ્યુ એક હતો કઠીઆરો, ત્યા ધમાએ કહ્યુ, તેનો બાપ હતો રાજા આ શબ્દો સાભળી વીણાએ પડદામાથી કહ્યુ નહીં, વીણાનો નહીનો શબ્દ સાભળી છડીદારે તેમને આસન ઉપરથી ઉઠાડી મુકયા, તેમને ઉઠાડી મુકયા, ત્યા ઢઢેરો પીટનાર દરબારગઢમા આવ્યો, અને એક જોગી વાર્તા કહેનાર આવ્યા છે, તેની ખબર આપી.

જોધાણનાથે કહ્યુ, સુખેથી આવે વાર્તા કહેનાર માટે જોધપુરનો દરબાર ખુલ્લોજ છે આ પ્રમાણે આજ્ઞા થતાં કઠીયારો જોગી વેશના દરબાર ગઢમા દાખલ થયો, અને વાર્તા કહેનાર માટે જે આસન ગોઠવ્યુ હતુ, તેના ઉપર આવીને બેઠો

વાત કહેવા આવનાર જોગીનુ અલૌકિક તેજ, અને ભવ્ય કપાળ જોઈ જોધાણનાથે કહ્યુ, જોગીરાજ! શુ તમને રાજકઠીયારની વાત આવડે છે? જોગીરૂપમા કઠીઆરાએ કહ્યું, હા, પણ પ્રથમ મારી એક શરત કરવી પડશે ત્યાર બાદ વાત શરૂ થશે, જોધાણનાથે કહ્યું, શી? કઠીયારાએ

કહ્યું, મારી વાતમા કોઇથી વચમા બોલાશે નહી, ને જો વચમા કોઇ બોલશે તો વાત અધુરી મુકાશે, કેમ કબુલ ! દરબાર સમસ્તે કહ્યુ, હા કબુલ

દરબાર સમસ્તની કબુલાત લઇ જોગી રૂપમા કઠીઆરાએ કહ્યુ. હે સકળ રાજનમા શીરોમણી રાજા જોધાણુનાથ ! હે ! સતી સુદરી ! હે સકળ દરબારીઓ ! વાત શરૂ થાય છે એમ કહી વાત ઉપાડી

રાજકઠીયારાની વાત

ભરતખડમા સુદીર ગામ, ક્ષત્રીઓનુ મોટુ ધામ,
જગજા નામે પુરનો ધણી, સનામે રાણી પદમણી

આ વાત સાભળી જોધાણુનાથ અચબો પામ્યા, અને વચ્ચે નહી બોલવાની આપે બીલકુલ વાત વીસરી ગયા, અને કહ્યુ, જ એટલે જોધાણુનાથ ! અને સ એકલે સોઢી રાણી તો નહી ! જોધાણુનાથ આ વચનો બોલ્યા, ત્યા કઠીઆરાએ કહ્યુ, વચમા બોલ્યા નથી વાત રહી એમ કહી આસન ઉપરથી ઉઠીને ઉભો થઇ ગયો, અને જવા માડયુ.

કઠીયારે જવા માડયુ, ત્યા પ્રધાનજીએ ઉભા થઇ જોગીરૂપમા કઠીયારાને સમજાવ્યો અને કહ્યુ, એટલી ભુલની ક્ષમા કરો, અને વાત આગળ ચાલુ કરો, પ્રધાનજીના આજીજીથી કઠીયારો આસન ઉપર બીરાજમાન થયો, અને પાછી વાત શરૂ કરી.

(રાજકઠીયાગની વાર્તા ચાલુ)

એક દિવસ નિશાએ ગાય, પાસે રાણી આપે પાય,
રાત દિવસનો પડયો વિવાદ, હોડ કરી કીધો સવાદ,
ચઢા ઉતરી બેને થાય, રાજા હડમા આવી જાય,
હાજી આએ હાજીહા કરી, કાળી રાત બપોરે ઠરી,
ગર્ભવતી ગુણવતી નાર, મુકી રાત્રે વન મોઝાર,
રોતી પીટતી રાણી ગઇ, વનના પ્રસુત પીડા થઇ

રાણીને પ્રસુત પીરા થઇ તે વાત સાભળી જોધાણ-
નાથની રાધીરાઇ ગઇ, અને પાછી વચે નહી બોલવાની
આપેલી કબુલાત વીસરી ગયા ને કહ્યુ, જોગીરાજ ! રાણીને
અવતર્યુ શુ !

રાજાજી વચમા બોલ્યા, તેથી કઠીઆગએ કહ્યુ, પાછા
વચમા બોલ્યા, તેથી વાત રહી, એમ કહી આસન ઉપરથી
ઉભો થઈ ગયો, તે ઉભો થયો, ત્યા પ્રધાનજીએ તેની પાસે
આવી કાલાવાલા કરી સમજાવ્યો, અને પાછો આસન ઉપર
બેસાડયો જોગીરૂપમા કઠીયારે આસન ઉપર બીરાજમાન
થઇ પાછી વાત શરૂ કરી

(રાજકઠીઆગની વાર્તા ચાલુ)

જાયો કુવર કન્હઇઓ કાન્હ, જાણે બીજો ભુપ નિધાન,
પણ પતીવીણ સતીનુ મન કચવાય, જુવે પુત્રને રોવાઇ જાય;
રાણી શોક અધિક મન ધરે, દીકરો લઈ દક્ષીણ પરવરે,

ભુખ દુઃખના આવ્યા દિન, સતીનુ શરીર થાતું ક્ષીણ,
પુત્ર ઉગારી માતા મરે, સદ્ધિ સ્વર્ગ વિષે સંચરે

જોધાણનાથે રાણીનુ મૃત્યુ સાભળી, એક જબરી હાય મારી, હાય ! શોઢી નાણી !

(રાજકઠીયારાની વાર્તા ચાલુ)

મરતા માદળીયુ દિધ હાથ, માતાએ આશીશ સંગાથ,
કુંવર પછી કડીયારો ઠર્યો, પીતા નાથની કુવરી વર્યો,
સતીએ દળદર કાટયુ દુર, ત્યાથી આવ્યા શ્રી સિદ્ધપુર

જોધાણનાથે કહ્યુ, હે ! પરણીને સિદ્ધપુર સુધી આવ્યા ! કડીયારે કહ્યુ, પાછા વચમા બોલ્યા ? જોધાણનાથે કહ્યુ, હવે આગળ ચલાવો, ત્યા કડીયારે વાર્તા આગળ ચલાવી

(રાજકઠીયારાની વાર્તા ચાલુ)

કપટે કંથ વગડે ટપડે, સતી સનરાને પાલવડે,

જોધાણનાથ અચંબો પામ્યા, અને કહ્યુ કોણ મારા દીકરાની વહુ ! ત્યા વીણાસુદરીને પતીનો શક જવાથી એકદમ પડદામાથી બહાર આવી, અને કહ્યુ; જોગીરાજ!

(રાજકઠીયારાની વાર્તા ચાલુ)

વીણા—કહો જોગી પતી કયા જઇ રહ્યા ?
કઠીયારો—જંગલમા જોગી થઇ ગયા.
વીણા—કહો જોગી સસરાનું શું થયુ ?

કઠીયારો—પુત્રવધુપર ચિત્તજ ગયુ

દરબાર સમસ્તે અતિ આશ્ચર્યવત થઈ કહ્યુ, હે! જોધાણનાથે કહ્યુ, હાય રે ગોઝારા જોધાણનાથ! દીકરની વહુ ઉપર નજર કરી! તને લાખો ફીટકાર છે, એમ કહી પોતે પસ્તાવો કરવા લાગ્યો, અને જોગી રૂપમા કઠીયારાને કહ્યુ, કહો જોગીરાજ!

(રાજકઠીયારાની વાર્તા ચાલુ)

જોધાણનાથ—કુવર તાતથી કેમ પમાય!

વીણા—સતીને પતીનો સમાગમ કયા થાય!

કઠીયારો—ઉત્તર સામી આખ્યો કરો,
દક્ષીણ સામી પીઠજ ધરો

જોધાણનાથે કહ્યુ, આ કર્યા! આ કર્યા! પણ કુવર કયા? વીણાએ કહ્યુ, આ કર્યા! આ કર્યા! પણ પતી કયા! કઠીયારાએ કહ્યુ, કરો, પછી બતાવુ છુ એમ કહી ઉપરનો જોગીનો પોશાક દુર કરી અદરના રાજવી પોશાકમા સજ્જ થઈને કહ્યુ

(રાજકઠીયારાની વાર્તા ચાલુ)

જયો પીતા શ્રી જોધાણનાથ!
લે સતી આ તુજ પતીનો હાથ

(રાજકઠીયારાની વાર્તા સપુર્ણ)

જોધાણનાથ કુવરને ભેટયા અને સતીએ પતીને

વદન કર્યું, જોધાણુનાથે પોતાના કુમારને પોતાની ગાદી ઉપર બેસાડયો, અને મનમા રાણીના મરણુના શોક સાથે રત્ન જેવા કુમારને જોઇ હર્શ પામ્યા આખો દરબાર આનદીત થયો, અને દરબારીઓએ રાજાને અને કુમારને આશીશના વચનોથી વધાવ્યા

દરબારીઓ— ગાયન

(વાહ દીવસ વાહ સમય) એ રાહ

ધન્ય ઘડી ધન્ય દીવસ, ધન્ય સમય જય જય જય જય
પ્રભુની મેહેર, આનદ લેહેર, કુવર મળીયા આહાહાહાહા
ભેટાડયા નાથ, કુવર સાથ, આનદ આજ આજ
સતી સગાથ, ભેગાડયા નાથ, રાખી પ્રભુ લાજ લાજ–ધન્ય
જેમથી, નેમથી, પ્રેમથી, રેહેમથી,
મળીયા રાજકુમાર ને શાણી સતી ધન્ય ધન્ય—

દરબારમા આનદ શીવાય બીજુ નામ નહોતુ, આનદ કેમ ન થાય! અણુચિતવી લક્ષ્મી મળતા કોને આનદ ન થાય! અણુચિતવ્યો લાભ મળતા કોને આનદ ન થાય! અણુચિતવ્યુ વ્હાલામા વ્હાલુ હોય તે મનુષ્ય મળતા કોને આનદ ન ઉભરાય! તેમજ અણુચિતવ્યુ વાઝીયા મેહેણુ ટળ્યુ ને રત્ન જેવો કુવર મળ્યો તેથી જોધાણુનાથને આનદ થાય, તે કાઇ વિશેશ નવાઈની વાત ન કેહેવાય

આ પ્રમાણે સર્વ દરબારમા આનદ ફેલાઇ રહયો છે, ત્યા ધમાએ કહયુ, જાલમગીહ ! આતો નદીનુ પાણી મહાસાગરને મળી ગયુ, અને આપણે રહયા રખડતા ! જાલમગીહે કહયુ દોસ્ત ! ગભરાય છે શા માટે ? જ્યારે જોધપુરના દરબારમાથી ઉપાડીએ ત્યારે તુ ખુદા સતદાસ અને આ ચેલો રામદાસ બે જણા ધમે કહયુ, કેવી રીતે ? જાલમગીહે કહયુ, કેવી રીતે શુ ! યુક્તિથી, ધમે કહ્યુ, ઠીક છે ? હાલ મોતીએ ચોક તો પુરો

એ પ્રમાણે માહોમાહી વાત કરતા પોતાના મુકામ તરફ જવા નીકળ્યા, રસ્તામા એક યુક્તિ શોધી કાઢી, અને તેથી સાફલ્યતા મળવાની તેમની ખાત્રી થઇ એ પ્રમાણે વિચારના તરગમા ને તરગમા પોતાના મુકામે પહોચ્યા

જોધાણનાથે આજની ખુશાલીમા દરબારગઢમા વારાગનાઓને નાચ કરવા માટે બોલાવી. વારાગનાઓએ દરબારગઢમા આવી નાચ કર્યો

વારાગનાઓ—   નાચ

સખી રૂમઝુમ કરતી આવો નાચો તીરકીટ તીરકીટ ધા
  તકધા   તકધા   તકધા   .
દીયો તાલ તનનનનન તેરેના—સખી૦
તેરે તેરે તનનનન દીમ દીમ દીમ તના

ધા ધા ધા તીના તા તીના ના ધીન્ના ન ધીન્ના
કટાન કટાન ધા–છીમ છુમ છુમ છક છક છા
લ્યા તાન આ તોડો કાઢો
રગમા કટાનધા કટાનધા
સખી રૂમ ઝુમ કરતી—

વારાંગનાઓનો નાચ થઇ રહયો, ત્યા જોધાણનાથે વારાંગનાઓને સારો શીરપાવ આપી વિદાય કરી, અને પોતે કુંવર અમરસીંહ અને સતી સુહાગી વીણાને લઇ રાજમહેલ તરફ જવા ઉઠયા, અને કચેરી બરખાસ્ત કરી.

પ્રકરણ ૯ મું.

ધર્મને બ્હાને ધુતતા ભેખ ધારી મતદાસ
પાછળ પસ્તાવુ પડે જૂવો દાખલો ખાસ

ધર્મો અને જાલમસીંહ પોતાને ઉતારે ગયા, અને વીચાર કર્યો કે, વીણાને ઝાઝો વખત જયપુરના દરબારમા નહી રાખતા સત્વર ઉડાવવી, એવો વીચાર કરી પોતે શેવકોદ્વારા ગામમા ધુમ ઉડાવવી કે મત મહાત્મા ! સમાધિસ્ત થયા છે, માટે સર્વે જણે મહાત્માના દર્શને પધારવુ એ પ્રમાણે ગામમા સાદ પડાવી ધર્મો મોટો સિદ્ધ બની સમાધીમા બેઠો, અને જાલમસીંહ ચેલો બની મહાત્માની સેવામા ગુથાણો

સાદ પાડનારે ગામમા સાદ પાડયો કે, ગામની ભાગોળે એક મહંત મહાત્મા પુરૂષ પધાર્યા છે, તેઓ સમાધી લેવાના છે, તેથી ગામનુ નાહાનુ મોહોટુ સર્વે મહાત્માના દર્શન કરવા પધારજો એ પ્રમાણે સાદ પાડતો પાડતો સાદ પાડવાવાળો દરબાર ગઢ નજદીક આવી પહોંચ્યો, ને ઉપર મુજબ સાદ પાડયો

રાજા જોધાણુનાથ અમર કુમાર સહ દરબાર ગઢમાં આવીને બીરાજ્યા હતા, ત્યા સાદ પાડનારે સાદ પાડયો તે સાભળી સીપાઇને કહ્યુ કે, બહાર શેનો સાદ પડે છે, તે તું તપાસ કરી લાવ્ય. સીપાઇને આજ્ઞા મળતાં સીપાઈ બહાર આવ્યો અને સાદ પાડનારને બોલાવી તેની હકીકતથી વાકેફ થઈ દરબારમા આવ્યો, અને કહ્યુ કૃપાનાથ! એતો ગામની ભાગોળે એક સત મહાત્મા સમાધિસ્થ થયેલા છે, તેમના દર્શન કરવા જવાનો સાદ પાડે છે.

સત મહાત્મા! તે વળી સમાધિસ્થ થયેલા જાણી જોધાણુનાથનુ મન તેમના દર્શન માટે દોડયું અને કુવરને કહ્યુ, અમર કુમાર! ચાલો આપણે તે સત મહાત્માના દર્શન કરવા જઇએ, અમર કુમારે કહ્યુ, જેવો પીતાજીનો હુકમ એ પ્રમાણે કહી દરબારીઓ સહ સત મહાત્માના દર્શન કરવા જોધાણુનાથ અમર કુમાર સાથે સત મહાત્માના મુકામ તરફ ગયા.

લોકોના ટોળેટોળાં મહાત્માના દર્શનને કરવા આવવા લાગ્યા, અને દર્શન કરી સૌ સૌને મુકામે જતું એ પ્રમાણે જોધાણુનાથ પણ મહાત્મા સમીપ આવ્યા, અને મહાત્માના આડંબરમાં અંજાઈ ગયા, જોધાણુનાથે બનાવટી ચેલાને પુછયું, મહાત્મા સમાધિ મુક્ત કયારે થશે?

ચેલાએ કહ્યું, મહારાજ! હમારા ગુરૂ બડા ચમત્કારી હે, મહીને મહીનેકી, છે છે મહીનેકી, ઓર કોઇ દફે બારા બારા મહીનેકી સમાધિ લેતે હે, ઓર જબ સમાધિ લેતે હે, વો સમાધીસે મુક્ત હોવે બ્હા તક કુચ ખાતા પીતા નાહી હે ઓર અગમનિગમ જાનને વાલે બડા સિદ્ધ પુરૂષ હય.

જોધાણનાથે કહ્યુ, વો સમાધી કહાં તક રહેગી! ચેલાએ કહ્યુ, આજ જો સમાધી લઇ હે, વો તો ફક્ત તીન દીનકી સમાધી લીઇ હય, જોધાણનાથે કહ્યુ, મહાત્મા સાથે કાંઈ વાતચીત કરવાનુ બનશે કે નહી! ચેલાએ કહ્યુ, ખુશીસે બનેગા, પણ સમાધી મુક્ત હુવા બાદ બનેગા, જોધાણનાથે કહ્યુ, ત્યારે સમાધી મુક્ત થયેથી હુ મહાત્માના દર્શન કરવા આવીશ, અને કેટલીક વાતચીત કરવાની મનાશા છે। પુર્ણ કરીશ. એ પ્રમાણે કહી મહાત્માના દર્શન કરી પાછા દરબાર તરફ સીધાવ્યા

સમાધિસ્ત મહાત્માના ભાવિક ભક્તો ત્યા બેઠા અને મહારાજ પાસે અડીગા લગાવ્યા બનાવટી ચેલારૂપ જાલમસીહે વીચાર્યું, આ લોકો અહી બેસશે તો આપણો દાવ ફાવશે નહી, તેથી રહીગા લગાવીને બેસનારાઓને કહ્યું, ભાઇઓ! ઇધર બેઠનેકા નહી હે, કભી મહારાજ ધ્યાન ભંગ હો જાયગા તો શ્રાપ દેગા, વાસ્તે દર્શનકરકરકે ચલે જાન જબ પરસુકે રોજ સમાધિ મુક્ત હોવે તબ આના, હમારા મહાત્મા રોગીકારોગ મીટા તેહ,

દુખીકા દુખ કાટતે હે, અપુત્રવાનકુ પુત્ર દેતાહે, ઓર મહાત્માકી આશીશસે સબકુચ્છ અચ્છા હોતાહે

આપની વાતથી અડગો નાખી બેસનારાઓએ વિચાર્યું કે ચેલાજીનુ કહેવુ સત્ય છે, આપણી ગડબડથી ધ્યાન ભંગ થવા સભવ છે, અને કદાપી શ્રાપ દે, તો આપણું બુરૂથાય, એવો વિચાર કરી સૌ મહાત્માના દર્શન કરી પોતાને મુકામે ગયા.

સર્વના ગયા બાદ મહાત્માને ચેલો એકલા પડયા; ત્યા ચેલાએ કહ્યુ, કેમ સતદાસજી ! આપની સિદ્ધાઇની વાત ગામમા પ્રસરી, અને જેથાણનાથે પ-મ દીવસે અત્રે આવવાનો વાયદો આપ્યો છે, જોજો આપણો વેશ કજાઈ જાય નહી !

સતરૂપમા ધમાએ કહ્યું, તો તે ઠીક, પણ વીણાને ઉપાડવાનો કાઇ રસ્તો શોધ્યો ! ચેલારૂપમા જાલમસીહે કહ્યુ, યાર ! ગભરાય છે શાને ? વીણા દેશને ખાનારી ડાકણ છે તેમ જેથાણનાથને ઠસાવવુ, એટલે બેડોપાર, ધમે કહયુ, શી રીતે ! જાલમસીહે કહયું શી રીતે શું ! પ-મ દીવસ તારે પુરો વેશ ભજવવો, તે એજ કે (હાય જેથાણ ! હાય અજાણ) એટલાજ શબ્દો બોલવા, એટલે જેથાણનાથ તને વાત પુછશે, ત્યા બેચાર વાર પુછે ત્યારે કહેવું કે દેશને ખાનાર ડાકીની કન્યા તેના બાપે દેશમાંથી

દુર કરી, તે તારે ત્યા આવી છે. આજસુધી તેની અવધ હતી હવે અવધ પુરી થઇ છે, રઈયતને ખાશે, રાજાને ખાશે. ને દેશની પાયમાલી થશે. હમ સંતકુ કયા મગર પરોપકારકે લીયે કહેતેહે, એટલા શબ્દો બોલજે પછી હુ મારી મેળે તેનો ઘાટ ઉતારીશ, ધમે કહ્યુ, પણ કાંઈ સાબીતી તો જોઈશે! જાલમસીહે કહ્યુ, તેની પેરવી કરૂ છુ પણ પરમ દીવશે મે કહ્યા તેજ શબ્દો બોલજે, હુ સાબીતીની પેરવીમા છુ તે મેળવી તને વાકેફ કરીશ, એ પ્રમાણે કહી જાલમસીહ સાબીતી મેળવવાના વીચારમાં ગુથાણો।

ત્રીજે દીવસ સવારના પહોરમા એક ખવાસ પોતાની સ્ત્રી સહ સત મહાત્મા પાસે આવ્યો, અને કહયુ, મહાત્મા હજી સમાધી મુકત થયા નથી! ચેલાએ કહ્યુ, તુમકો કયા કામ હય! ખવાસે કહયુ મહારાજ? મારી બાયડીને ભુત વળગ્યુ છે, તેથી ઘણી હેરાન થાય છે. અને ખાતી નથી (ચેલે વિચાર્યું આ જોડ ઠીક હાથમા આવ્યું) ચેલે કહ્યુ વો કયા કુ' । કામ કરતીહે! ખવાસે કહ્યુ, મહારાજ જનાનામા નોકર છે, (જનાનાની નોકર સાભળી જાલમસીહ વધારે ખુશી થયો અને કહ્યુ) તુમ તુમારી ઓરતકુ ઇધર રખ જાઓ હમેસ મહાત્મા સમાધિ મુકત હોગા તેજ વખતે આંખ ઉઘાડી તુમેરી ઓરતકો તર્ફ નજર કરેગા, કે ભુત

બુત સબ ભગ જાઇગે ખવાસે કહ્યુ બહુ સારૂ બાપજી! એમ કહી પોતાની સ્રીને ત્યા મુકી પોતે પોતાની નોકરી ઉપર ગયો

ખવાસ ગયો, ત્યા ખવાસની બૈરીએ ધુણવાનો ઢોગ કર્યો ખવાસની સ્રીને ધુણતી જોઇ જાલમસીહે ચાપીયો લાલચોળ તપાવીને કહ્યુ હવે ઢોગ જવા દે, તેરા મે ગુરૂ કૃપાસે સમજ ગયા એસા બીના હક કા ઢોગ કરનેકા સબબ તેરા પતીકુ કાબુમે રખનેકા હે કયુ? ખવાસની સ્રી બનાવટી ચેલાનુ કહેવુ સાભળી તેના પગે પડી અને કહ્યુ, આ વાત કોઈ જાણે નહી તેમ કરશો

બનાવટી ચેલે કહ્યુ, તુ કીસકી પાસ નોકર હે ખવાસની સ્રીએ કહ્યુ હુ રાજ સાહેબના જનાનામા છુ, આ વાત સાભળી જાલમસીહ ત્યારે ખુશી થયો અને કહ્યુ, વારૂ! હમો તમારૂ પાગળ વેરીશુ નહી, પણ એક શરતે! ખવાસની સ્રીએ કહ્યુ, શી? ચેલાએ કહ્યુ, હમારે સાધનામા કોઇ સૌભાગ્યવતી બાઈના પગે ત્રીશુળના નીશાનની જરૂર છે, તેકામ કરી આપવાનુ ખવાસની સ્રીએ કહ્યુ તે કેવી રીતે! ચેલાએ કહ્યુ, કેવી રીતે શુ? તમારી રાણીના ડાબા પગે ત્રીશુળનુ નીશાન કરવુ તેજ ખવાસની સ્રીએ કહ્યુ તે શી રીતે બને? ચેલાએ કહ્યુ, હમારે થોડુ જ તારી રાણીનુ [illegible] જરૂર છે

તેથી જ આટલુ કામ બતાવ્યુ ખવાસની સ્ત્રીએ કહ્યુ ઠીક છે મહારાજ હુ તમારૂ કામ કરીશ, પરતુ મારી વાત કોઇને જણાવતા નહી ચેલાએ કહ્યુ તમારી વાત નહી જણાવવાનુ હુ વચન આપુ, પરતુ પ્રથમ ત્રીગુળનુ નીશાન કરવાનુ તુ વચન આપ

આ પ્રમાણે સામસામી વચન લઈ ખવાસની સ્ત્રીને તેને ઘેર વીદાય કરી, પછી ગુરૂરૂપ ધમાને કહ્યુ, કેમ દોસ્ત! ઠીક કર્યુ ને! ધમાએ કહ્યુ શુ? ચેલાએ કહ્યુ, શુ! શુ! આ ખવાસની સ્ત્રી નીશાન કરવાની, તે વાત ચોકસ માનવી કારણ તે કાઈ થોડુ જ જાણે છે કે આપણી કપટની બાજી છે અને મે તો તેને સાધનામા જરૂર જણાવી છે, અને તેના રોગ છુપાવવા વચન આપ્યુ છે એટલે એટલી બાજીમા તો ફાવ્યા છીએ, પણ હવે બાજી જીતવી તમારા હાથમા છે ધમાભાઇ!

ધમે કહ્યુ તે તો ઠીક, પણ ત્રીશુળનુ નીશાન કરાવી શુ કરવા ધાર્યુ છે, તે તો કહો! જાલમસીહે કહ્યુ, ન સમજ્યો? ધમે કહ્યુ, જો સમજ્યો હોત, તો પુછત શુ કરવા! જાલમસીંહે કહ્યુ, વીણા દેશને ખાનારી ડાકણ છે તેમ રાજાને જણાવવુ, અને કહેવુ કે આપે કાઢી તે અહીંઆ આવીને રહી છે, હવે અવધ પુરી થવા આવી છે, તેથી રાજાને ખાશે, રઇયતને ખાશે, અને દેશની પાયમાલી કરશે;

હમારો તો કહેવાનો ધર્મ તેથી કહ્યુ, તેનો બંદોબસ્ત કરવો ન કરવો તે તમારૂ કામ છે, એમ રાજાને જણાવવુ

ધર્મે કહ્યુ, પણ રાજા માનશે કેવી રીતે ? જાલમસીંહે કહ્યુ, કેવી રીતે શુ ? કહેવુ કે ખપ્પર જોગણી છે તેનુ નીશાન આજસુધી છુપુ હતુ પણ અવધ પુરી થવાથી પ્રગટ થયુ છે, તે એકે ત્રીશુળની નીશાની બતાવવી કે બેડો પાર

ધર્મે કહ્યુ, ઠીક છે, મે ની એ ચોકતો પુરી જાલ-મસીંહે કહ્યુ, જો ! જો ! સામેથી રાજાજી આવતા જણાય છે, માટે આડંબર લગાવી બરોબર ગુરૂ બની જાઓ, અને કહી એ વાત ભુલતો નહી નહીંતર મહેનત વ્યર્થ જશે, અને ઉપરથી શીક્ષા થશે ધર્મે કહ્યુ તારા જેવા ગુરૂ છતા વાતને ભુલાયજ કેમ ! એમ એ ધર્મેએ કહી બરોબર આડંબર લગાવી ('હાય જોધાણ—હાય અજાય') એટલાજ શબ્દોની ધુન લગાવીને બેઠા, અને જાલમસીંહ બાજુમા સ્વસ્થ બેઠો ત્યા જોધણનાથ તથા અમરકુમાર આવી પહોચ્યા, અને જોગીને પ્રણામ કર્યા, "હાય જોધાણ—હાય અજાણ" એજ શબ્દો વારંવાર ગીદ્ધના મુખથી નીકળતા જોઈ રાજા તથા કુમાર અચંબો પામ્યા, અને શામાટે આ શબ્દો બોલે છે, તે જાણવાની જીજ્ઞાસા ઉત્પન્ન થવાથી ચેલારૂ । જાલ-મસીંહને પુછ્યુ ચેલાજી ! આ ગુરૂજી શુ બોલે છે તે કાંઇ સમજાતુ નથી

જાલમસીંહે કહ્યુ હમબી નાહી જાનતે કે ગુરૂજીને ક્યા ધુન લગાઈ હે, આપકી ઇચ્છા હોવે તો હમ પુછ દેખે, જોધણનાથે કહ્યુ, પુછો તો ખરા, આ ધુન શા બાબત લગાવી છે કારણ મહાત્મજનોને સસારની ઉપાધીમા પડવાની કાંઈ જરૂર હોતી નથી, પરતુ આતો સસારી જ જાળ જેવુ જણાય છે. ચેલાએ કહ્યુ, કયા મબબમે યહ ધુન લગાઇ હેગી વો બાત ગુરૂસે હાલ સુનાતાહુ

આ પ્રમાણે કહી જાલમસીંહે સીદ્ધરૂપ ધમાને કહ્યુ, સિદ્ધજી ! યહ ધુન કેસી લગાઇ હેગી, વો જાનને કે લીયે જોધાણનાથ આતુર હે, તો યહ ધુન કે હાલ સુનાઓ, ઓર ઉસકા સબબ સબબ દીખાઓ આપકે કહે મીવાય વો હાલ હમ કીસતરેહસે જાને કે તુમ કયા ધુન લગાતે હો.

ગુરૂરૂપ ધમાએ કહ્યુ, ચેલા ! પરોપકાર કરના વો સબકા કામ હે ઓર અપને યોગી લોકોકુ તો તે મુદ્દામહે પરોપકાર કરનેકા ઉમગ દીલમે આયા ઓર ઈસ સબબસે યહ ધુન લગાયા ચેલાએ કહ્યુ, કેસે પરોપકાર કરનેકા દીલમે આયા, કે યહ ધુન લગાયા ગુરૂરૂપ ધમાએ કહ્યુ, દેશકુ ખાનાર, રાજયકા નખ્ખોદ વાળનાર, અને રૈયતકુ શોક સમુદ્રમે ડુબાવનાર ડાકીની કન્યા ઇસકા પીતાને નીકાલ દીઇ, વ ડાકીની કન્યા યહ રાજયમે આઇ ઉસકી અવધ પુરી હોનેકુ આઈ હે સો કોઇ કે યોગસે યહ ખબર હમકો પાઇ

હે. રાજાકુ ખાયગી, રૈયતકુ ખાયગી, રાજ્યકુ પાયમાલ બનાયગી, યહ ફીકમે હમ પોકાર કર રહે હે, માનના ન માનના રાજાકી મરજી રાજ્યકા ઓર રૈયતકા બચાવ કરના વો રાજાકા ખાસ ધર્મ છે, રાજ્ય ઓર પ્રજાકુ આફતમે બચાના વો રાજાકા મુખ્ય કર્મ હે હમને તો સત્ય થા વો સુના દીયા, હમ જોગીકો કયા શર્મ હે

રાજકુમાર અમરસી હે કહ્યુ, ખોટુ ખોટુ, તદ્દન ખોટું, શુ વીણા ડાકીની ! નીશાની ! સીદ્ધરૂપ ચમાએ કહ્યુ, નીશાની ચોહોકે ઉસકે પેર મે ખપ્પરકા ચિન્હ ત્રિશુળ આજ તક છુપાથા, પરંતુ અવધપુરી હોનેસે ખુલ્લા હુવા હે, ઉસકા રસ્તા ગજા ન કરે અને ધર્મ વિરૂદ્ધ વિચરે તો રાજાકી મરજી

ગજકુમારે કહ્યુ, વારૂ ! એ નીશાન બતાવશો ! ચેલાએ કહ્યુ, હા, હા, ખુશીસે દીખાઇગે, યહ સિદ્ધ માહાત્માકુ જુઠ બોલનેકી કયા જરૂર ! નીશાન દેખનેસે ખાત્રી હોગી જોધાણનાથે કુવરને કહ્યુ, ભાઇ ! એક તો એ સતીનો ઉપકાર વીસરાય તેમ નથી, અને બીજી તરફથી ધર્મને પણ જતો મુકાય તેમ નથી, શુ કરવુ તેની સમજ પડતી નથી, નીશાન સાથે ખુલાસો મળે, તો પ્રજાનુ અને રાજ્યનુ રક્ષણ કરવુ તે રાજાનો ધર્મ છે, અને તે ધર્મના

આડે નહી આવતા ખાત્રીમા નીશાનની વાત મળે તો સીદ્ધ કહે તેમ વર્તવુ તે તમારૂ કર્મ છે માટે ખુશી થઇ ખુલાસો આપો, અને આ શીરપર આવેલી ધર્મની આફતને કાપો.

રાજકુમારે કહ્યુ, કઠીઆગમાથી રાજ્યકુમાર બનાવનાર, પીતા પુત્રને મીલાવનાર તે સુદરી તેવી હોયજ નહી, જોધાણનાથે કહ્યુ, વારૂ કદાપી સીદ્ધનુ કહેવુ ખરૂ ઠરે તો ! રાજકુમારે કહ્યુ, પીતાની આજ્ઞા પાળવી તે મારી ફરજ છે, ધર્મનુ રક્ષણ કરવુ તે તમારી અરજ છે સીદ્ધને પુછો કે વખતે તમારૂ કહેવુ સત્ય ઠરે, તો શુ કરવુ ! ગુરૂરૂપ ધમાએ કહ્યુ, હમારી પાસ એક પેટી હે વો હમ ભેજદેઇગે, ઉસમે બધ કરકે હમેરી પાસ પહુચાના, ફીર હમ ઉસીપે ક્રિયા કરકે જમીનમે ગાડ દેઇગે, સબકો આફતસે બચાઇગે. જોધણનાથે કહ્યુ, બહુ સારૂ ચેલાજી અમારી સાથે આવો, અને તે નીશાન બતાવો જાલમસી હે કહ્યુ, ચલો હમ આતેહે, નીશાન દીખાતે હે, એ પ્રમાણે કહી ચેલાને તેડી જોધણનાથ તથા રાજકુમાર પોતાના મહેલ તરફ ગયા

પ્રકરણ ૧૦ મું

ધર્મ ઢોગી થઇ ધુતતા ભેખ ધરી જગમાંહ્ય
ખાત્રી આ દ્રષ્ટાંતથી જુવો દાખવી યાહ્ય

વીણા ભર ઉઘમા પોતાના મહેલમા પડેલી હતી, ત્યા દાશી હાથમા ત્રીશુળનુ ચિન્હ લઇને આવી, અને વીચાર કરવા માંડયો, આ હુ ઘણુંજ ખોટુ કરૂ છુ, રાણીના ભરોસાનો ગેરઉપયોગ કરૂ છુ પણ નીશાન કરવાથી રાણીનું કાંઈ બગડતુ હોય તો નીશાન ના કરૂ, પણ આથી કાંઇ રાણીનુ બગડવાનો સભવ નથી આતો બીચારા સિદ્ધનુ કામ થાય છે, આપેલુ વચન પળાય છે, રાણીબાને જાગ્યા પછી મારો વાક જણાવીશ, અને ક્ષમા માગીશ. માટે હાલ તો નીશાન કરવુ જ એવો નિશ્ચય કરી ડાબા પગ ઉપર તે નીશાન છાપીને ચાલી ગઈ તેને બીચારીને થોડીજ ખબર હતી, કે એ ઠગ ગુરૂ ચેલાનુ કાવતરૂ છે, રાણીને દુખી કરવાનુ બાહાનુ છે

દાસીના ગયા બાદ જોધાણનાથ, અમરકુમાર, તથા જાલમસીહ ચેલારૂપે આવી પહોચ્યા ચેલાએ કહયુ કયુ દીખાઉં ? કુવરે કહયુ સબુર ! અરે ભગવાન ન નીકળે તો કેવુ સારૂ ? મારી કગાલ દશા દુર કરનાર સુદરીનો ત્યાગ

કરવો પડશે ! જેવી પ્રભુની ઇચ્છા, એ પ્રમાણે પશ્ચાતાપ કરવા માડયો

ચેલાએ કહયુ, કયુ કીતની ડેર હે ! હમકુ ડેર લગતી હે, ના મરજી હોવે તો તુમેરી મોજ હમ જાતે હે રાજકુમારે કહયુ ના મહાગજ ! બતાવો ? ચેલાએ પગેથી ગાડીનો છેડો ઉચો કરી ત્રીશુળનુ નીશાન, કે જે દાસીએ તુરત તુજ છાપેલુ હતુ તે બતાવ્યુ, કહયુ દેખો ! દેખો ! દેખો !

રાજકુમારે મોટી હાય મારી, અને ચેલાને પેટી મોકલાવાનુ કહી રજા આપી ચેલાના ગયા પછી તેણે પશ્ચાતાપ કરવા માડયો, ત્યા વીણા જાગી ઉઠી, અને રાજકુમારને વિમાસણમા પડેલા જોઈ કહયુ નાથ ! આમ આટલા બધા દીલગીર શામાટે ! શુ આ દાસીનો કાઇ અપરાધ થયો છે ? તેમ હોય તો નાથ ક્ષમા કરો, અને દિલગીરી પરહરો.

વીણા— ગાયન

(સખીરી ! મોહનમ ત્રની તાન) એ રાહ

પીયુજી ! મુખે મધુરૂ હાસ્ય
ગયુ કયા આજે ઉડી ખાસ !–પીયુજી
ધરી ઉર શુ રીસને, ખોયો મુખ ઉજાશ
વાક આવે અબળા વીશે, ડગલે ડગલે વાસ–ગયુ૦
ક્ષમાવત છો નાથજી, તજો ઉર ઉદાસ !

વ્હાલા વ્હાલની પ્યાસ, નથી અવરકો આશ,
નાથ ના કરો નીરાશ-ગયુ૦
રાખો હ્દીલાજી હદ, જબરો જુલમ ન કીજીએ
મુખે મધુરૂ જે હાશ્ય, નાથ મારૂ તે તો મુને દીજીએ
બોલો મધુર મુખ બોલ, વ્હાલે દાસીપર રીઝીએ
ગમે તેવી પણ નાથ છુ તમારી
હાશ્ય કરો, શાન્તિ ધરો, ને ચિંતા હરે-રાખો૦

માટે નાથ ! જે કરવુ હોય, તે સુખેથી કરો, આ કાયા અને તેની અંદર રહેલો આત્મા તે સૌ તમારૂજ છે, તેના તમોજ મુખ્તીઆર છે, માટે તેનુ દિલ ચ્હાય તે કરો, પણ તમારૂ મધુરૂ મંદ મંદ હસવુ, તે તો મારૂજ છે, માટે તે મને આપો બોલો ! બોલો ! નાથ બોલો ? રાજકુમારે કહ્યુ, બોળવા બેઠેલો શુ બોલુ, વીણાએ કહ્યુ, નાથ ! આટલી તુચ્છ માગણીનો પણ સ્વીકાર કરી શકતા નથી ! જુવો સાભળો

ગાયન

અજબ છે પ્રેમ, હુ પ્યાસી
હૃદય હરચેછે સાચોએ-અજબ
રૂપ રઢીયાળુ રાજવી, દેવાશી અવતાર
મધુર હસવુ મનવશ્યુ, અન્ય ન ચાહુ લગાર

વઇભવને નવ ચહુ જરી, પરવા નહી તલભાર
મહેલ અટારી માળીઆ, ઇચ્છુ નહી ભરથાર

માગુ ન ઝાઝર ઝુમણા, કે નહી નાણુ નાથ
માગુ એટલુ નાથજી હસી બોલો મુજ સાથ

તજ્યા મે સુખ રાજતણા, રહી હુ ભરૂસે ભાવી
નશીબમા જો હતુ મારા, તો સર્વે મળ્યુ આવી
નીકળ્યા રાજ સુખરાસી અજબ

માટે નાથ ! જરા હસીને આ દાસીનો સતાપ દુર કરો બોલો ? બોલો ! નાથ જરા બોલો ! શુ તમને જરા પણ દયા આવતી નથી ! કઠીઆગએ મનમા પ્રશ્ચાતાપ સાથે પોતાના મનનેજ કહ્યુ "ગાયનુ ગળુ કાપનાર હુ કસાઈ તેને દયા શાની ?" વીણાએ કહ્યુ નાથ ! આપની ઉદાસીનુ કારણ જણાવા કૃપા કરશો ! રાજકુમારે કહ્યુ, સુદરી તે વાત તમો પુછશો નહી, તે શીવાય જે કહેવુ હોય તે સુખેથી કહો

આ પ્રમાણે વાત ચાલે છે ત્યા મહાત્મા ક્ષમાભાઇની મોકલેલી પેટી સેવકદ્વારા આવી પહોચી, સેવકે કહ્યુ, મહારાજ પેટી આવી છે રાજકુમારે કહ્યુ તે અહીયા મુકી તમે બહાર જાઓ, રાજકુમારનો હુકમ થતાજ સેવક પેટી

મુકી ચાલ્યો ગયો, સેવક ગયો, ત્યા વીણાએ પુછયુ, નાથ! આ પેટી શાની?

રાજકુમારે કહેયુ, સુદરી! મારા મનની ઉદાશીની અને આ પેટીની વાત શીવાયની વાતો વીચારો, અને આ પેટીમા પધારો, અન્ય વાત પુછતા નહી. વીણાએ કહેયુ, ઓહો! એજ મારા નાથની ઉદાશીનુ કારણ? અરે એ પેટીમાતો શુ, પરતુ ભડભડ કરતી ભયાનક આગમા, દવ દવ કરતા દુરવર દાવાનળમા, અને ચારે કાઠે વેહેતા પાણીના પુરમા પ્રવેશ કરવાની પતી આજ્ઞા આપે, તો દાસી તૈયાર છે, તો પછી આ પેટીના શાભાર છે? નાથ! નાથ! આપ હસીને આજ્ઞા આપો, અને આ દાસીનો હર્ષ વધારો રાજકુમારે કહેયુ, સુદરી બોલવુ રહેવા દઈને પેટીમા પધારો પતીની આજ્ઞાને માન આપનાર સતીએ પેટીમા પ્રવેશ કર્યો, અને કહેયુ, નાથ! મારૂ તો ગમે તેમ થાવ, પરતુ પ્રભુ તમોને બચાવે એવી મારી પ્રભુ પાસે અતરની પ્રાર્થના છે—

વીણા— ગાયન

(નરડ તુઓ હૃદય મારા) એ રાહ

છો આધાર નોધારાના પ્રભુ મારુ છેવટ જાણા

દિન અબળા હુ કોણ્યા કથ, વીન તી છે પ્રાણ લુટાતા;

ભલે આ પ્રાણ મુજ જાયે, પતી આજ્ઞા શુ લોપાયે ?
ગાઉ ગુણ ગાન પ્યારાના પતી સતી મોક્ષના દાતા–છો.
રૂધીર વરસે મુશળ ધાર, સાચવજો કાય પીયુ પ્યાર
થઈ અળગી હવે તો હુ, છેવટ પ્રણમુ અલગ થાતા છો

વીણા સુદરી છેવટના પ્રણામ કરી પેટીમા બેઠી, ત્યા પેટી બધ કરી અને સેવકો પેટીને ઉપાડી મીદ્ધને ત્યા મુકવા ગયા પેટી લઈ ગયા બાદ રાજકુમાર ગમગીનીમા ગીરફતાર બન્યો, હાય ! ગુમાવી ! સુકોમળ સુદરી ગુમાવી, ઉધમા અપછરા આવી, પણ મે મુગ્ખાએ ન બોલાવી કે ન ચલાવી હાલ હુ ચિત્ત ભ્રમ જેવો કેમ બન્યો છુ ? બનેલા બનાવથી દિલને આરામ નથી, બળતી ચિતાગ્નિને ઠારવાનુ ઠામ નથી, વીશ્રામનો મુકામ નથી વાર્તાનો વીસામો એ સુદરીની સાથે ગયો, હુ નિર્ભાગી એકલો રહયો એ પ્રમાણે પશ્ચાતાપના તાપમા તપી ગએલો રાજકુમાર પીતા તરફથી આમત્રણ આવતા પીતા પાસે ગયો, પરતુ તેનુ પ્રેમી હૃદય તો પ્રેમની પુતળી વીણા સુદરીની પાછળજ ચાલ્યુ ગયુ, એટલે કે પ્રેમ એ શબ્દ તેના અતરમાથી સદાને માટે નાબુદજ થઈ ગયો

પ્રકરણ ૧૧ મુ.

સ્વારથ આ સંસારમા જગે જગે દેખાય
સમજે સજ્જન મન થકી પાછળથી પસ્તાય

ધમો પોતાના ઉતારામા વીચાર નાવ મળમાગુ થાયો હતો, અને જાલમસીહ ત્યા હાજર નહોતો ધમે વીચાર્યુ ચાલો આજ ઠીકજ થયુ, વીણાને ડાકીની ઠરાવી, અને આપણી બાજી ફાવી અત્યારે સતદાસ જાલમસીહ ભાઇ પણ નથી, માટે જો અત્યારે રાજ મહેલમા મોકલેલી પેટી વીણાસહ આવે, તો વીણાને લઇને પસાર, વેલીની બાબતમા હરામી જાલમસીહે મને બનાવ્યો હતો, તો વીણાની બાબતમા હુ ફસાવુ, પણ પાપી જાલમસીહના આવતા પહેલા પેટી આવી જાય, તો તો ઠીક, અરે પેલા રાજસેવકો પેટી લઇનેજ આવતા જણાય છે ને !

રાજ સેવકોને આવતા જોઇ ધમો આડંબર લગાવી બેસી ગયો, ત્યા રાજ સેવકો પેટી લઇ આવી પહોચ્યા અને સિદ્ધિ વેશમા ધમાને પગે લાગ્યા ધમાએ આશીર્વાદ કહયો, ત્યા સેવકોએ કહયુ, મહારાજ આ પેટી લાવ્યા છીએ ધમે કહ્યુ, એને અહી આ રહેવાદ્યો સતદાસ આવશે એટલે તેનુ ઠેકાણુ કરીશુ. શેવકોએ કહ્યુ. બહુ સારૂ અમો જાઇએ છીએ ધમે કહયુ, સુખેથી જાઓ,

સિદ્ધ મહાત્માની રજા મળતા શેવકો પેટી મુકી વીદાય થઈ ગયા, સેવકો ગયા, ત્યા ધમો પેટી પાસે આવ્યો, અને કહ્યુ, સતદાસ ગયાતો આઘડા ગયા, હવે મને પેટીમાથી વીણાને કાઢીને લઇને પસાર થવાદે, પસાર ! એ ભલે અહીઆ લટકયા કરે, પ્રથમ એણે મને લટકાવ્યો હતો, તો હવે હુ એને લટકાવુ, અને આ ધમાભાઇનો રોફ બતલાવુ, એતો વાગ ફરતી વારો છે કાલ નમારો તો આજ અમારો

આ પ્રણાણે વિચાર કરી પેટી ઉઘાડી અને વીણાને બહાર કાઢી, વીણા બહાર નીકળી, ત્યા આ જોગી વેશમા ધમાને જોઇ અચબો પામી, અને કહ્યુ, હુ અહી કયાથી ! મારા પતી કયા ? જોગીરૂપ ધમાએ કહ્યુ, તેતો રહયા જોધપુરના મહેલમા વીણાએ આશ્ચર્ય ચકિત થઇ પુછયુ, ત્યારે મને અહીઆ લાવ્યુ કોણ ! યોગી રૂપ ધમાએ કહ્યુ, આ સેવક પોતે વીણાએ કહ્યુ, શા માટે ? ધમાએ કહ્યુ, સિદ્ધી રીતે સાથે આવશો, તો વઈભવ ભોગવવા અને મોજ માણવા માટે, નહીતો દેશને ખાનાર ડાકીની ઠગવી જમીનમા જીવતા દાટી દેવા માટે

વીણાએ મનમા વીચાર કર્યો, સમજી ! સમજી ! પતીના મને નહી જણાવાના વીચાર હવે પુર્ણ સમજી ! તેમની ઉદાસીનુ કારણ પુરે પુરૂ સમજી ઠીક છે જોઉછું

હવે શુ બને છે! આ પ્રમાણે વિચાર કરી ધમાને પુછયુ, વારૂ! તમો કોણ છો! ધમે કહ્યુ, દુનિયની નજરમા સિદ્ધ, પણ અપ્રસિદ્ધ, વીણાએ કહયુ અપ્રસિદ્ધ કોણ! ધમાએ બનાવટી દાઢુ કાઢીને કહ્યુ, કોણ શુ હુ ધમો!

વીણાએ કહ્યુ, ચકોરીને ચદ્રનો સયોગ છોડાવનાર કાળ મુખારા હુઆ! તને રોમ રોમ કીડા પડશે, અને સતી અબળાને સતાવામા સાર નહી કાઢે ધમે કહ્યુ, પણ સુદરી મે તમારૂ શુ બગાડયુ? વીણાએ કહ્યુ, બધુ ધમાએ કહ્યુ, એટલે! વીણાએ કહ્યુ એટલે શુ? મેનાને પોપટનો વિયોગ કરાવાય, તેમા મેનાનુ કાઇ જાય! ચકલીને ચકલાનો વીયોગ પડાવાય તેમા ચકલીનુ કાઈ જાય! ધમે કહ્યુ, કેમ ન જાય! વિયોગના કારી હુ બનોજ જખમ થાય

વીણાએ કહ્યુ, તો મને વિયોગ પડાવ્યો, તેમા તારા હાથમા શુ આવ્યુ! આવી દુષ્ટ બુદ્ધિ તને કોણે બતાવી! ધમાએ કહ્યુ, પાપી જાલમમી હે વીણાએ કહ્યુ એ અભાગીઆનો પણ આમા હાથ છે કે! ધમે કહ્યુ, તેના કહેવાથીજ આ યુક્તિ ઉડાવી, અને તમને દેશને ખાનાર ડાકણ ડરાવી, રાજકુમારના હાથેજ પેટીમા પુરાવી અને એ પેટી શેવક દ્વારા અહી આવી

વીણાએ કહ્યુ, પાપીઆ! એક બહેનનો ભવ બ-

ગાડયો, તેથી ન ધરાયો, કે પાછો મારાતરફ ધાયો જો અભાગીઆ જો ! આ ફાની સંસારમા ભલાઈની કમાઇ કરીલે, આવા અઘોર પાપ કર્મ કરી સુખ શુ ભોગવ્યુ તે તુ બતાવીશ !

ધર્મે કહ્યુ, કાઈજ નહી, મા આપઘાત કરી મરી ગઇ, બાયડી નાતરે ગઈ, અને ધમાભાઈની છેવટ આવી દશા થઈ વીણાએ કહ્યુ, ભલાભાઇ ! આ ભવતો બગાડયો. પણ પરભવ સુધાર જેવી મુડ મારી જાણી, તેવી વાળી જાણ પ્રેમી જોડાને વીયોગ કરાવ્યાનો પાપનો પોટલો બાધ્યો તે પ્રમાણેજ સયોગ કરાવી તે પાપનો બોજો હલકો કર, સંસારમા કાઇજ નથી, આત્મા મુસાફર સંસાર અટવીની મુસાફરી કરવા આવ્યો છે મુસાફરીમા જે કમાવાનુ છે તેની કમાઇ કર, નાહકના પાપ ના પોટલા નહી ભર જો સાભળ

ગાયન—ભજન

સંસાર મુસાફરી આવ્યો, પંથી મુસાફર પ્રાણી
વસમી છે વાટડુ ભુડા, ચિત્તમા લેતુ જાણી—પંથી
દુરદેશ જાવુ રહ્યુ, જો તુ વિચારી પ્રાણી,
જાવુ જરૂર તારે, નક્કી લે જાણી—પંથી—સંસાર
સગાને સબધી તારા, તે સો રહેવાના ત્યાર,
સગે ન આવે કોઇ, મીથ્યા લેમાની—પંથી—મુસાફર

ભર વભદથી અસાર છે, સસાર તોફાની ખરે।
ચપલાવ્યુ કાયા નાવ, કઇ નચાર, પાણી ઉર અરે
ધારીને સત્ય સુકાન, હલેસુ નીતીનુ હાથે ધરે
અસત્ય અનીતી કાઢતા શઢ, નિશ્ચે ભવસાગર તરે
ભાનુ ભજન ભગવાન, સગે મુખ્ય પ્રાણી
તો તો ન આવે પ્રાણી, અને કાઇ હાની—પથી—સસાર

માટે માન ભલાભાઇ માન, અસત્ય અને અનિતી કાઢતા ભવસાગર સુખરૂપ તરીશ હરીશ્ચદ્રે પુત્ર ને પત્ની વેચ્યા, અને પછી પોતે પણ ઢેડને ઘેર વેચાણો, તે એક સત્યનેજ ખાતર, શેઠ સગાળશાએ પોતાના પુત્ર કેલૈયાનુ માથુ ખાડી અતીત માટે રસોઇ બનાવી, તે એક ટેકનેજ ખાતર, કર્ણરાજાએ મરતા મરતા દાત ત્રોડી ભગવાનને સોનાનુ દાન આપ્યુ તે પણ ટેકનેજ માટે, ભલાભાઇ એવો સાચો ટેક મુકી આવા પાપી કર્મ કરે છે, તો પરભવ શુ ગતી થશે, તેનો કાઇ વીચાર કર્યો।

ધર્મે કહયુ, ના આ ભવમા તો આ દશા ભોગવુ છુ, પણ પરભવમા મારૂ શુ થશે, તે સમજાતુ નથી આ પાપી કાયાથી અનેક પાપ કર્મ થયા છે, અને કરૂ છુ ધીક્કાર છે મને, કે મે પાપ કર્મમા પછુ વાળી જોયુ નથી હરામી જલપરાની ર ખણીથી વેશ્યાનો ભવ બગાડયો, અને તમારો પણ અનાદર કર્યો, પણ તેમા ઈશ્વરની

આપ કૃપાથી અને તમારા વચનોથી બચી ગયો છુ બ્હેન વિણા! આજથી તમે મારી ધર્મની બ્હેન છો, ને હુ તમારો ધર્મનો ભાઈ છુ

વીણાએ કહ્યુ શાબાશ છે વીરા! આ પ્રમાણે હવેથી વર્તશ, તો ઇશ્વર તારો નીવેળાન થશે, અને પરભવ સુધરશે ધર્મે કહ્યુ, બ્હેન! પેલા પાપીને તો પુરી સજાએ પહોચાડવાની જરૂર છે, કારણ મને અને તમને નડવામા તે પાપીએ પાછો પડ્યો નથી, વીણાએ કહ્યુ, તારૂ કહેવુ સત્ય છે, પણ કેવી રીતે કબજે કરવો! ધર્મે કહ્યુ, તે કબજે થાય એવી કોઈ યુક્તિ શોધી કાઢો

વીણાએ કહ્યુ હા! હા! ઠીક યુક્તિ યાદ આવી છે આ પેટીમા વાદરા પુરો અને આપણે બાજુમા છુપાઈને તમાસો જોયા કરો કારણ પાપીયાનુ ચિત્ત પેટીમાજ હશે, માટેજ આવતાની સાથે પેટી ઉઘાડશે ત્યા પેટીમા પુરવાથી ખીજવાઇ ગયેલા વાદરા તેને હાલહવાલ કરશે, અને પાછળથી તુ જઈ કહેજે કે વીણા ક્યા છે? તે કહેશે કે વીણા નથી પણ વાદરા હતા, તો તારે કહેવુ કે પેટીમાજ સતાડી હશે એમ કહી તેને પેટીમા પેસાડવા યુક્તિ કરવી, પછી પેટી બધ કરી રાજકુમાર પાસે લઈ જવી, અને તેનો ન્યાય રાજકુવર હસ્તક કરાવવો

આ યુક્તિ ધર્માને પસદ પડી, અને પેટીમા વાંદરા

પુરી ઘમો અને વેલી બાજુમા નતાઈ બેઠા, તેઓ બાજુમા છુપાઈ બેઠા, ત્યા જાલમસીહ આવો પહોચ્યો, અને પેટી જોઈ ખુશી થયો, અને બાજુમા ઘમાને નહી જોવાથી કહ્યુ બીદ્ધ ક્યાક ગયા લાગે છે, બાજુ જોતા સિદ્ધ નહી જોવાથી કહ્યુ સિદ્ધ ગયા તો આઘડા ગયા, પેટીમાથી પ્રીયાને લઈને પસાર થવા કે પમાર

વીણાને પેટીમાથી કાઢી લઈને નાશી જવાના વીચારથી તે પેટી પાસે ગયો, અને કહેવા માડયુ હે! મનમોહની! હે મોહોની! પ્રાણ પ્રીયા! આવ આવ એકદમ ભેટી લે એ પ્રમાણે કહી પેટી ઉઘાડી, ત્યા પેટીના પુરવાથી બીજા વાએલા વાદગ તેને વળગ્યા, અને તેના કપડા વીખેરી ફાડી નાખી તેને ઉઝરડા ભરવાની સાથે હાલ હવાલ કર્યો

વાદગ ગયા, ત્યા જાલમસીહ સ્વસ્થ થયો, અને વિચારમા પડ્યો, ત્યા ઘમો છુપાઈને આ બીના જોતો હતો તે તેની પાસે આવ્યો પાસે આવી જાલમસીહને કહ્યુ પ્રીયા ક્યા ? જાલમસીહે કહ્યુ, અહીં તો પ્રીયાએ નથી ને બીઆએ નથી, પેટીમાથી તો મોટા બુઢ નીકળ્યા બુઢ આ જો હાલ હવાલ કર્યો છે તે, ઘમે કહ્યુ, ઓળખુ છુ જાલમસીહભાઈ ઓળખુ છુ, વેલીની બાબતમા છેતર્યો હતો તેમ આમા પણ છેતરવો ધાર્યો હશે કેમ ! વારે વારે છેતરાવાનો નથી, તે નક્કી સમજજો જાલમસીહભાઇ.

જાલમસીંહે કહ્યું ભાઇ ! તને કોણ છેતરે છે. તારા સોગન ખાઇને કહું છું, કે પેટીમા પ્રિયાને બદલે મોટા બુઢ હતા, ધમાભાઈ ચાલ બતાવુ, કહી પેટી પાસે ગયા, અને વાંદરાની હગાર બતાવી કહયુ, જો આ વાંદરાની હગાર, હવે ખાત્રી થઈ, ધમે કહયું પેટીના પડદામા સતાડી હશે, અને મને બનાવે છે, પણ એમ બનવાનો નથી સમજ્યો ! અંદર પેસી પેલો પડદો ઉચો કરી બતાવ્ય તો ખાત્રી થાય

ધમાની ખાત્રી કરાવા જાલમસીહ પેટીમા ઉતર્યો, અને પડદો ઉચો કરવા નીચો નમ્યો, જાલમસીહ નીચે નમ્યો, ત્યા ધમે પેટી બધ કરી સાકળ દઈ દીધી, અને જાલમસીહને પેટીના સપડાવ્યો જાલમસીહને પેટીમા બધ કર્યો, ત્યા અદરથી બુમો પાડવા માડી, કે ધમા ઉઘાડ ! ધમે કહ્યુ, હું નહી ઉઘાડુ, પણ જોધાણનાથ ઉઘાડશે માટે હાલતો પેટીમા બેઠા બેઠા ઇશ્વરનુ ભજન કરો, જેથી આપના ભાર હલકો થાય

જાલમસીંહને સપડાવ્યો, ત્યાં વીણા જે બાજુમા હતી તે ધમા પાસે આવી એને કહ્યુ, બ્હેન ! તે ઘણી સારી યુક્તિ બતાવી, જેથી પાપીને દીધો સપડાવી, હવે આ પેટીને શું કરવી ! વીણાએ કહ્યુ, ચાલો રાજકુમાર પાસે લઈ જઇએ, અને રાજકુમારનો સદેહ ટાળીએ ધમે કહ્યુ, બહુ સારૂ બ્હેન ચાલો એવો નિશ્ચય કરી વીણાએ

જોગણનુ સ્વરૂપ ધારણ કર્યું અને ધમો અને વીણા બંને જોગી વેશમા પટીને લઇ દરબાર ગઢ તરફ ગયા

પ્રકરણ ૧૨ મુ.

પે જળથી જેવો મીનનો દીપક જેમ પતંગ સારસ જોડી વીણ મરે અજબ પ્રેમનો રંગ ટીને વિદાય કરી, અમરકુમાર ગમગીનીમા ગિરફ્તાર બનેલો પોતાના એકાંત આવાસમા વીચારના વમળમા ગુથાયેલો બેઠો હતો મન સાથે વીચાર એ કરતો હતો, કે, વાહ પ્રભુતારી લીલા અજબ છે શું વીણા ડાકીની ના ના તેમ તો હોયજ નહી, અરે પણ ત્રીશુળનુ નીશાન શેનુ ? મનને કોઇ રીતની ખાત્રી મળતી નથી. મન વીચાર વમળામાં ગુચાયુ છે. કઠીઆરાની આ સ્થીતી કરનાર વીણા ડાકીની હો કે દેવી હો, પણ આ અભાગીને તો દેવીજ હતી. શુ સિદ્ધની સિદ્ધાઇ ખોટી! નાના તે તો બનેજ કેમ? સિદ્ધને શુ સ્વાર્થ હતો કે ખોટુ કહે આનું ખરૂ તાત્પર્ય સમજાતું નથી.

આ પ્રમાણે વીચારના વમળમા ગુચાયેલો મન સાથે વીચાર માળાના મણકામાં ગુથાયેલો હતો, ત્યા પેલી દાસી

કે જેણે ત્રીશુળનુ નીશાન છાપ્યુ હતુ તે આવી, ને વીણાને નહી જોતા કુવરને પુછયુ, કે વીણા બા કયા ? દાસીના પુછવાથી રાજકુમારનો વીચાર માળાનો મણકો તુટી ગયો, અને દાસી સામે જોઇને કહયુ, તારે શુ કામ છે ?

દાસીએ કહયુ, મારે તેમની પાસે એક માફી માગવાની છે, રાજકુમારે કહયુ, શી બાબતની ! દાશીએ કહયુ, એક યોગીને સાધનામા સતી સ્ત્રીના પગ ત્રીશુળના નીશાનની જરૂર હતી તેથી વીણા બા નિદ્રાધિન હતા, ત્યા મે તેમના પગે ત્રીશુળનુ નીશાન છાપ્યુ હતુ, તે બાબતની માફી માગવાની હતી

દાશીની આ વાત સાભળી કુમારે નિસ્વાસ નાખ્યો, અને કહ્યુ, હાય હાય ! તે તેનુ જળખોદ કાઢયુ છે જા એકદમ પીતાજી પાસે જા, અને આ હકીકતથી વાકેફ કર જગતને ફસાવનાર એ પાપી જોગીઓ, સ્વારથી સિધ્ધો, અને ભુલાવામા નાખનાર ભામટાઓનુ સદ તરને માટે સત્યાનાશ કેમ જતુ નહી હોય, હાયરે વીણા સુદરી ! આ પ્રમાણે બોલે છે ત્યા નેપથ્યમાથી નીચે પ્રમાણે અવાજ થયો

તુલસી આ સસારમા, ભાત ભાત કે લોક
પ્રિછયા વિણ નહી માનીએ, શાસ્ત્ર વાણી રોક

ઉપરની સાખી સાભળી ત્યા રાજકુમાર એકદમ ચોકયો, અને સેવકને બોલાવી પુછયુ કે જોતો કોણ છે !

સેવકે કહ્યુ, એતો એક બુઢ્ઢા બાવો તેની છોકરી સહભીક્ષા માગવા આવ્યો છે તે ગાય છે બુઢા બાવાનુ નામ સાભળ્યું ત્યા કહ્યુ એવા ભેખધારી સાધુડાને તો દેમો ત્યાથી ઠાર કરવા જોઈએ દુનિયાનુ સદતરને માટે સત્યાનાશ કાઢનાર એ વેશ ધારી સાધુડાજ છે એ પ્રમાણે સેવક સાથે વાત કરે છે ત્યા પાછો નેપથ્યમાથી ફરીથી અવાજ આવ્યો,

દાઝેલા જીવ દુધથી શીઢ તરછોડે છાશ
સાહસથી સુખ સૌ જશે વળશે સત્યાનાશ

આ પ્રમાણે બોલતી વીણા સુદરી જોગી વેશમા મહેલમા રાજકુમાર પાસે આવીને ઉભી. જોગણ વેશમા વીણાને જોઈ રાજકુવરના દીલમા પ્રેમી અકુરો ઉત્પન્ન થયા, અને તે જોગણ પાસે આવીને ઉભો અને કહ્યુ, તમે કોણ છો ! કયા રહો છો ? અને આટલી નાની ઉમ્મરમા જોગ લેવાનુ કારણ શુ તે જણાવશો ?

જોગી વેશમા વીણાએ કહ્યુ, ભલા પ્રાણી ! યે કયા પુછતે હો ! હમ કોન હે વો હમ ખુદ નાહી જાણતે હે તો તુમેરેકુ કીસતરેહ કહેવે કે હમ વોહે ઓર હમેશા રેહેનેકા પુછતે હો, તો હમ સારી દુનીયામે રહેતે સબબ આજ ઇધર તો કલ દુસરી જગેપે, હમેશા સ્થાન એક નાહી કે તુમેરેકુ હમ દીખલા શકે, ઓર છોટી ઉમ્મરમે જોગ લેનેકા કારણ કયા વો સુનો

જુઠા સ્વપ્ના વત્ત સંસાર માયાકા શીર જુઠા માર
અલખ ભજી હોના ભવપાર ઉસીલીયે કીયા ભેખ સ્વીકાર

વીણાએ કહ્યુ, માટેજભેખ ધારણ કરી સંસાર છોડ દીયાહે રાજકુવરે કહ્યુ, શું સંસારમા રહીને અલખ ભજાતા નથી, કે જોગી થવુ, સગા સંગીને તજવા, અને તેમની હાય લેવી વીણાએ કહ્યુ,

કીસકી બેટી કીસીકા બાપ, જીવ અકેલાહી આપો આપ,
સ્વાર્થકે સબ જાનો તાપ, માયાકી મત ખા ભુલ થાપ

વીણાએ કહ્યુ, સબ સ્વાર્થકી જાલહે, સ્વપ્નવત્ત આલપપાટહે વાહ ફાની સંસારમે કબ આયા કબ જાનેકા ઈસકી કીસીકુ ખબર નહી, ઇસલીયે જીવકે લીયે જો કામ કરનેકા ઉસીમે વખત લગાના નાહી કલકરના વો આજ કરના, આજ કરના વો અબ કરના, ધરમકા કામમે ઢીલ નાહી કરના વો સત પુરૂષકા બચન હે

રાજકુમારે કહ્યુ, તુમેરી સમજમે કોન હે વોતો કહો ! વીણાએ કહ્યુ, હમેરા ખુદા બાવા હે, રાજકુમારે કહ્યુ શુ તમારે જોગી લોકોને પણ બાપ ખરા કે વીણાએ કહ્યુ, કહેનેમે તો હે, સંસારકી જુઠી સગાઈ મેતો કહે લાતે હે પરંતુ—

જુઠી સગાઈ જુઠા રંગ સ્વારથ માયા જોડી અંગ
આત્મા જાતા કાયા ભંગ, કોઉન આવે જીવકે સંગ

રાજકુમારે કહ્યુ, વારૂ ! તમોને જોગ લીધે કેટલો

વખત થયો ! વીણાએ કહ્યુ, વખતકા કયા પુછતે હો ! જીસ્મી વખ્ત માયાકી જ જાલ છોડ દી, ઉસી વખ્ત અ ગમે કફની જોડદી, ઓર માયાકુ તોડદી રાજકુમારે કહ્યુ, વારૂ ! સ સાર સુખ અનુભવ્યુ છે કે નહી ! વીણાએ કહ્યુ વો કયા પુછને હો, જુઠે સ સાર ઇસમે સુખ કયસા ? કાય મે સુખ હે ! તુમ કીસ બાતસે સુખ માનતે હો ! પૈસે મે સુખ હે ! જો પૈસે મે સુખ હોતા, તો તવ ગર લોક હાય હાય કરકે કેસે મરતે ! જો ગરીબાઇમે સુખ હોતા, તો ગરીબ પેર ઘસતે કેસે મરતે ! જો પ્રેમમે સુખ હોતા, તો પ્રેમી પ્રેમમે કેસે મરતા ? સ તોષ સમાન સુખ કીસીમે નહી, પન વો હે કીધર ! હમ તો યહ જોગી વેસમે કાયાકો કષ્ટ દેકર અલખકો સ્મરનેમે હી સુખ માનતેહે.

રાજકુમારે કહ્યુ, મારી ઇચ્છા પણ તમારો બોધ સાભળી જોગી થઈ જવાનો થયો છે, વીણાએ કહ્યુ, તુમે કેકુ દુ ખ કયા હે, કે જોગ લીયે ચહા તે હો ! રાજકુમારે કહ્યુ, દુ ખનુ શુ પુછોછો ? મે અભાગીઆએ એક ઘોર પાપ કર્મ કર્યુ છે, અને તે પણ સ્ત્રી હત્યાનુ

વીણાએ આશ્ચર્ય ચકિત થઇ કહ્યુ, કયા સ્ત્રી હત્યાકા પ્રાશ્ચીત કીયા હે ! નહી ચાહીએ, નહી ચાહીએ, સ્ત્રી હત્યા કરને વાલેકા ઘરકી ભીક્ષા નહી ચાહીએ, એ પ્રમાણે કહી વીણાએ ચાલવા માડયુ, ત્યા રાજકુમારે વીણાનો હાથ પક

ડયો, વીણાનો હાથ પકડયો ત્યા વીણાએ કહ્યુ રાજકુમાર ! વો કયા કરતે હો !

વીણા— અગ્યાત

બીચારકે કુચ દીલમે મેરા હાથ છોડદો
સંસારી હોજી આપ અન્યમે પ્રીતી જોડદો
હમહે જોગી ફક્કડ બોલો હમસે કામ કયા
જોગીયુકુ પકડનેમે કહો આરામ કયા
હેરાન કયુ કરો હમે બનકે બેવફા
આયાગા બાબા હમેરા હોવેગા ખફા

વીણાએ કહ્યુ, રાજકુમાર ! મેરા હાથ છોડો, મેરે બાબા આયગા, તો ખફા હોગા રાજકુમારે કહ્યુ, શુ તમારે પણ તમારા બાબાની બીક રાખવી પડે છે કે ! વીણાએ કહ્યુ, કયુ ન રખે, દુનિયાદારી મેતો રખનીજ ચાહીએ. રાજકુમારે કહ્યુ, તમારે જોગીને દુનીયાદારી કેવી ! વીણાએ કહ્યુ, દુનિયામે રહેવે તો દુનિયાદારી કેસે તજે, માયાસે છુટે વો, દુનીયાસે છુટે નાહી, દુનિયા કબ છુટેગી કે યા દેહમેસે આત્મા ચલા જાયગા, યા દેહ છુટેગી તબ દુનિયા છુટેગી, ઓર દુનિયામે રહે તો દુનિયાદારીમે રહેના ચાહીએ. અબ મેરા હાથ છોડદો, કોઉ દેખે ગાતો કયા બીચાર કરેગા ! રાજકુમારે કહ્યુ, મારા મનનુ સમાધાન થયા શીવાય કદાપી છોડનાર નથી વીણાએ કહ્યુ, જરા સુનો !

વીણા—કુમાર— ગાયન

અલગ હો કુવર મેરે અંગમે
હમ સમરતે હે નાથ અલગ હો
બન જંગલકે બાસી હમેરે
હે હમ જોગીયો કે બાલ

કુમાર—હમે છીએ પ્રજાપાળ

વીણા—અલગ હો કુવર મેરે અંગમે
દેખે પ્રજાકા પાળ તુમેરે
નહી પીછાને પ્રેમી રંગ
પ્રેમળ બાળા બીચારીકે
ડાલે રંગ મેઇ ભંગ અલગ૦
બ્હેમ ગીરી ગયા અંગમેરે
દીયા છોડ ઇસકે સંગ

કુમાર—હાથરે ગુમાવ્યુ રત્ન હાથથી
ધરમ કષ્ટ સીર પ્રસંગ

વીણા— અલગ૦

વીણાએ કહ્યુ, કુવરજી ! અબ મુજે છોડદો, રાજકુમારે કહ્યુ, પ્રથમ મને સ્ત્રી હત્યાથી છોડાવો, પછી સુખેથી જાઓ વીણાએ કહ્યુ, સ્ત્રી હત્યા કરનેવાલા કોઉ તરેહસે છુટ શકતા નહી, રાજકુમારે કહ્યુ, તો તમારી સાથે રાખો, અલખ સમરીશ, અને ભવસાગર તરીશ વીણાએ કહ્યુ,

નાહક જીદ કર્યુ કરતેહો, હેરાન કરતેહો, રાજકુમારે કહ્યુ, ચાહાય તે થાય પરતુ સ્ત્રી હત્યાથી છોડાઓ, નહીતો સાથે રાખવા કબુલ થાઓ, તે શીવાય કદી છોડનાર નથી

વીણાએ કહ્યુ, હા ! હા ! અબ મુજે યાદ આયા, હમેરે બાવાજીકી પાસ મદર હય, સાક્ષાત દેહધારી સાલીગરામ અદર હય વો તુમો સ્ત્રી હત્યાકા પ્રાશ્ચીત સુનાયગા સ્ત્રી હત્યાસે છુટાયગા, રાજકુમારે કહ્યુ, તો તમારા બાવાને બોલાવો, ને સ્ત્રી હત્યાનુ પ્રાશ્ચીત સભળાવો રાજકુમારે કહ્યુ, ત્યા વીણાએ (ધમાને) બુમ પાડી, બાબા ઈશ્વર આઓ, ઓર વો રાજકુમારકુ સ્ત્રી હત્યાકા પ્રાશ્ચીત સુનાઓ

ધમો, રાજકુમાર પાસે આવ્યો, અને કહ્યુ, બેટા સાલગરામકા મદર અદર લાતહુ, ઓર રાજકુમારકુ સ્ત્રી હત્યાકા પ્રાશ્ચીત સુનાતાહુ વીણાએ કહ્યુ, બાબા ! મે બાજુમે જાતીહુ, અભી આતી હુ તુમ સાલીગરામકા મદીર લાઓ ઓર રાજકુમારકુ સ્ત્રી હત્યાકા પ્રાશ્ચીત સુનાઓ

ધમાને ઉપર પ્રમાણે કહી વીણા પોતાનો જોગણ વેશ દુર કરી પોતાનો પોશાક બદલવા બાજુમા ગઈ, ત્યા ધમાએ કહ્યુ, રાજકુમાર ! જરા આઈએ, મદરકો હાથ લગાઇએ, રાજકુમારે તથા ધમાએ બને જણાએ મળી પેલી પેટી કે જેમા જાલમસીહને સપડાવ્યો હતો તે મહેલમા આણી

પેટીને જોઇ રાજકુમાર અચબો પામ્યો, અને કહ્યુ,

અરે ! એતો એજ પેલી ઘોજારી પેટી ! ધમાએ કહયુ, અરે પેટી બેટી કાયકી ! વોતો સાલીગગમકા મદગ હય, સાક્ષાત દેહધારી સાલીંગરામ અદગ હય રાજકુમારે કહયુ, બહુ મારૂ બુદા બાવાજી ! હવે સ્રી હત્યાનુ પ્રાશ્ચીત સુણાવો સ્રી હત્યાથી છોડાવો ધમાએ કહ્યુ, રાજકુમાર ! જો આ સાલીગરામ બોલેગા, વોહી કરના પડેગા, રાજકુમારે કહ્યુ, જે કહેશે તે કરવા તૈયાર છુ, ધમાએ કહ્યુ તો આપ શરીરપે શસ્રો ધારન કરકે તયાર મનો, બાદ સ્રી હત્યાકા પ્રાશ્ચીત સુનો રાજકુમારે કહ્યુ, શસ્ર ધારણ કરણ કરવાની જરૂર શી છે?

ધમે કહયુ, આપ ક્ષત્રી હો, ઉભીલીયે કરના ચાહીએ, આપ આપકા ધર્માનુસાર તયાર હોનેકા નહી, જહાતક સાલીગરામ તુમેરેકુ સ્રી હત્યાકા પ્રાશ્ચીત સુનાનેકા નહી ધમાની આ વાત સાભળી રાજકુમાર શસ્રાસ્રજી સજ થઇ પેટી પાસે ઉભો રહયો, ત્યા ધમે કહયુ કુવ સાહેબ ખરાબર સ્ફુરતીમે રહેના અબીમે સાલીગરામકો બુલાતાહુ. ઔર સ્રી હત્યાકા પ્રાશ્ચીત સુનતાહુ

આ પ્રમાણે રાજકુવર સ્ફુરતી ધરી ઉભો, ત્યા ધમે કહયુ, સાલીગરામજી, સ્રી હત્યાકા પ્રાશ્ચીત સુનાઓ, બોલો? બોલો ! ધમો બોલી રહયો. ત્યા પેટીમાથી જાલમસીહે કહયુ, બોલો બોલો, રાજકુવર અચબો પામ્યો ને કહયુ

આશુ ! ધમે કહ્યુ, કુવરસાહેબ ! સ્ત્રી હત્યાકા પ્રાશ્ચીત શીખલાતાહુ, એ પ્રમાણે કહી પેટી ઉઘાડી ત્યા જાલમસીહ ઉભો થયો, તેને કુવરના ડબલમા બગેબર લેવડાવી કહ્યુ, દેખો વો સ્ત્રી હત્યાકા પ્રાશ્ચીત આપો આપજાહે

રાજકુમાર જાલમસીહને જોઈ અચબો પામ્યો, અને કહ્યુ અરેઆતો એજ ! હરામી સતદાસ ! બોલ્ય હરામી ! વીણા કયા ? જાલમસીહે ભાગ્યા તુટયા શબ્દોમા કહ્યુ હેમ ઇસકુ જા નમે દાટને જાતેથે, બડા લગ ગ઼ ધમે કહ્યુ, પાપીઆ ! મ્હોતની છેલ્લી છડીએ પહો ચો, હવે તો કાઇ સાચુ બોલ, એ પ્રમાણે કહી બનાવટી દાઢી મુછ દુર કરી રાજકુમારને કહ્યુ, કુવરસાહેબ ! હુ બડા સિદ્ધ નથી, અને જાલમસીહના દાઢી મુછો બનાવટી હતા તે ખેચી દાઢીને કહ્યુ, આ સતનાથ પણ નથી, આ ઠગાર જાલમસીહ, ને હુ ધમલો માળી

ધમાના આ શબ્દો સાભળી રાજકુમાર અચબો પામ્યો અને કહ્યુ, કોણ જાલમસીહ ? અને ધમલો માળી ! ધમે કહ્યુ હા હરામીએ મને ચઢાવી વેવીનો ભવ બગ-ડાવી છેવટ ઠગાઇની બાજી ચલાવી વીણા દેશને ખાનારી ડાકીની છે તેમ જાહેરમા લાવી તમને ઉપાડી જવાની હાનતે પેટીમા પુરાવી મગાવી, હમારી ઠગાઈ ગઇ ફાવી, અને વીણા સહ પેટી આણી, પેટી ઉઘાડી ને વીણા બ્હેનને

બહાર કાઢયા, તેમણે મને બોધના વચનો સુણાવ્યા, ત્યા મારી મતી ઠકાણે આવી, ને વીણા બાએ યુક્તિ બનાવી, તે યુક્તિથી આ પાપીઆને પેટીમા દીધો સપડાવી તમારો વ્હેમ દુર કરવા પેટી અત્રે લાવી વીણાબાસહ અમો આપની પાસે આવ્યા

રાજકુમારે અધિરા થઇને પુછયુ વીણા કયા ! ધમાએ કહ્યું, પ્રથમ આ પાપીને યોગ્ય સજા કરો, પછી વીણાબા આવે છે રાજકુમારે ચાર સીપાઇઓને બોલાવ્યા અને જાલમસીહને બાધીને ડુંગર ઉપરથી ફેંકી દેવાની સીપાઇઓને આજ્ઞા કરી આ પ્રમાણે આજ્ઞા થઇ ત્યા જાલમસીહને સીપાઇઓએ પકડયો અને આગળ કર્યો, આ પ્રમાણે સજા ઉઠાવાની આવી તેથી છેવટે જાલમસીહે કહ્યુ, મુવો, મુવો, હાય હુ મુવો, બીજાને નાખવા જતા જાતેજ પુર્યો કુવો

જાલમસીહ— દુહો

કરવુ તેવુ પામવુ, જુવો નજર દ્રષ્ટાત
મુજ સમ પાપી જગ વીશે આમજ આવે અત

આ પ્રમાણે જાલમસીહને સીપાઇઓ લઇ ગયા, ત્યા રાજકુમારે કહ્યુ, વીણા ક્યા ! ધમે કહ્યુ આવે છે, જરા શાન્તિ રાખો આ પ્રમાણે ધમો કહે છે ત્યા નેપથ્યમાથી અવાજ આવ્યો.

વીણા—

વ્હેમ ટળ્યો રૂદીયા તણો હૃદય વળ્યું પ્રિત પથ
સત્ય સહાયક શ્રીહરી દુખના આવ્યો અંત

રાજકુમારે કહ્યુ, અરે એનો એજ સ્વર ! નક્કી વીણા સુંદરીનોજ ? આવ આવ વ્હાલી ! તારા પાપી પતીને ભેટ પાછો બીજીવાર નેપથ્યમાંથી ઉચ્ચાર થયો

વીણા—તન તરૂવર મન છાંયડો શીતળ પ્રેમી નીર
તાપ નીવારી નાથજી ! બેશી પીઓ ધરી ધીર

છેટેથી વીણાને ગાવતી જોઇ રાજકુંવર સામો ગયો અને વીણાને ભેટી પડયો વીણાને રાજકુમાર ભેટયા, ત્યા બનેની આંખોમાં હર્ષના આંસુ આવ્યા, રાજકુંવરે કહ્યુ, સુંદરી ! હુ તમારો અપરાધી છુ, માટે મને ક્ષમા કરો. વીણાએ કહ્યુ, નાથ ! એ શુ બોલ્યા ! સ્ત્રીઓના રંગ ઢંગ ન્યારા છે, કે જેથી મ્હોટા મ્હોટા ફસ્યા, તો તમો કોણ ! ભગવાને પાર્વતીનુ રૂપ લઇ ભસ્માસુરને ભેળવી માથે હાથ મુકાવ્યો, પાર્વતીએ ભીલાણીનુ રૂપ લઈ શંકરને ભરમાવ્યા, તો એવા દેવ દાનવો ભુલ્યા છે, તો તમોને હુ તો એક પામર પ્રાણી છીએ

રાજકુમારે કહ્યુ, વ્હાલી ! તને વીતવામા બાકી રહી નથી વીણાએ કહ્યુ, નાથ ! જો આ ધનાની બુદ્ધિ ઠેકાણે આવી નહોત, તો આ વખત આવત નહી, પણ

(વાંચો) સચિત્ર નરસીંહ મહેતો ભાગ ૧—૨
હરેકના ૦—૧૦—૦

(વાંચો) સચિત્ર રામસીતા ભાગ ૧-૨ હરેકના ૦-૧૦-૦



(વાંચો) સચિત્ર મીરાંબાઈ ભાગ ૧-૨ હરેકના ૦-૧૦-૦

વેલી- વીણાનો હાથ રાજકુમારને સોપે છે ને એક
ટુંક શિક્ષા સમજાવે છે

વેલી- સ્ત્રીના ધર્મ અજબ છે બ્હેની,
કહી સભળાવુ હુ આવાર (પાનુ ૧૨૩)

EDWARD P. AHMEDABAD

પ્રભુ કૃપાએ તેની બુદ્ધિ ઠેકાણે આવી, ને આવી આનદની ઘડી પ્રભુએ બતાવો રાજકુમારે કહ્યુ, પણ તમને હેરાન મેળવનાર તેજ હતોને !

વીણાએ કહયુ, નાથ ! સગતથી ભલભલાની બુદ્ધિ બગડે છે તો આતે કોણ ! હરામી બાલમતાની સગે રહેવાથી આની મતી બગડી હતી, પરતુ બોધ વારીથી તે બીગાડ દુર થયો, ને મતી સ્વચ્છ થઈ, તેને મે ધર્મનો ભાઈ કહયો છે, ને તમારા દરબારમા યોગ્ય જગ્યાએ દાખલ કરી દવાનો છે (ધમાને) ધમા ! હાલતો તું મહેલમા જા ધમે કહયુ, બહુ સારૂ બા જાઉછુ, એમ કહી બનેને નમી મહેલમા ગયો

ધમો ગયો ત્યા રાજકુમારે કહ્યુ, સુઘડ સુદરી ? હવે તમારી શુ ઇચ્છા છે જે ઇચ્છા હોય, તે સુખેથી જણાવો વીણાએ કહ્યુ, નાથ ! દુખનુ વાદળ દુર થઈ સુખ સુર્ય ઉદય થયો છે, ખામીમા ખામી એજ કે આ સર્વ હકીકત મારા પીતાજીને જણાવાની ઇચ્છા છે, જેથી તેઓ હુપદનો પસ્તાવો કરી પાપ કર્મ ખપાવે

રાજકુમારે કહયુ, શું કરવુ ! વીણાએ કહયું, આપ અત્રેથી એક પત્ર લખો, તેમા લખવુ કે તમારી પુત્રી તમોને મળવા આતુર છે તેથી પત્ર વાચી તુરત આ ત-

રહે આવવુ તમારો પત્ર વાચી તેઓ અત્રે તુરત આવશે મારૂ નામ લખતા નહી, બાપેભારેજ લખી જણાવવુ, રાજકુમારે કહયુ, બહુ સારૂ પ્રીયા, હાલજ પત્ર લખી બોલાવુ છુ ચાલો મહેલમા જઈ પત્ર લખી પ્રથમ અનુચરને વીદાય કરીએ, એ પ્રમાણે વર્તાવિનોદ કરતુ પ્રેમી જોડુ મહેલમા ગયુ



પ્રકરણ ૧૩ મુ

છાજ્યા નહી અભીમાન, જગતમા કોને જાણો,
રામે રોળ્યો દશ શીશ, અભીમાને ગ માણો

વેલીને લઇને તાતોલખા ગવઇઓ નાશી ગયો હતો, તેણે વેલીને નાચનારી બનાવી હતી, મુળે વેલીને નાચવાનો શોખ હતો તેથી તે નાચતા શીખી હતી, એટલે ગવઇઓ વેલીના નાચવા ઉપર નિર્વાહ ચલાવતો હતો એમ ફરતા ફરતા તાતોલખા તથા વેલી જોધપુર આવી પહોચ્યા.

જોધપુર શહેરનો રેબર જાનની બાધણી વીગેરે જોઇ, વેલીને મનમા લાગી આવ્યુ, અને તે ગમગીનીમાં ગીરફતાર બની તેણે મન સાથે કહયુ, વાહ ભગવાન તારી લીલા! જે જોધપુરના દરબારમા રાજ રાણી થઇ માણવુ ધાર્યુ હતુ, તે જોધપુરમા નાચનારી તરીકે આવી છું;

આ પ્રમાણે વેલી ગમગીનીમા ગીરફતાર બનેલી વીચારમા ગુથાએલી હતી, ત્યા તાતોલખાએ કહ્યુ, વેલી! દેખો યે જોધપુરકા દરબાર હે, નાચ બરાબર કરના, સમજ ગયે. વેલીએ કહ્યુ, તાતોલખાજી! જોધપુરના દરબારમાં નાચવામા મારો પગ નહી ઉપડે

તાંતોલખાંએ કહ્યુ, કયો! વેલીએ કહ્યુ, જે દરબારમા મે રાજરાણી થઈ માહાલવા ધારેલુ, તે દરબારમા નાચનારી થઈને નાચવાનુ કામ મહારાથી નહી બને તાતોલખાએ કહ્યુ, એસા ઉમદા દરબારમેંન અછા ઇનામ મીલનેકી આશા હે, વો કામ તેરેસે નહી બને? વેલીએ કહ્યુ, ના નહી બને તાતોલખાએ કહ્યુ, એસે મોજે ગુમાયગી, તો ફીર છોટે રજવાડેસે કયા પાયગી? મોસમ ગુમાયગી, તો ફીર કયા ખાયગી? રાખ કે ધુલ

વેલીએ કહ્યુ, ચહાય તેમ હો, પરંતુ આ દરબારમા તો કદાપીકાળે હુ નાચનારી નથી, તાતોલખાએ વેલીની હઠ દેખી વેલી સામે ચાબુક ઉપાડી, અને બે ચાર ફટકા લગાવી કહ્યુ, કયોં નહી નાચેગી કયા?

વેલીને ચાબુકના ફટકા પડયા, ત્યા વેલીએ કહ્યુ, નાચીશ. તાતોલખાએ કહ્યુ, યે ચાબુકમે ગુન અજબ હે, કારણ કીયા હે કે, "બુધે જાર બાજરી, બુધે નાર પાધરી, બુધે ઝેબું દોહોવા દે બુધે છોકરૂ છાનુ રહે" કહેવતાનુસાર ચાબુક પડયા કે ઠેકી ઠેકાણે આઈ, ચલો અબ વો ગાના શરૂ કરો. વેલીએ ગાવાનુ શરૂ કર્યુ

તોરે દાવર દર દાર્યો શાહા

વેલીએ ગાવા માંડયુ ત્યાં બેસુરૂ ગાયન જોઇ તાતોલખાએ ગાળા પાડયા ને કહ્યું તોરે દાવર દર દાર્યો શાહા

યહ બેસુરા ગાયન કાહાસે શીખલાઇ વોહ ચાલુ કરો

વેલીએ કહ્યુ, કીયુ? તાતોલખાએ કહ્યુ વો ફુલનકી બહારકા! વેલીએ ગાયન શરૂ કર્યું.

ગાયન.

(પ્યારે તોરે અ ગમે) એ રાહ

પ્યારે તોરે ચમનમે ફુલનકી મહાર હો,
ચમનમે બહાર હો, સુમનકી બહાર હો. પ્યારી૦
રાજનસે રજી રહો, સાજનસે સજી રહો,
તાજ તેરે રાજકા, ચાહે ઓર પ્યારહો પ્યારી૦

શેઅર

હો મુબારક હમે અય ખુશીકા દરબાર કીયા
ખલકકે ખાવીંદને શુભ અવસર વોહ દીયા
શાહ દુલહા રહેતા હશ્ર રહો આબાદ જોડી
ઉસ્કો હાસીલ હો ખુશી, અલ્હાદિ વિઘ્ન ત્રોડી.—રાજનસે૦

તાતોલખાએ ખુશી થઇ કહ્યુ, હા! વોહ ગાના ખાસ જોધપુરકે દરબારકે લીયે બનાયે હે, ઓર વોહ ગાનેસે અચ્છા ઇનામ લેનેકા હે. સમજ ગયે અબ ચલો દરબારમે જાનેકી તૈયારી કરકે દરબારમે જાવે (જાય છે).

રાજા રાયસીંહ ઉપર જોધપુરના રાજકુમારનો પત્ર આવી પહોચ્યો. પુત્રીનો પત્ર વાચી રાજા રાયસીંહ ખુશી થયા, અને રાણીને એક સેવકદ્વારા બોલાવી. રાણી આવી, ત્યા રાજા રાયસીંહે કહ્યુ, આજે ઘણે દહાડે પુત્રીએ યાદ

ક્યાં લાગે છે એવા અતુલીત રાજવઇભવમા માતા પીતા ક્યાંથી યાદ આવે, આજે વળી કેઇ દીશાના વાયુ વાયો હશે કે પત્ર લખ્યો

રાણીએ કહ્યું, પ્રાણનાથ! આજ દીન સુધી મનને ચીંતા હતી, કે પુત્રીને પરણીને ગયે આજ ત્રણ ત્રણ વરસ થવા આવ્યા, પણ નહી ખર કે ખબર આજે આ પત્ર વાચી આનંદ પ્રાપ્ત થયો છે કહેવત છે કે ‘ હાથી દરબાર, અને છોરૂ સાસરે સારૂ ” તેનુ કાઇ નહી પણ ખર ખબર ન લખી જણાવે, તો મનને ચિંતા થાય તે વાસ્તવીક છે

રાજાએ કહ્યુ, પણ મને મળવા બોલાવે છે, તો મારે શુ કરવુ ? રાણીએ કહ્યુ, ત્રણ ત્રણ વરસ થવા આવ્યા, જે પુત્રી એક પળ પણ અલગ રહેલી નહી, તે ત્રણ વરસે મળવા બોલાવે તો આપણે અવશ્ય જવુજ જોઇએ કારણ કે તે મ્હોટા દરબારમા રાજરાણી થઇ તેથી તેને અત્રે આવવાનુ ન બને, પણ આપણે તો જવુજ, કારણ મારૂ મન પણ મારી પુત્રીને મળવા તલપી રહ્યુ છે રાજા રાયસીંહે કહ્યુ, તો ચાલો તૈયારી કરો, આવતી કાલેજ જોધપુર તરફ નીકળી પડીએ. ને આજે રાજ પ્રધાનજીને ભળાવી હુ પણ નીશ્ચિત થઇ જઉ. કારણ લાબી વાટ તેથી વખતે મોડું વહેલુ પણ થાય, રાણીએ કહ્યુ, બહુ સારૂ તમે રાજકાજથી પરવારો ને હુ બીજી તૈયારી કરૂછુ કહી બન્ને જણ જોધપુર જવાની તૈયારી કરવા ગયા, અને યોગ્ય તૈયારી કરી જોધપુર જવા રીસાલાસહ નીકળી પડયા.

પ્રકરણ ૧૪ મું.

પસ્તાવો કરવો પડે ધરી હું પદ અભીમાન
સંતોશી સુખી સદા ભાગ્ય હોય બળવાન

જોધપુરના દરબારમા દરબારીઓ આવી ગયા છે ને દરબાર ભરાયો છે ત્યા છડીદારે નેકી પોકારી જોધાણનાથ પધાર્યાનુ ભાન દરબારીઓને કહ્યુ નેકીનો અવાજ સાભળી સઘળા દરબારીઓ સ્વસ્થ થઇને બેઠા, અને રાજાજી કચેરીમા આવતા સર્વે જણા ઉભા થયા અને નમીને સલામો ભરી, પછી રાજાજી આસને બેસતા સર્વે બીરાજજીત થયા જોધાણનાથ આસને બીરાજમાન થયા, ત્યા વારાંગનાઓએ નાચ શરૂ કર્યો

કંચનીઓ-- નાચ

ધસારેગ રેસાધ પધ સારે સા
સારેગ સારેગ ધપ નગ રેસા
ગરેના ગરેસા ગરેસા
પપ તા ગરેસા પપ આ ગરેસા—ધસા
સારે સારેગ ધ પ મ ગરેસા, ગરેસા

પપ સા ગરેસા, પપ સા ગરેસા, પપસા
મરેસા-ધસા,

કંચનીઓ— ગાયન

આનંદે સખી હળી મળી મંગ કરો રંગ ધારી અંગે ઉમંગ
વાર વાર ધારી પ્યાર એક મેકમાં અપાર
ની ધ પ મ ગ રે સા,
લીયો તાલ દઇ ચોતાલ ધીની તક તક
ધીનીતક તક ધીનીતક તક
તધીન કીટ તક ઉમંગ—આનંદે
તા થૈયા, તા થૈયા, નાચેયા, માચોયા,
સચોયા, માચોયા, સુકોના ચુકોના,
છન નનનન છુમ—આનંદે

કંચનીઓનો નાચ પુરો થયો, ત્યાં જોધાણનાથે કહ્યું, પ્રધાનજી ! આજનો દરબાર ખાસ સતી સુંદરી વીણા માટેજ ભરવામાં આવ્યો છે રાજા રાયસીંહ આજે આવી પહોચવા જોઇએ, છતાં હજુ કેમ આવ્યા નહી, તેનું કારણ સમજાતું નથી પ્રધાનજીએ કહયું, કૃપાનાથ ! હવણા આવી પહોચશે, આ પ્રમાણે રાજા જોધાણનાથ તથા પ્રધાન વાત કરે છે ત્યા દ્વારપાળ ધમો કે જેને છડીદારની જગોએ દાખલ કર્યો હતો, તેણે કહયું કૃપાનાથ! બહાર કોઇ ગવઇઓ આવ્યો છે, અને અંદર આવવા આજ્ઞા માગે છે, જોધાણનાથે કહયું સુખેથી પ્રવેશ કરાવ.

આજ્ઞા મળતા તાનોલખા વેવી મહે દરબારમાં દાખલ થયો, અને જોધાણ નાથને સલામ કરી, જોધાણુ નાથે કહયું, તમો કોણ છો, અને કયાથી આવો છો ? તાતોલખાએ કહયુ, નેકનામ મહારાજા ધિરાજ ! મે દુર દેશમા રહેતાહુ, ઓર યહ મેરી લડકી નાચનેકા ઓરે ગાનેકા કામ કરતી હે ઓર મે બજાતાહુ, આજ આપકે શહેરમે આયે ઓર સુનેકી આપને આજ ખુશાલીકા દરબાર ભરી હે, ઉસલીયે મુજરા કરનેકુ આયે હે પરવર દીગાર આ પ્રમાણે વાત ચીત ચાલે છે ત્યા રાજકુમાર આવ્યો, અને રાજા રાયસીહ આવી પહોચ્યાના સમાચાર તેના પીતા જોધાણુ નાથને કહી પોતાના આસને બીરાજમાન થયો, કુવર બીરાજમાન થયો, ત્યા રાજા રાયસીહ આવી પહોચ્યા

રાજા રાયસીહ આવ્યા તેથી જોધાણુનાથે તાનોલખાને કહયું, તમો બાજુમા ઉભા રહો, તમારો મજરો પછીથી કરાવીશુ, રાયસીહ રાજાએ દરબારમા પ્રવેશ કરી જોધાણુનાથને સલામ કરી, જોધાણુનાથે તેમની સલામ માનપુર્વક ઝીલી અને કહયુ, રાજાજી ! પ્રથમ મસરો જમાઈ મળો, સસરા જમાઇને મળવાનુ કહયુ ત્યા રાજકુમાર આસનેથી ઉઠી રાજા રાયસીહ પાસે આવ્યો રાજકુમારને નહી ઓળખવાથી રાજા રાયસીહ વીચારમા પડયો

અને વીચાર કર્યો કે કુંવર બીજા આવનાર હશે, આ તેમનો નાનો કુમાર હશે, એમ વીચારી કહયુ, પણ કૃપાનાથ ! મારી પુત્રી કયા ?

જોધાણનાથે કહયુ, રાજાજી ! હાલજ આવે છે આજનો દરબાર ખાસ તેના માટેજ ભરવામા આવ્યો છે એ પ્રમાણે જોધાણનાથે કહયુ, ત્યા વીણાસુદરી સલજ કચેરીમા આવી, અને પોતાના પીતાને સવિનય પ્રણામ કર્યા

રાયસીહે કહયુ, દીકરી વેલી ! ખુશીમા તો છોને ? વીણાએ કહયુ, પીતાજી ! ભુલ્યા, વેલી નહી, પણ વીણા- વીણાનુ નામ સાભળી રાજા અચબો પામ્યા, અને કહયુ, અભાગીણી વીણા ! બોલ્ય વેલી કયા ? અને તુ અહી આ કયાથી !

રાયસીહે આ પ્રમાણે સવાલ કર્યો, ત્યા રાજકુમાર ડ જે પાસે ઉભો હતો, તેણે કહયુ, રાજાજી ! ભાગ્યની બાજી વીણાસુદરી જીતી છે, ને વેલી હારી છે, જે કઠી- આરને તમોએ વીણાનો હાથ સોપ્યો હતો, તેજ હુ પોતે અમરકુમાર, જોધપુરનો રાજકુમાર (ધમાને ચોબ- દારના વેશમા રાયસીહે જોયો અને કહયુ) ત્યારે જે રાજકુમારને મે વેલીનો હાથ સોપ્યો હતો, તેતો આ ચોબદારના પોશાકમા ઉભો છે, ધમે પાસે આવી કહયુ, હા હુ તેજ બનાવટી રાજકુમાર ધમલો માળી, પણ હાલ

તો જોધપુર દરબારનો ચોબદાર

આ વાત સાભળી રાજા રાયસીહ અચબો પામ્યા, અને કહયુ, વેલી કયા ? ધમાએ કહયુ, તાતોલખા ઉપાડી ગયો તાતોલખાનુ નામ આવ્યુ ત્યા તાતોલખાના પગ ધ્રુજવા માડયા, અને નાચનારીના પોશાકમા વેલીએ દરબારની વચમા પસ્તાવારૂપ ગાયન ગાવુ શરૂ કર્યુ

ગાયન

કરમે લખેલુ જે, ભોગવવુ નીચે તે
અભીમાન દુખ મુળ છે—કરમે૦
દુપદ પત્થર નાવમા બેશી મુરખજે
ભવસાગર તરવા ચહે, નીશ્ચે ડુબે તેહ—કરમે૦
મોતી સોપ્યુ મન કરી નીકળ્યુ આકળ નીર
સોનુ સમજી સગ કર્યો કર્મે મળ્યુ કથીર
પુઘડ નાર ભાગ્યે મળી જેને
સુખે સુવે નર તેહ—કરમે૦

રાજા રાયસીહ આ મામીક ગાયનથી અચબો પામ્યા અને વેલીને ઓળખીને અચબો પામીને પુછયુ, કોણ દીકરી વેલી ? વેલીએ કહ્યુ, પીતાજી ! હુ આપ જેવા રાજવી પીતાની પુત્રી અને બ્હેન વીણા ! હુ તમો જેવી કેળવાયેલ સુદરીની બ્હેન થવાને લાયક નથી અભણ માતાએ અભીમાન પર્વતની ટોચે ચઢાવી, મ્હોટા રાજ-

કુમાર સાથે વગાડી, પરંતુ ભાગ્યનો વીચાર નહી કર્યો પાપી જાલમસીંહે ધમાને રાજકુમાર બનાવી આ દશા લવરાવી હરામી ગવઈયાએ નાચનારી બનાવી દેશોદેશ રખડાવી છેવટે દશાના બળેજ તમારો ભેટો થવાનો તથી આ સ્થળે આવી

વીણાએ કહ્યુ, બ્હેન વેલી! નાહકનો વીતી વાતનો શોક કરવો નકામો છે હવે તુ મારા મહેલમા જ રહે ને તારૂ દીલ ચહાય તેમ કર આ સર્વ તારૂ પોતાનુ સમજી તુ અહીંઆજ રહે ભાગ્યમા લખ્યુ હતુ તે પ્રમાણે બન્યુ, હવે શોક કરવો નકામો છે એક સિદ્ધાંત સ્વામીએ કહ્યું છે, તે સાભળ

વીણા— ગાયન

લીખા લેખ બિધિને વોહ અબ યાર ના મીટે
કીજીએ લાખ ઇલાજ પર હોનહાર ના મીટે
સુખ કંદ સચ્ચિદાનંદકો સ્મર મહા પ્રાની
હોવે કલીમલ ખાક બીનકાર ના મીટે-લીખા૦

માટે બ્હેન હવે પ્રભુમા ચીત્ત લગાડ કે જેથી બેડો પાર થાય, આ ભવ તો બગડચો, પણ પરભવ સુધાર વેલીએ કહ્યુ, બ્હેન વીણા! મારી પણ ખાસ એ જ મરજી છે. પીતાજી! આ દીન બાળકીની એક અરજી છે રાયસીંહે કહ્યુ, દીકરી! તારો જન્મારો બગાડનાર હુ જ પાપી છું. હુ જ પાપી છુ

વેલીએ કહ્યુ, પીતાજી! તમારે શું? તમે તો જોધપુરનો રાજકુમાર જોઇને વગાવી હતી, પણ કરમે માળી નીકળ્યો, તેમા તમારો શુ દોષ ધન્ય છે બ્હેન વીણા તમારી ટેકને! ભાગ્ય ઉપર આસ્તા રાખી બેઠા, અને ન ડગ્યા, તો આ સાહ્યમી મળી, આસ્તા ફળી અને તમે કહેલુ કે સુઘડ નાર નર સુખે સુનારો તે અક્ષરે અક્ષર કરી બતાવ્યુ પીતાજી! મારી અર્જ કબુલ કરો, રાયસીંહે કહ્યુ, શી! વેલીએ કહ્યુ આ સંસાર સર્વ અસાર છે સ્વપ્નવત્ત છે. આ ભવનુ તો બગડ્યુ પણ પરભવનુ સુધારવા જોગણ થઇ મઠમા રહેવાની આજ્ઞા આપો

વીણાએ કહ્યુ, બ્હેન વેલી! અમારા મહેલમા રહો અને સુખેથી પ્રભુનુ નામ ચિત્તમા રાખી રહો, મઠમા જોગણ થઈ રહેવાથી શુ વિશેષતા છે વેલીએ કહ્યુ, બ્હેન વીણા! વીશેશતા તો બીજી કાંઈ જ નથી, પણ માયા ઉપાધીમા રહીને પ્રભુ ભજનમા ચિત્ત ચોટશે નહી, માટે ખુશી થઈ આજ્ઞા આપો, પીતાજી તમારા નામને ઝાંખપ નહીજ આવવા દઉ, તેની ખત્રી રાખજો, ઈશ્વરની એવીજ મરજી છે.

વેલી—— ગાયન

હવે મને ભેખ લેવાદો, હરીનું ધાર્યું થવાદો

પ્રભુગુણ પ્રેમે ગાવાદો, નશીબનો મેલ જાવાદો
સંસારી જાળ છોડવાદો, મને સંતોષ સીંચાવાદો
પુરવ ભાથુ જમાવાદો--હરી૦
ભવદધી માગ છે ખારો, બગાડયો જન્મારો મારો
કરૂ પરભવનો સુધારો, ખુશીથી આજ્ઞા સુજનેદો--હરી૦

માટે પીતાજી ! ખુશી થઇ રજા આપો, બ્હેન તમો પણ રજા આપો ગજાગયસીંહે કહ્યુ, તારી માતુશ્રી અત્રે આવેલ છે, તેમને અત્રે દરબારમા બોલાવેલ છે, તે તેઓ આવે તેમની આજ્ઞા પ્રથમ લે આ પ્રમાણે વાત કરે છે, ત્યા વેલીની માતુશ્રી (રાજા ગયસીંહની રાણી) દરબારમા આવી, અને વીણાને રાજ રાણીનો, અને વેલીનો નાચનારીનો પોશાક જોઈ અચબામા પડી, રાણી આવી ત્યા વીણાએ પ્રણામ કર્યા, અને વેલી પણ પ્રણામ કરી ગદગદીત કંઠે, માતુશ્રીને ભેટી પડી

વેલીનો શોકમય ચહેરો, તથા નાચનારીનો પોશાક જોઈ રાણીએ કહ્યુ, બ્હેન ! તારો આવો સ્વાંગ કેમ ? અને તને આવો જોધપુરના દરબારનો વઇભવ આપ્યો, છતા ઉદાશી કેમ ? અત્રે કયાથી ? આનુ કારણ કાંઈ સમજાયુ નહી

વેલીએ કહયુ, માતાજી ! તમેતો ઘણોએ જોધપુરના દરબારનો વઇભવ આપવા ચાહયો, પણ તે મારા

નશીબનો હોય તો મને મળેને? તમે વીણાને એક કંગા-
લ કઠીયારો જોઇ વગાવી, પણ તેના નશીબમા રાજ રાણી,
અને તે પણ આવા જોધપુરના દરબારની રાજ રાણી થવુ
લખેલુ, તે કેવી રીતે મીથ્યા થાય

રાણીએ કહ્યુ, શુ તેણે તારો વઈભવ છીનવી લઇ
તારા આવા હાલ કર્યા! વેલીએ કહ્યુ, માતાજી! કોઇનુ
કરમ કોઇનાથી છીનવી લેવાતુ નથી માતાજી! મારી આ
દશા કરનાર મારૂ ભાગ્ય, અને બીજા ખાસ તમોજ છો.
રાણીએ કહ્યુ, શુ હુ તારૂ બુરૂ કરનાર! વેલીએ કહ્યું,
હા, જન્મથી લાડે ચગાવી ખરી કેળવણી નહી આપી,
અને અભીમાનના પહાડ ઉપર ચઢાવી, તેથીજ આ દશા આવી
તમોએ વીણાને દુખી કરવા મારા પીતાજીને ઉશ્કેરી
અભીમાની બનાવ્યા અને બાપકર્મી કહેવરાવવાની હઠ
પણ તમેજ લેવડાવી હુ મુરખી અને અજ્ઞાન, કે હુ બાપ
કર્મી કબુલ થઇ, પરંતુ સદ કેળવણીથી કેળવાયેલી બ્હેન
વીણાએ એવા અભીમાનના વચનો કબુલ નહી કરવા
સાથે પીતાજીને શીખામણ આપી, અને કહ્યુ કે આ
અભીમાન તજો, પરંતુ પીતાજી એમજ હઠે ચઢ્યા કે
હુંજ તમોને સુખી કે દુખી કરી શકુછુ એજ હુપદે
મારી આ દશા થઈ, અને નશીબ બળે બ્હેન વીણાની
જીંદગી સુધરી ગઇ.

તમોએ તો જોધપુરના રાજકુમાર જાણી વગાવી, પણ તે માળી નીકળ્યો, અને મારી આ દશા આવી વીણા બ્હેનને કંગાલ કઠીયારા સાથે વરાવી છતા વીણા બ્હેન એકની બે ન થઈ, અને નશીબનાજ આધારે રહી, તો તેના નશીબે, અને સદ કેળવણીના પ્રતાપે કઠીઆરાને સાહેબ-જીવત બનાવ્યો, અને છેવટે જોધપુરના રાજકુમાર નીકળ્યા, અને આના ઉત્તમ વઇભવને પામી ગઇ માતુશ્રી ! વાર્તા-શમા એટલુંજ કે તેણે કહેલા અક્ષરે અક્ષર સુઘડનાર નર સુમે સુનાર ને સત્ય કરી બતાવ્યો, અને તમારૂં નામ દીપાવ્યું

રાણીએ કહ્યું, ખરૂં છે બ્હેન ! કહેવત છે કે "ખોદે તે પડે" તેમ તને જોધપુરનો વૈભવ આપતા અને તેને કંગાલ બનાવાના વિચાર ધાર્યા, પરંતુ ધાર્યું ધુળ મળ્યું, જોધપુરની રાજગાદીના લાભ તને મળ્યો, અને તું આ દશાને પામી આ બાબતો દરેક વાચકવૃંદ ગ્રહવાનો છે, કે મારી માફક પોતાનું સુધરાપરનું બગાડવાની મતી કરશે, તો પોતાનું નહીં સુધરતા સામાનુંજ સુધરશે, અને છેવટે મારી માફક પસ્તાવો કરવા પડશે બ્હેન વીણા ? માબાપના નામને દીપાવનાર દીકરી વીણા ! મેં તારૂં બગાડવામાં બાકી મુક્યું નહોતું પરંતુ તારૂં બગાડવા જતા મારૂંજ બગડયું, અને તે માટેની મારી આપી આ તારી

પાપીણી અપ્પર માતાને કૃતાર્થ કર

વીણાએ કહ્યુ, માતાજી ! પીતાજી ! એ બાબતમ નાખી આપવા જેવું છેજ નહી, કારણ હુ તો પ્રથમથીજ કહેતી આવીછુ, કે હુ તો ઉદ્યોગના ભાઈ ભાગ્યની બહેન તાણીછુ, અને ભાગ્યથી કરીને જે મળે, તેમાજ સતોષીછુ. તમે રાજકુમાર જોઇ વરાવી હોત, પરંતુ ભાગ નશીબમા દુ:ખ હોત તો તમો સુખ શીરીતે કરત, વેલીને ઘણાએ સુખ કરવા ગયા, પણ તેના નશીબમા સંસાર બગાડવા લખેલો તે ક્યાથી સુધરે, માટે માતાજી તમારો કાંઈજ દોશ નથી, ભાગ્યમા લખ્યુ હોય તે બને જવાનુ

વેલીએ કહ્યું, માતાજી ! મને જોગણ થવાની રજા આપો આ ભવતો બગડયો, પણ આવતો ભવ સુધારવા દો, સંસારની મીથ્યા માયા જાળથી મુકત થઇ હરીમા ચીત લગાડવા દો જુઠાને છોડી સાચામા મન લગાડવા દો, એક સીધાન્ત સ્વામીએ કહ્યુ છે, તે સાભળો

વીણા– ગાયન

જુઠા યહી સંસાર હય છોરદે માયા સભી–જુઠા
આખીર ફના હોનાર હય મોરદે માયા સભી–જુઠા
કચ્ચી કાયા, જુઠી માયા, સુર્યકી છાયા સમજ
દીલમેં તેરે અહંકાર હય, તોડદે માયા સભી–જુઠા
જનમ્યા વો જાને સભી, ખીલ્યા વો ખીર જાય,

ઉદયકા હોના અસ્તહે, કાલ પીડ કે ખાય-છોગ

માટે માતાજી! જનમ્યુ તે તો જવાનુ જ ખીલ્યુ તેતો ખરવાનુજ, ઉદય તેનો અસ્ત છેજ કાળ સર્વને ખાય છે તો ખુશી થઇ આજ્ઞા આપો, કે જોગણુ થઇ મઠમા રહી અલખ સભારૂ અને પરભવ સુધારૂ

વીણાએ કહ્યુ માતાજી! તેની એમ ઇચ્છા છે, તો ખુશી થઇ આજ્ઞા આપો બહેન વેલી! જોધપુરનીજ ભાગોળે મઠ તૈયાર કરાવી આપીશુ, ત્યા રહો અને અલખનીરંજન યાદ કરો, બહેન! તારી એવીજ ઇચ્છા છે, તો પ્રભુ પુર્ણ કરો અને ભવસાગર તરો, માતાજી તમો પણ ખુશી થઇ કબુલ કરો, રાણીએ કહ્યુ, બહુ સારૂ, બહેન વીણા! તેની એવીજ ઇચ્છા છે, તો હુ ખુશીથી રજા આપુ છુ

રાણીની રજા મળતા વેલી ખુશી થઇ, અને રાજા રાયસીંહ, તથા રાણીને કહ્યુ, પીતા માતા! આજના મંગલ અવસરમા વીણાનો હાથ રાજકુમારના હાથમા આપો એટલે ફરીથીજ વરાવતા હો તે પ્રમાણે વીણાનો હાથ રાજકુમારના હાથમા આપો

રાજા રાયસીંહ તથા રાણીએ વીણા તથા રાજકુમારને પાસે બોલાવી વીણાનો હાથ રાજકુંઆરાના હાથમા આપ્યો, અને આશીશ દીધી રાજા રાણીએ વીણાને આશીશ આપી, ત્યા વેલીએ કહ્યુ, બહેન વીણા! હુ

પણ ઘણીજ ખુશીથી તમારો હાથ રાજકુમારના હાથમા સોપુ છુ, અને એક ટુંક શીક્ષા કહુ છુ તે ગહણ કરી લેવા માની વીનતી છે. વીણાએ કહ્યુ, બ્હેન ! સુખેથી કહો

વેલી— ગાયન

સ્ત્રીના ધર્મ અજબ છે બ્હેની
કહી સભળાવુ હુ આવાર
એક છતા બની અનેક રૂપે
રીઝવતી ભામીની ભરથાર
ભોજનસમે માતા સરીખુ, હેતતો ગખે
દેતી શીખામણ ગુરૂ સમી, સાચા વચન ભાખે
વળી મીત્રના જેવી કહાવે છાની વાતતણો વિશ્રામ
આરામ સમયે દાસી પેઠ કરતી પુરણ શેવા કામ
સુખ દુ ખમા સમાન રહેતી
સાચી શગીરની ભાગીદાર—એક છતા૦

વીણાએ કહયુ, બ્હેન વેલી ! તારી અજબ શીખ હુ કદાપીકાળે નહી વીસરૂ બ્હેન ! માના પીતા ! આજના માગલીક સમયે મહેલમા ચાલો ત્યા સાથે બેશી ભોજન કરીએ, અને ઇશ્વરે આવો માગળીક સમય બતાવ્યો, માટે તે નોધારાના આધાર દીનાનાથનુ છેવટનુ સ્મરણ કરી લઇએ

સર્વે— સ્તુતી.

સુખકર દુખહર જગધર જનપર રેહેમ નજર કરીદે,
ગણી—અભીમાને આ દુખ હું પામી, દોષ સર્વ હરી લે,
સર્વ—કરી સજા એની જોઈ કજા, આવુ કૃત્ય કરે ન કોઇજરીએ,
વેલી—છો સત્ય સહાયક દેવ તમારૂં સ્મરન ચિત્ત ધરીએ
વેલી—પરને નાખવાને જેહ કુપતો ઘડે
પસ્તાય પારાવાર જ્યારે આપ જઈ પડે
સર્વ—દેખી આ દ્રષ્ટાંત ઉર ઠીક ધારજો
છે પસ્તાવો પાછળથી ઉર વીચારજો

બહેની વનિતા	૦—૦
નીરસીંહ	૧—૪
પારસમણી (પારસસગ્રહ)	૦—૦
રણછોડલાલનુ જીવન ચરિત્ર	૦—૦
સસાર	૧—૮
આદર્શ ગૃહસ્થ (જાપાનીસ નમુના)	૨—૪
સચિત્ર નીણાવેની ૧ લો	૦—૧૦
,, ૨ જો	૦—૧૦
સચિત્ર નરસીંહ મહેતો ૧ લો	૦—૧૦
,, ૨ જો	૦—૧૦
સચિત્ર રાજકરીઆગ	૧—૦—૦
સતિ દ્રોપદી (સચિત્ર)	૦—૧૦—૦
,, ૨ જો	૦—૧૦
મોગસાર ૧ લો (સચિત્ર)	૦—૧૦
,, ૨ જો	૦—૧૦
અમર ચરિત્ર ચાર ભાગ દરેક ભાગના	૦—૮
આપણો ધર્મ	૪—૦
મેઘદૂત (સચિત્ર)	૨—૮
ઋષિરાજના પદ	૦—૮
ગરબ્ડ કિર્તન	૦—૩
ભાગવત સચિત્ર મ્હોટુ	૫—૦
સીતાદેવી (સચિત્ર)	૨—૮

જ્ઞાન ચિંતામણી	૨—૮
જાદુઈ ફાનસ	—૮
મુસાફીની મજા	૦—૧૪
ઇન્દુકુમારી	૧—૮
મુગ્ધ સુંદરી	૨—૮
બાપાગાર	૨—૦
રામકૃષ્ણ પરમહંસ	૪ ૦
વિવેકાનંદ જીવનચરિત્ર	૦—૪
દક્ષિણના વાર	૦—૦
કેનાસનો માનસરોવર	૨ ૮
પચાસનો જયગીખરી ભાર	૦—૦
એકાન્તના નિશ્વાસ	૦—૬
શારિરીક માનસિક શિક્ષણ	૦ ૬
સંગ્રામ ક્ષેત્ર	૨ ૦
ધર્મબિંદુ	૨—૦
કાવ્યદોહન	૧—૮
વિચિત્ર પ્રેમપરીક્ષા	૩—૮
ગુલસાના	૧ ૦
સચિત્ર ગીરધરકૃત રામાયણ મ્હોટુ	૩—૮
બત્રીસ પુતળી	૨—૦
સુડા બહોતેરી	૨—૦
જાદુકળા સગ્રહ	૧ ૪

મળવાનુ ઠેકાણુ—રણછોડલાલ મોતીલાલ શાહ.

બુકસેલર રીચીરોડ—**અમદાવાદ.**

સુખે સુવે સમારમા, ભાગ્યવંત કુંભાર,
ચીન્તા બાધી ચાકડે ધન્ય ધન્ય અવતાર



રણછોડલાલ મોતીલાલ બુકસેલર.

ગાયન ૨૦ કઢીઆરો સંપૂર્ણ. ૧-૦-૦

ધન્યવાદ લખનારને, ખરે ખરો કુંભાર,
જે ધરનાર સુલક્ષણી, તે સુખમા સુનાર

PHOENIX P WORKS AHMEDABAD